

PLAN UPRAVLJANJA REGIONALNIM PARKOM MOSLAVAČKA GORA 2022. – 2023.

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog fonda za regionalni razvoj

Dokument je izrađen u okviru projekta „*Čazma Natura*“ sufinanciranog iz Europskog fonda za regionalni razvoj, Operativni program Konkurentnost i kohezija.

Za više informacija o projektu „*Čazma Natura*“ molimo posjetite:

Grad Čazma, Trg Čazmanskog Kaptola 13, Čazma, 043/771-052,

www.cazma.hr, www.cazma-natura.com.hr

Za više informacija o EU fondovima posjetite:

Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije

www.struktturnifondovi.hr

Sadržaj ovog dokumenta isključiva je odgovornost Grada Čazme, Javne ustanove za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Bjelovarsko-bilogorske županije, Javne ustanove za upravljanje zaštićenim prirodnim vrijednostima Sisačko-moslavačke županije, GEODESIGN-a j.d.o.o. i JURCON PROJEKT-a d.o.o.

Naručitelj:	GRAD ČAZMA Trg Čazmanskog Kaptola 13 43 240 Čazma
Nositelji izrade:	JAVNA USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM DIJELOVIMA PRIRODE BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE JAVNA USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM DIJELOVIMA PRIRODE SISAČKO-MOSLAVAČKE ŽUPANIJE
Izvršitelji:	GEODESIGN j.d.o.o., Zagreb JURCON PROJEKT d.o.o., Zagreb
Naziv dokumenta:	PLAN UPRAVLJANJA REGIONALNIM PARKOM MOSLAVAČKA GORA 2022. - 2031.
Datum izrade:	prosinac 2021.
Voditelji izrade:	mr.sc. Slobodan Bajagić, dipl.ing.šum. Ana Kruljac, mag.ing.agr.
Suradnici:	Ivan Tolić, mag.ing.prosp.arch. Ivana Kralj, mag.ing.prosp.arch.
Vanjski suradnici:	Laura Jurman, mag.ing.agr.
Članovi radne skupine:	JAVNA USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM DIJELOVIMA PRIRODE BJELOVARSKO-BILOGORSKE ŽUPANIJE Spomenka Mlinarić, dipl.ing.agr. Milan Obranović, dipl.ing.prom. JAVNA USTANOVA ZA UPRAVLJANJE ZAŠTIĆENIM DIJELOVIMA PRIRODE SISAČKO-MOSLAVAČKE ŽUPANIJE Kata Benac, dipl.ing.agr.

GRAD ČAZMA

Dajana Petrina, mag.ekon. in posl.ved.

TURISTIČKA ZAJEDNICA GRADA ČAZME

Martina Dončević, univ.bacc.oec.

MINISTARSTVO GOSPODARSTVA I ODRŽIVOG RAZVOJA

Mila Preradović, dipl.ing.biol.

Gordana Zwicker Kompar, dipl.ing.geol.

Sadržaj ovog dokumenta isključiva je odgovornost Grada Čazme, Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije, Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Sisačko-moslavačke županije, GEODESIGN-a j.d.o.o. i JURCON PROJEKT-a d.o.o.

SADRŽAJ

POPIS OZNAKA I KRATICA	1
1. UVOD I KONTEKST	2
1.1. Plan upravljanja	2
1.2. Upravljanje Regionalnim parkom Moslavačka gora.....	3
2. PROCES PLANIRANJA I UKLJUČIVANJA DIONIKA	7
3. OPIS VRIJEDNOSTI PODRUČJA	8
3.1. Prostorna, administrativna i demografska obilježja	8
3.1.1. Prostorni i administrativni položaj.....	8
3.1.2. Prometna povezanost.....	10
3.1.3. Naselja i demografska obilježja.....	11
3.1.4. Namjena, vlasništvo i pravo korištenja prostora.....	13
3.2. Prirodna obilježja	14
3.2.1. Klima	14
3.2.2. Geologija, geobaština i geomorfologija.....	14
3.2.3. Pedologija.....	21
3.2.4. Krajobraz	22
3.2.5. Flora	25
3.2.6. Fauna	26
3.2.7. Staništa.....	28
3.3. Kulturno-povijesna obilježja	31
3.3.1. Zaštićena kulturna materijalna baština	32
3.3.2. Nematerijalna kulturna i tradicijska baština.....	37
3.4. Korištenje prirodnih dobara	39
3.4.1. Šumarstvo	39
3.4.2. Lov i ribolov.....	40
3.4.3. Eksploatacija mineralnih sirovina.....	41
3.4.4. Poljoprivreda.....	47
3.5. Posjetiteljska infrastruktura i obilježja posjećivanja	48
3.5.1. Posjetiteljska infrastruktura	48
3.5.2. Obilježja posjećivanja.....	54
4. UPRAVLJANJE	56
4.1. Vizija.....	56
4.2. Tema A – Očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti	57
4.3. Tema B – Održivo korištenje prirodnih dobara i suradnja s dionicima i lokalnom zajednicom	74
4.4. Tema C – Razvoj posjetiteljske infrastrukture, edukacija, interpretacija i promocija	82
4.5. Tema D – Razvoj kapaciteta javnih ustanova.....	91
4.6. Upravljačka zonacija	97
4.6.1. Zona usmjerene zaštite (II).....	99
4.6.2. Zona korištenja (III)	101
5. PRILOZI	106
6. LITERATURA	111

POPIS OZNAKA I KRATICA

APPRRR Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju
APUP Akcijski plan upravljanja posjetiteljima
BBŽ Bjelovarsko-bilogorska županija
BK biciklistički klubovi/udruge
CR kritično ugrožena vrsta
DD nedovoljno poznata vrsta
DGU Državna geodetska uprava
dr. drugi, ostali
DZS Državni zavod za statistiku
DZZP Državni zavod za zaštitu prirode (danas Zavod za zaštitu okoliša i prirode pri Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja)
EM ekološka mreža
EN ugrožena vrsta
EP eksploatacijsko polje
FCD Flora Croatica Database
FSC Forest Stewardship Council (Vijeće za nadzor šuma)
GIS geografski informacijski sustav
(GP) gnijezdeća populacija ptica
HGSS Hrvatska gorska služba spašavanja
HLS Hrvatski lovački savez
HRZ Hrvatski resturatorski zavod
HŠ Hrvatske šume
HV Hrvatske vode
ISZP Informacijski sustav zaštite prirode
IUCN Međunarodna unija za zaštitu prirode
JLS jedinica lokalne samouprave
JP(R)S jedinica područne (regionalne) samouprave
JU javna ustanova
JU BBŽ Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije
JU SMŽ Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Sisačko-moslavačke županije
Konc. EP nositelj koncesije na eksploatacijskom polju
LAG lokalna akcijska grupa
LC najmanje zabrinjavajuća vrsta
LD/LU lovačko društvo/lovačka udruga
LGO lovnogospodarske osnove
MINGOR Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja
MINGOR – UZP Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja – Uprava za zaštitu prirode
MINGOR – ZZOP Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja – Zavod za zaštitu okoliša i prirode
MINKUL Ministarstvo kulture i medija
MMK Muzej Moslavine Kutina
MPS – SSPŠ Ministarstvo poljoprivrede, Savjetodavna služba za privatne šumoposjednike
NKS Nacionalna klasifikacija staništa
NT gotovo ugrožena vrsta
OCD organizacija civilnog društva
OGŠ osnove gospodarenja šumama
OPG obiteljsko-poljoprivredno gospodarstvo
PD planinarsko društvo/udruge
PMF Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilišta u Zagrebu
PP prostorni plan
PU Plan upravljanja
(RE) regionalno izumrla vrsta
RH Republika Hrvatska
RP MG Regionalni park Moslavačka gora
SMŽ Sisačko-moslavačka županija
SO stručna organizacija
SZ strogo zaštićena vrsta
TZ turistička zajednica
UNESCO United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
VGO vodnogospodarski odjel
VS vanjski suradnici
VU osjetljiva vrsta
ZO znanstvena organizacija
ZPU Zavod za prostorno uređenje
ZZJZ Zavod za javno zdravstvo
ZZP Zakon o zaštiti prirode
ŽUC županijska uprava za ceste

1. UVOD I KONTEKST

1.1. Plan upravljanja

Regionalni park Moslavačka gora obuhvaća područje koje se administrativno nalazi u Bjelovarsko-bilogorskoj i Sisačko-moslavačkoj županiji, a nadležnost upravljanja područjem je podijeljena na Javnu ustanovu za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije (u daljnjem tekstu: JU BBŽ) i Javnu ustanovu za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Sisačko-moslavačke županije (u daljnjem tekstu JU SMŽ). Iako prostorno i upravljački podijeljen, za područje Regionalnog parka izrađuje se jedinstveni plan upravljanja te je ovo prvi takav plan za predmetno područje, a odnosi se na razdoblje provedbe od 2022. do 2031. godine. Izrada Plana upravljanja Regionalnim parkom Moslavačka gora izrađuje se u okviru projekta „Čazma Natura“ sufinanciranog iz Europskog fonda za regionalni razvoj iz operativnog programa Konkurentnost i kohezija čiji je nositelj Grad Čazma s partnerima JU BBŽ i TZ Čazma.

Plan upravljanja Regionalnim parkom Moslavačka gora je strateški dokument JU BBŽ i JU SMŽ kojim se utvrđuje postojeće stanje zaštićenog područja po relevantnim upravljačkim temama te određuju vizija, opći i posebni ciljevi upravljanja te aktivnosti koje je potrebno poduzeti da bi se zadani ciljevi ostvarili. Kroz predviđene pokazatelje provedbe (indikatore) javnim ustanovama je omogućeno jednostavno i pouzdano praćenje postignuća zadanih ciljeva i aktivnosti. U konačnici, plan upravljanja sadrži upravljačku zonaciju kojom se određuje stupanj očuvanosti vrijednosti područja, potrebe za upravljanjem te potrebe za aktivnim mjerama upravljanja i očuvanja.

Plan je strukturiran kroz četiri poglavlja: uvod i kontekst, procesa planiranja i uključivanja dionika, opis vrijednosti područja i upravljanje. Poglavlje koje se odnosi na upravljanje, najznačajniji je dio Plana. U njemu je sadržana vizija, evaluacija stanja za relevantne upravljačke teme, ciljevi i aktivnosti upravljanja te upravljačka zonacija.

U okviru poglavlja Upravljanje, obrađene su četiri upravljačke teme. Za svaku temu izrađena je evaluacija stanja koja predstavlja temelj za kasnije definirane opće i posebne ciljeve te aktivnosti upravljanja. Aktivnosti upravljanja sadrže informaciju o prioritetu provedbe, vremenskom razdoblju provedbe, potrebe za suradnicima te procjenu financijskih potreba za njihovu provedbu.

U okviru izrade Plana upravljanja izrađen je i Akcijski plan upravljanja posjetiteljima (APUP) koji je integriran u Plan u obliku zasebne upravljačke teme „Razvoj posjetiteljske infrastrukture, edukacija, interpretacija i promocija“.

Plan upravljanja izrađen je za razdoblje od 10 godina s mogućnošću pristupa njegovoj izmjeni i dopuni nakon pet godina. Plan upravljanja donosi Upravno vijeće nakon prethodnog Mišljenja MINGOR-a (ZZOP), a potom i suglasnosti MINGOR-a (UZP). Budući da se Planom određuju glavni pravci upravljanja, po potrebi se detaljnije razrađuje i provodi kroz interne dokumente JU, odnosno kroz Godišnji program zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja zaštićenih područja. Godišnji program donosi Upravno vijeće JU za koje MINGOR (ZZOP) izdaje Mišljenje.

Osnovne politike upravljanja Regionalnim parkom sadržane su u viziji i općim ciljevima Plana koji predstavljaju „*opis idealnog budućeg stanja područja*“ u dugoročnom razdoblju (10 do 20 godina) te posebnim ciljevima koji predstavljaju jasan opis onoga što se želi postići upravljanjem u razdoblju provedbe Plana. Sukladno navedenom, aktivnosti koje se provode u Parku, trebale bi biti u skladu s postavljenom vizijom i ciljevima upravljanja.

Kako se Planom koji se izrađuje na razdoblje od 10 godina ne mogu u potpunosti predvidjeti sve okolnosti koje bi osigurale dovoljnu preciznost u predviđenim aktivnostima, kao ni dovoljna razina prilagodljivosti promjenama ili novim saznanjima, osmišljeni opći i posebni ciljevi predstavljaju dugoročni planski pristup upravljanju i provedbi aktivnosti kako bi se umanjila mogućnost donošenja odluka i provedba aktivnosti koje ne doprinose ostvarivanju zadanih ciljeva.

Plan upravljanja i Godišnji program predstavljaju dva osnovna dokumenta JU kojima se osigurava upravljanje Parkom. Planom upravljanja se osigurava kontinuitet upravljanja i mogućnost praćenja njegove uspješnosti i učinkovitosti, dok se Godišnjim planom osigurava redovna, godišnja prilagodba aktivnosti predviđenih Planom utemeljena na objektivnim i racionalnim razlozima. Godišnjim programom, pojedini dijelovi Plana mogu se dopunjavati novim aktivnostima ili novim razinama detalja, planirane aktivnosti se mogu prilagođavati ili u potpunosti izbaciti i sl. uz uvjet da sve aktivnosti doprinose postizanju zadanih općih i posebnih ciljeva Plana.

Nakon usvajanja Plana od strane Upravnih vijeća JU i suglasnosti MINGOR-a (UZP), on postaje službeni dokument kojeg se sukladno članku 138. ZZP-a dužne pridržavati sve pravne i fizičke osobe koje obavljaju djelatnost u tom području. To ne znači da se Planom planiraju aktivnosti svih institucija i pojedinaca koji djeluju na području Parka, već da njihovo djelovanje ne smije biti u suprotnosti s postavljenim ciljevima upravljanja.

1.2. Upravljanje Regionalnim parkom Moslavačka gora

Zakonodavni okvir

Moslavačka gora s prostranim i očuvanim šumskim prostorom zajedno s biljnim i životinjskim vrstama koje u njemu obitavaju te ostalim staništima poput travnjaka, potoka i jezera te bogatom geobaštinom i kulturnom baštinom prepoznata je kao prostor od značajne regionalne važnosti za očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti.

Područje Moslavačke gore, prvo je Prostornim planovima Bjelovarsko-bilogorske županije i Sisačko-moslavačke županije bilo evidentirano za zaštitu u kategoriji značajnog krajobraza. No, uvidjevši da Moslavačka gora ima međužupanijski odnosno regionalni značaj, nadležne institucije odlučile su pokrenuti postupak zaštite u kategoriji regionalnog parka. U tu svrhu, Državni zavod za zaštitu prirode je, u okviru svoje nadležnosti, izradio Stručnu podlogu za proglašenje Moslavačke gore regionalnim parkom 2010. godine, odnosno temeljni dokument za pokretanje postupka proglašenja trajne zaštite, donošenje akta o proglašenju zaštićenog područja te zabilježbe zaštićenog područja u zemljišne knjige nadležnih sudova. Vlada Republike Hrvatske proglasila je područje Moslavačke gore regionalnim parkom 2011. godine donijevši Uredbu o proglašenju Regionalnog parka "Moslavačka gora" („Narodne novine“ broj 68/11).

Prema nacionalnom zakonodavstvu, zaštita područja u kategoriji regionalnog parka označava zaštićeno područje lokalnog značenja, a prema članku 116. ZZP-a („Narodne novine“ broj 80/13, 15/18, 14/19, 127/19), *regionalni park je prostrano prirodno ili dijelom kultivirano područje kopna i/ili mora velike bioraznolikosti i/ili georaznolikosti, s vrijednim ekološkim obilježjima i krajobraznim vrijednostima karakterističnim za područje na kojem se nalazi. U regionalnom parku dopuštene su gospodarske i druge djelatnosti i zahvati kojima se ne ugrožavaju njegova bitna obilježja i uloga.*

Sukladno međunarodnoj kategorizaciji zaštićenih područja (IUCN), Regionalni park Moslavačka gora pripada kategoriji V – *protected landscape* (zaštićeni krajobraz). Kategorija V zaštićenih područja

obuhvaća ona područja gdje je dugotrajna interakcija čovjeka i prirode proizvela osebujne ekološke, biološke, kulturne i estetske vrijednosti i gdje je održavanje tog odnosa nužno da bi se ove vrijednosti sačuvale.

U kontekstu zaštite i očuvanja, na inicijativu JU BBŽ te uz prethodnu suglasnost Hrvatskih šuma d.o.o., Uprave šuma Podružnica Bjelovar, županijska skupština Bjelovarsko-bilogorske županije donijela je Odluku o proglašenju zaštitne šume za zaštitu objekata "Zagarić" u gospodarskoj jedinici "Garjevica-Garešnica" površine 1,75 ha s ciljem održavanja i zaštite spomenika "Garić-grad". U gospodarskoj jedinici „Garjevica–Garešnica“ nalaze se ostaci srednjevjekovne utvrde Garić-grad čije zidine predstavljaju važnu kulturno-povijesnu baštinu ovog kraja, stoga su Hrvatske šume prostor oko zidina izdvojile u zaseban odsjek s ograničenim gospodarenjem i propisanim radovima s ciljem održavanja i zaštite Garić-grad.

Nadležnost upravljanja

Uredbom o proglašenju Regionalnog parka "Moslavačka gora" („Narodne novine“ broj 68/11), nadležnost za upravljanje Regionalnim parkom dana je javnim ustanovama čiji su osnivači JP(R)S, odnosno JU BBŽ za područje BBŽ, odnosno JU SMŽ za područje SMŽ.

Objekti JU upravljaju zaštićenim područjima lokalnog značaja i područjima ekološke mreže NATURA 2000 unutar svojih nadležnosti, odnosno županija. Javne ustanove, sukladno ZZZP-u, obavljaju djelatnost zaštite, održavanja i promicanja zaštićenog područja u cilju zaštite i očuvanja izvornosti prirode, osiguravanja neometanog odvijanja prirodnih procesa i održivog korištenja prirodnih dobara, nadziru provođenje uvjeta i mjera zaštite prirode na područjima kojim upravljaju te sudjeluju u prikupljanju podataka u svrhu praćenja stanja očuvanosti prirode. Osim djelatnosti propisanih ZZZP-om, statutom javnih ustanova utvrđene su i dodatne djelatnosti koje JU obavljaju ili mogu obavljati:

- pružanje stručne pomoći vlasnicima i korisnicima područja i drugih zaštićenih prirodnih vrijednosti u izvršavanju njihovih obaveza prema zaštićenim prirodnim vrijednostima, a osobito davanjem stručnih mišljenja i naputaka,
- održavanje poljoprivrednog zemljišta u stanju pogodnim za pašu ili uzgoj u cilju osiguranja održivog upravljanja prirodnim resursima i akcije protiv klimatskih promjena uz provedbu načela zaštite okoliša i prirode te očuvanja genetskih izvora,
- priprema, organiziranje i provođenje aktivnosti promicanja zaštićenih područja i drugih zaštićenih prirodnih vrijednosti, kao dijelova baštine,
- vođenje centra za posjetitelje i info-edukativna mjesta, kao objekte i površine okupljanja za edukaciju posjetitelja, te mjesta gdje obavlja popratne djelatnosti poput prodaje ulaznica, suvenira, edukativnih materijala i hrane,
- organiziranje, odnosno sudjelovanje u turističkoj ponudi i promidžbi zaštite prirode i prirodnih vrijednosti, organiziranje ekscurzija, izleta i dopuštenih sportskih aktivnosti,
- organiziranje i izvođenje ekološke poduke u obliku stručnih savjetovanja, seminara, škole u prirodi i drugih odgovarajućih oblika podučavanja i promicanja zaštite prirode i dr.

Osnivači javnih ustanova su jedinice područne (regionalne) samouprave. Javnim ustanovama upravlja Upravno vijeće koje imenuje i razrješuje župan. Upravno vijeće donosi statut, poslovnik o svom radu, opće aktove utvrđene statutom, planove upravljanja, godišnje programe zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja zaštićenog područja te prati njihovo izvršavanje, godišnji financijski plan i godišnji

obračun, pravilnik o unutarnjem ustrojstvu, pravilnik o plaćama JU i druge akte određene aktom o osnivanju i statutom. Upravno vijeće donosi odluku o stjecanju, opterećenju i otuđenju nekretnina u vlasništvu JU ili druge imovine do iznosa utvrđenog statutom JU, a iznad tog iznosa uz suglasnost župana, odlučuje o davanju koncesijskih odobrenja sukladno ZZZP-u, raspisuje javni natječaj za izbor ravnatelja JU, raspisuje javni natječaj te imenuje i razrješava stručnog voditelja, glavnog čuvara prirode, čuvara prirode i čelnika unutarnjih ustrojstvenih jedinica, razmatra izvješće o radu JU te odlučuje o drugim pitanjima utvrđenim ZZZP-om, aktom o osnivanju i statutom, kao i drugim pitanjima koja se odnose na upravljanje JU, a za koje nije propisana nadležnost ravnatelja.

Rad i poslovanje JU organizira i vodi ravnatelj JU kojeg bira i razrješuje Županijska skupština na temelju javnog natječaja kojeg raspisuje Upravno vijeće. Stručni rad JU vodi stručni voditelj kojeg imenuje i razrješava Upravno vijeće na temelju javnog natječaja kojeg raspisuje JU. Stručni voditelj nadzire i provodi izvršavanje pojedinačnih stručnih poslova u okviru djelatnosti JU na temelju godišnjih i dugoročnih planova i programa zaštite, održavanja, promicanja i korištenja zaštićenih područja kojima upravlja JU. Neposredni nadzor zaštićenih područja i područja ekološke mreže obavlja glavni čuvar prirode i čuvar prirode koje imenuje Upravno vijeće JU na temelju provednog javnog natječaja.

Sredstva za rad JU i obavljanja poslova zaštite, održavanja i promicanja zaštićenih prirodnih vrijednosti kojim JU upravlja osiguravaju se iz:

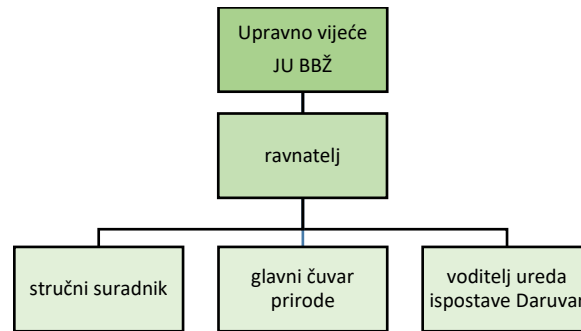
- proračuna županije,
- proračuna gradova i općina,
- prihoda ostvarenih vlastitom djelatnošću,
- prihoda od naknada, potpora, sponzorstva i darivanja te
- drugih izvora u skladu sa Zakonom i posebnim propisima.

Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije

JU BBŽ osnovana je 2008. godine Odlukom o osnivanju Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije. Na svom području upravlja dvama zaštićenim područjima – Regionalnim parkom Moslavačka gora i spomenikom parkovne arhitekture – Stablo ginka u Daruvaru te 17 područja ekološke mreže NATURA 2000, od toga 14 područja značajna za divlje svojte i stanišne tipove (POVs) i tri područja značajna za ptice (POP). Ukupna površina ekološke mreže NATURA 2000 na području BBŽ iznosi 79.843,57 ha, odnosno 30,24 % od ukupne površine županije. Na inicijativu JU i uz prethodnu suglasnost Hrvatskih šuma d.o.o., Uprave šuma Podružnica Bjelovar, županijska skupština Bjelovarsko-bilogorske županije donijela je Odluku o proglašenju zaštite šume za zaštitu objekata „Krndija-Turski potok“ površine 1,2 ha s ciljem održavanja i zaštite spomenika kule „Stupčanica“ te Odluku o proglašenju zaštitne šume za zaštitu objekata “Zagarić” u gospodarskoj jedinici “Garjevica-Garešnica” površine 1,75 ha s ciljem održavanja i zaštite spomenika “Garić-grada”.

Organizirana je kao jedinstvena ustrojstvena jedinica s tri stalno zaposlena djelatnika (stručni suradnik, glavni čuvar prirode, voditelj ispostave Daruvar) i ravnateljem na mandat od četiri godine (Slika 1.). Prihodi JU BBŽ, u najvećoj mjeri, ostvaraju se iz proračuna Osnivača, a prosječni godišnji proračun iznosi oko 1.000.000,00 kn. Najveći dio rashoda čine plaće djelatnika, troškovi najma ureda, materijalni troškovi i režije. U 2021. godini, godišnji proračun iznosi oko 2.900.000,00, od čega je iz proračuna Osnivača osigurano 1.355.000,00 kn, a iznos od oko 1.500.000,00 kn osiguran je iz nacionalnih i

europskih fondova za provedbu projekata. Prema financijskim projekcijama za 2022. i 2023. godinu proračun JU iznositi će oko 1.250.000,00 kn za 2022., odnosno oko 1.100.000,00 kn za 2023. godinu.

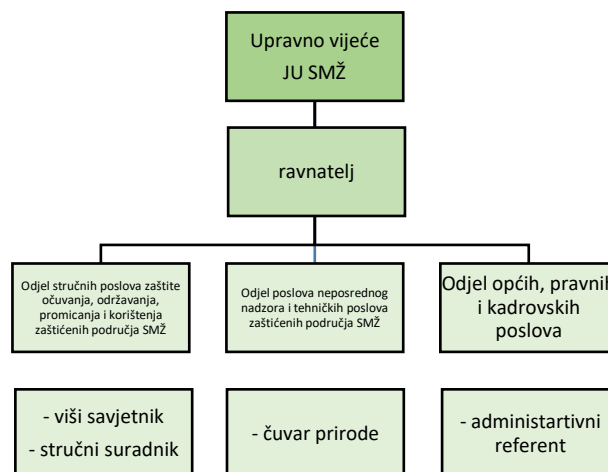

Slika 1. Shema unutarnjeg ustrojstva JU BBŽ

Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Sisačko-moslavačke županije

JU SMŽ osnovana je 2006. godine Odlukom o osnivanju Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Sisačko-moslavačke županije. Na svom području upravlja s devet zaštićenih područja te 18 područja ekološke mreže NATURA 2000, od toga 15 područja značajna za divlje svojte i stanišne tipove (POVs) i tri područja značajna za ptice (POP). Ukupna površina ekološke mreže NATURA 2000 kojom upravlja JU SMŽ iznosi 148.004,20 ha, odnosno oko 33,13 % od ukupne površine županije.

Organizirana je kroz tri ustrojstvene jedinice: Odjel stručnih poslova zaštite očuvanja, održavanja, promicanja i korištenja zaštićenih područja SMŽ, Odjel poslova neposrednog nadzora i tehničkih poslova zaštićenih područja SMŽ i Odjel općih, pravnih i kadrovskih poslova, a trenutno su zaposlena četiri zaposlenika na stalno radno mjesto (viši savjetnik, stručni suradnik, čuvar prirode i administrativni referent) i ravnatelj na mandat od četiri godine (Slika 2.).

Slika 2. Shema unutarnjeg ustrojstva JU SMŽ

Prihodi JU SMŽ, u najvećoj mjeri, ostvaraju se iz proračuna Osnivača, a prosječni godišnji proračun iznosi oko 2.000.000,00 kn. Najveći dio rashoda čine plaće djelatnika, troškovi najma ureda, materijalni troškovi i režije. U 2021. godini, godišnji proračun iznosio je oko 2.600.000,00. Prema financijskim projekcijama za 2022. godinu proračun JU iznositi će oko 1.930.000,00 kn, od čega 1.350.000,00 kn predstavljaju troškove plaća zaposlenika i materijalni troškovi, a oko 580.000,00 ulaganja u projektne aktivnosti.

2. PROCES PLANIRANJA I UKLJUČIVANJA DIONIKA

Izrada Plana upravljanja Regionalnim parkom Moslavačka gora s akcijskim planom upravljanja posjetiteljima jedna je od aktivnosti projekta „Čazma Natura“ sufinanciranog iz EU fonda, Operativni program Konkurentnost i kohezija nositelja projekta Grada Čazme s partnerima JU BBŽ i TZ Čazma.

Proces planiranja i izrade Plana započeo je u ožujku 2020. godine te je, različitim intenzitetom, trajao sve do prosinca 2021. godine. Plan upravljanja izradila je uža radna skupina za planiranje koju su sačinjavali djelatnici Izvršitelja usluge i djelatnici JU BBŽ i JU SMŽ, a djelatnici MINGOR-a pratili su i podržavali cjelokupni proces izrade Plana. U procesu izrade Plana sudjelovali su i predstavnici Naručitelja (Grad Čazma) i projektnog partnera (TZ Čazma).

Plan upravljanja izrađen je u skladu sa Smjernicama za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže (MINGOR, 2020.) te je obuhvaćao uključivanje različitih dionika u raznim fazama izrade Plana.

U okviru izrade Plana održane su tri dioničke radionice u kojima su se predstavile aktivnosti u izradi Plana, provedene ankete, evaluacija stanja po upravljačkim temama kao i prijedlozi aktivnosti s ciljem prikupljanja dodatnih informacija o stanju zaštićenog područja i prikupljanja prijedloga aktivnosti upravljanja s posebnim osvrtom na mogućnost ostvarivanja ili jačanja međusobne suradnje. Posljednja odnosno četvrta dionička radionica planira se održati tijekom javne rasprave u postupka donošenja Plana.

U okviru dioničkih radionica uključeni su bili predstavnici regionalne i lokalne samouprave, državnih, regionalnih i lokalnih tijela i poduzeća, predstavnici organizacija civilnih društava i lokalne zajednice. Popis uključenih dionika te načini njihovog uključivanja u proces izrade Plana navedeni su u Prilogu 1. Dio prijedloga, komentara, stavova i informacija prikupljenih od dionika tijekom cijelog procesa izrade Plana uključeni su u relevantne dijelove Plana.

3. OPIS VRIJEDNOSTI PODRUČJA

3.1. Prostorna, administrativna i demografska obilježja

3.1.1. Prostorni i administrativni položaj

Regionalni park Moslavačka gora smješten je u kontinentalnoj Hrvatskoj (Slika 3.), a obuhvaća jugozapadni dio Bjelovarsko-bilogorske te sjeveroistočni dio Sisačko-moslavačke županije. Površina Regionalnog parka iznosi 15.107,61 ha¹. Od ukupne površine, području Bjelovarsko-bilogorske županije pripada 6.909,68 ha (45,73 %), a Sisačko-moslavačkoj 8.197,93 ha (54,27 %).

Moslavačka gora je osamljeno i razvedeno gorje s najvišim vrhom Humka na 488 m nadmorske visine. U smjeru sjever-jug proteže se u duljini od oko 22 km, a u smjeru istok-zapad u dužini od oko 11 km na najširem dijelu. Gora je okružena dolinama većih vodotoka, rijekom Česmom na sjeveru i zapadu, Ilovom na istoku te Lonjom na jugu te je ispriješecana manjim stalnim i povremenim vodotocima.

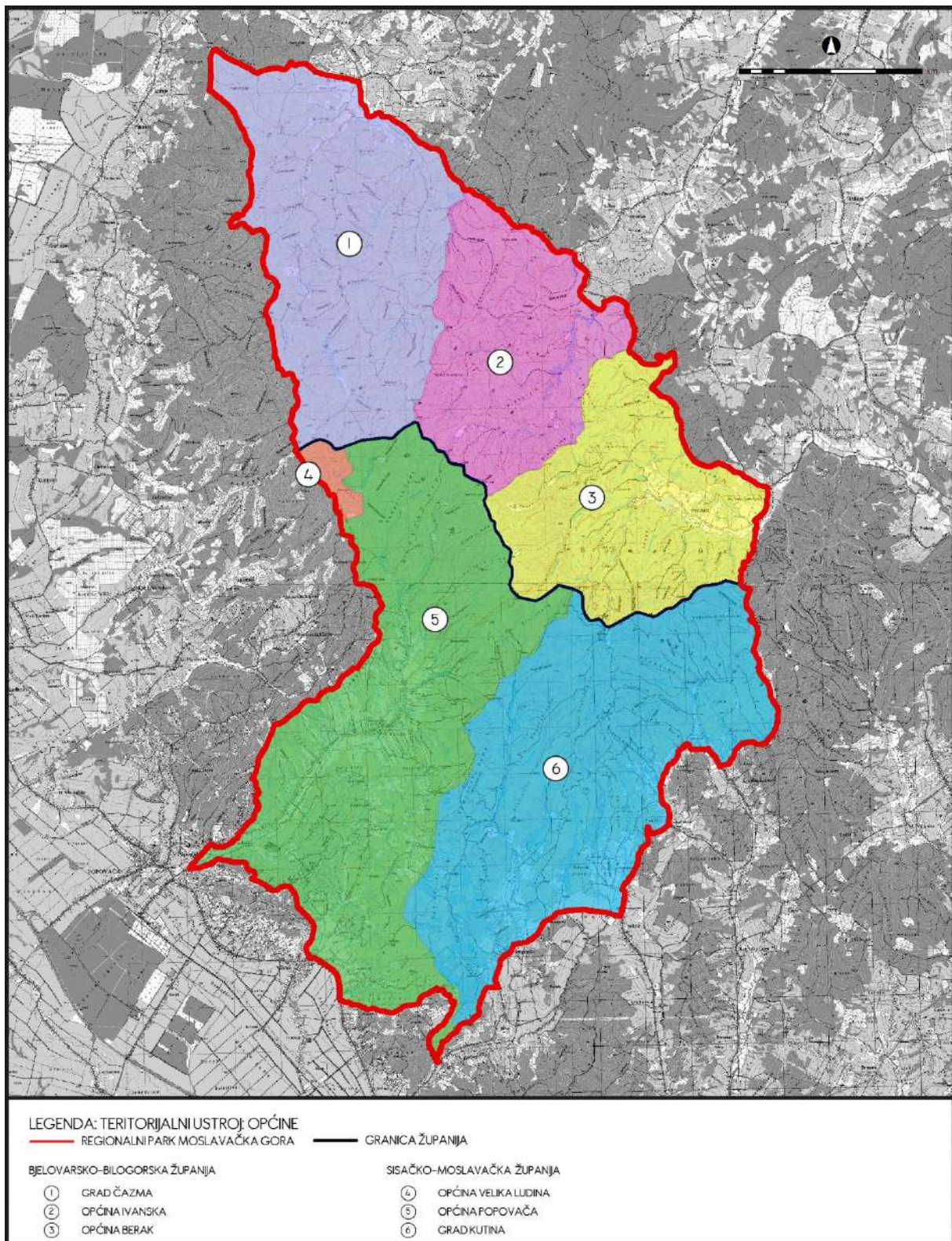
Administrativno, u sastav Regionalnog parka ulaze gradovi: Čazma (BBŽ), Popovača i Kutina (SMŽ) te općine: Ivanska, Berek (BBŽ) i Velika Ludina (SMŽ) (Slika 4.). Na razini katastarskih općina, u sastav Regionalnog parka ulaze: Gornja Garešnica, Miklouš, Samarica, Šimljanik (BBŽ), Gornja Jelenska, Katoličko Selišće, Kutinica, Mikleuška, Popovača, Selište i Voloder (SMŽ).

Granica Regionalnog parka je u najvećoj mogućoj mjeri određena topografskim obilježjima, postojećim prohodnim cestama i putovima te katastarskim česticama.

Slika 3. Položaj Regionalnog parka Moslavačka gora na teritoriju RH

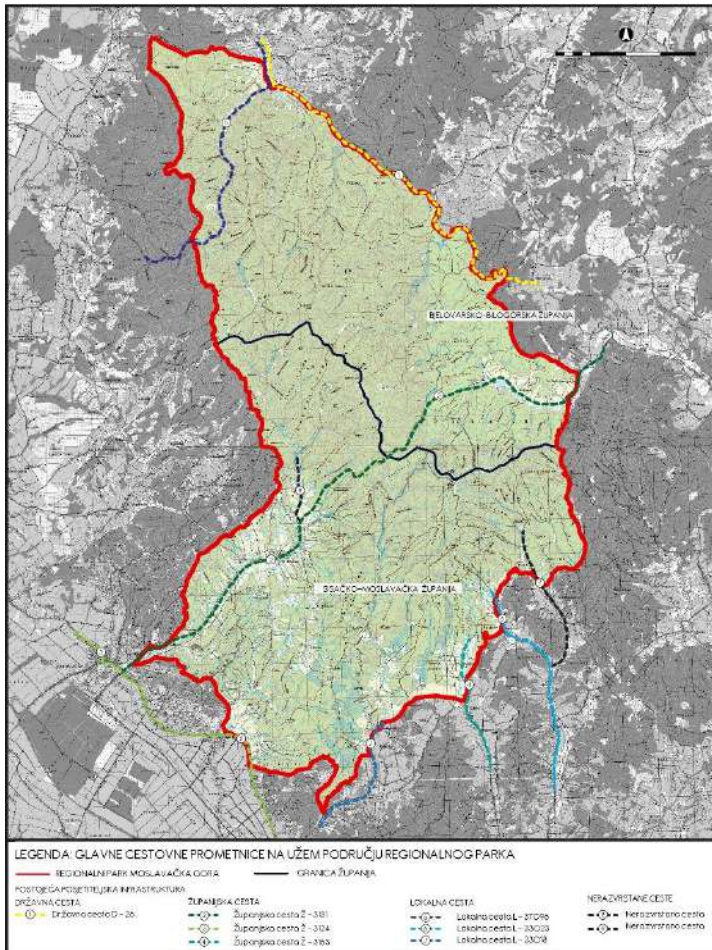
¹ Podatak preuzet s Informacijskog sustava zaštite prirode (Bioportal). Manja odstupanja u iskazu površine Regionalnog parka u odnosu na površinu iz Uredbe o proglašenju Moslavačke gore Regionalnim parkom („Narodne novine“ 68/11) nastala je uslijed promjena u primjeni novih podloga i novog Središnjeg registra prostornih jedinica Državne geodetske uprave.

Slika 4. Granica Regionalnog parka i dijelovi pripadajućih područja gradova i općina

3.1.2. Prometna povezanost

Regionalni park relativno je dobro povezan s većim naseljima središnje Hrvatske i zapadne Slavonije. Glavni cestovni pravci (Slika 5.) koji prolaze uz samu granicu Regionalnog parka ili su smješteni u njegovoj blizini su:

Slika 5. Glavne cestovne prometnice na užem području Regionalnog parka Moslavačka gora

- autocesta A3 (E70) – prometni pravac koji povezuje granični prijelaz Bregana (SLO-HR) sa graničnim prijelazom Bajakovo (HR-SRB), preko Zagreba, Ivanić Grada, Kutine, Novske, Nove Gradiške, Slavonskog Broda i Županje,
- državna cesta D26 – dionica koja povezuje Vrbovec (čvor Dubrava) sa Daruvarom, preko Čazme, Donjeg Miklouša, Gornje Garešnice i Garešnice,
- državna cesta D43 – dionica koja povezuje Đurđevac sa Ivanić Gradom (čvor Ivanić Grad), preko Bjelovara i Čazme.
- državna cesta D36 – dionica koja povezuje Karlovac sa Popovačom, preko Pisarovine, Pokupskog i Siska,
- državna cesta D45 – dionica koja povezuje Kutinu sa Velikim Zdencima (Grad Grubišno Polje), preko Garešnice.

Naselja unutar Regionalnog parka povezana su županijskim, lokalnim ili nerazvrstanim cestama (Slika 5.). Od županijskih cesta najznačajnija je županijska cesta ŽC3131 koja povezuje dvije suprotne strane Moslavačke gore - Gornju Garešnicu na sjeveroistoku s Popovačom na jugozapadu.

3.1.3. Naselja i demografska obilježja

Unutar granica Regionalnog parka Moslavačka gora smještena su samo dva naselja. Naselje Podgarić nalazi se na području Općine Berek u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, a prema popisu stanovništva iz 2021. godine u njemu je živjelo 247 stanovnika. U naselju Gornja Jelenska, na području Grada Popovače u Sisačko-moslavačkoj županiji, prema popisu stanovništva iz 2021. godine živjelo je 644 stanovnika.

Uz spomenuta dva, još 14 naselja, administrativno i/ili djelomično ulaze u sastav Regionalnog parka (Slika 6.). U Tablici 1. navedena su naselja koja u potpunosti, djelomično ili administrativno ulaze u sastav Regionalnog parka, s prikazom kretanja broja stanovnika.

Usporedbom podataka o broju stanovnika 2001., 2011. i 2021. godine (DZS) uočava se pad broj stanovnika kako na nivou županija, tako i na nivou promatranih naselja.

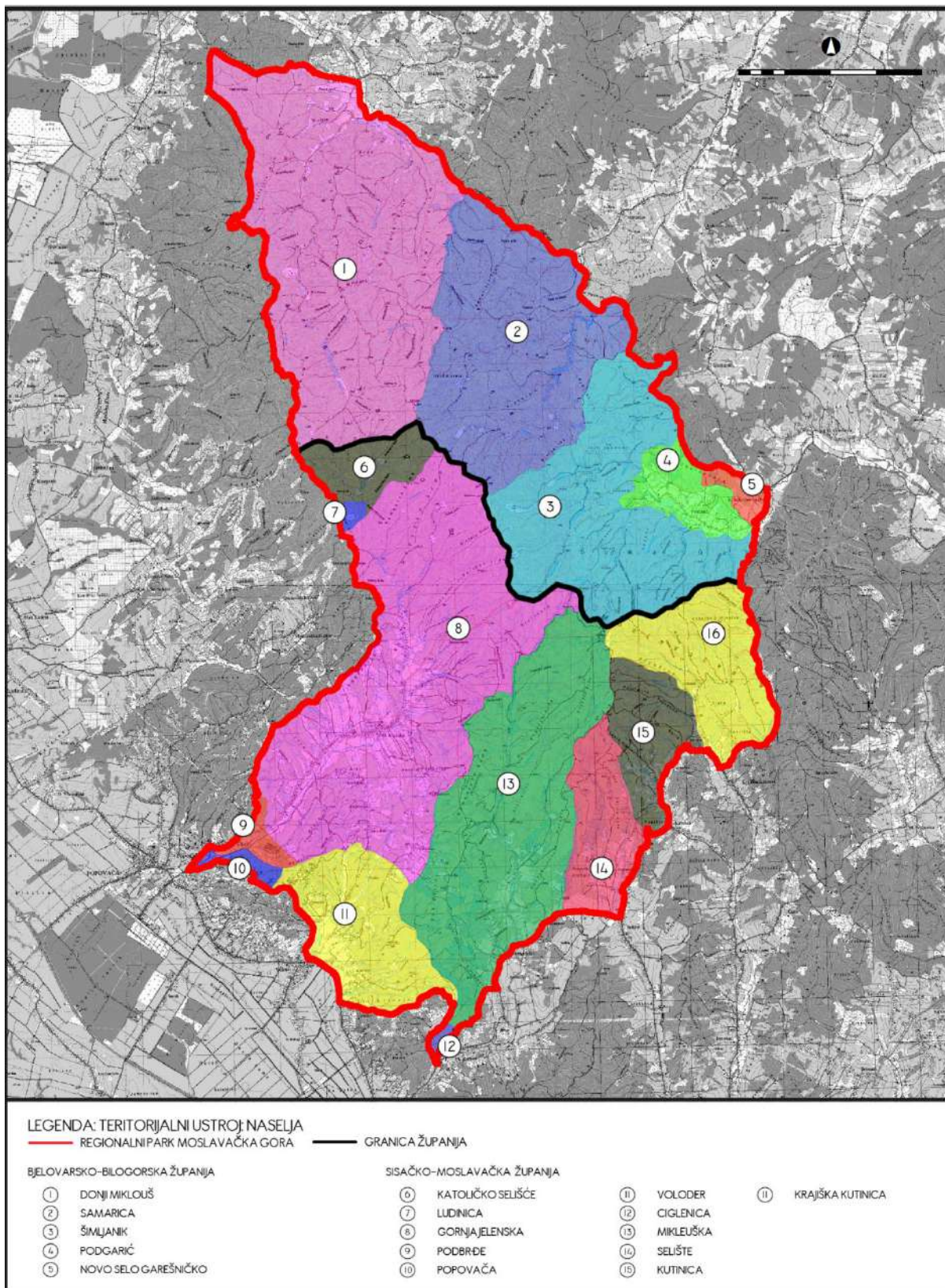
Uočljiva je razlika između broja naselja i broja stanovnika na području Bjelovarsko-bilogorske i Sisačko-moslavačke županije. Dok je svega pet naselja s 348 stanovnika na području Bjelovarsko-bilogorske županije „vezano“ za Regionalni park, na području Sisačko-moslavačke županije naselja su smještena duboko unutar Moslavačke gore. Pogodniji geografski smještaj, razvoj prometne infrastrukture i gospodarski razvoj omogućio je razvoj većeg broja naselja te shodno tome i veći broj stanovnika. No, bez obzira na navedeno, demografska slika nije povoljna te i daljnja kretanja broja stanovnika upućuju na depopulaciju.

Tablica 1. Naselja u sastavu Regionalnog parka Moslavačka gora i kretanje broj stanovnika prema popisu stanovništva 2001., 2011. i 2021. (Izvor: DZS)

Rb.	Županija	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2011.	Broj stanovnika 2021.	Županija	Broj stanovnika 2001.	Broj stanovnika 2011.	Broj stanovnika 2021.
	BBŽ	133.084	119.764	102.295	SMŽ	185.387	172.439	140.549
	Naselje				Naselje			
1.	Donji Miklouš	261	196	148	Katoličko Selišće	177	156	136
2.	Samarica	253	195	120	Ludinica	18	14	10
3.	Šimljanik	47	34	26	Gornja Jelenska²	887	757	644
4.	Podgarić¹	68	47	27	Podbrđe	189	180	133
5.	Novo Selo Garešničko	59	47	27	Popovača	4.312	4.207	3.641
6.					Voloder	1.934	1.871	1.595
7.					Ciglenica	165	134	102
8.					Mikleuška	155	140	85
9.					Selište	297	282	244
10.					Kutinica	68	58	44
11.					Krajiška Kutinica	85	73	49
	UKUPNO	688	519	348	UKUPNO	8.298	7.872	6.683

^{1, 2} Naselja se u potpunosti nalaze unutar Regionalnog parka

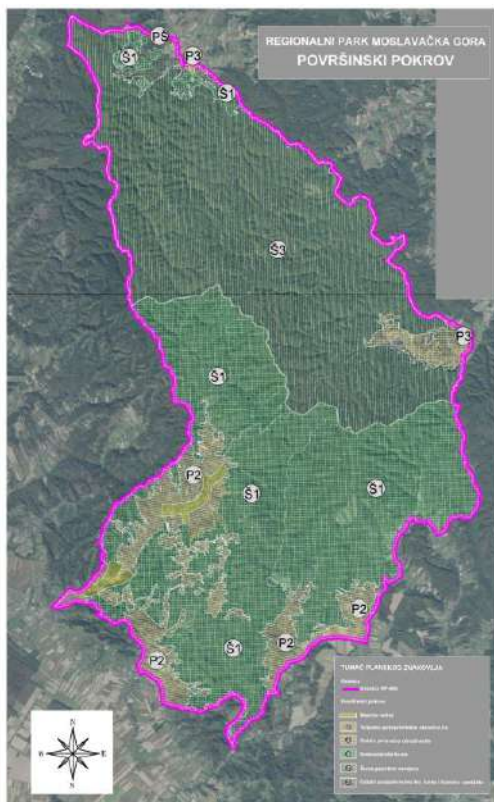
Slika 6. Naselja koja administrativno ulaze u sastav Regionalnog parka Moslavačka gora

3.1.4. Namjena, vlasništvo i pravo korištenja prostora

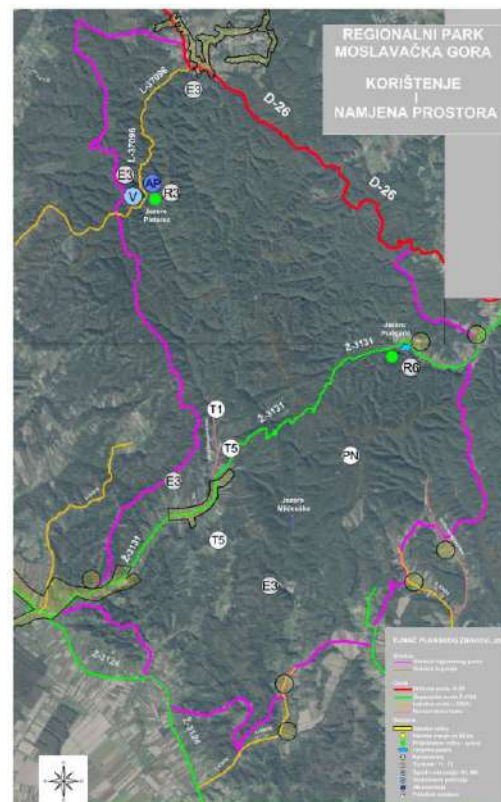
Prema kartama načina korištenja i namjeni prostora iz županijskih prostorno-planskih dokumenata, unutar granica Regionalnog parka prevladavaju šume posebne namjene odnosno zaštićene šume u kojima je dozvoljena gospodarska uporaba dobara. U najvećoj mjeri zastupljene su državne šume kojima gospodare Hrvatske šume. U značajno manjem udjelu, prisutne su šume privatnih šumoposjednika. Vodnim tijelima i akumulacijama gospodare Hrvatske vode, odnosno nadležni VGO-i. Unutar cijelog područja Parka organizirana su lovišta kojima gospodare lovačka društva. Eksploatacija mineralnih sirovina odvija se unutar odobrenih eksploatacijskih polja od strane nositelja koncesija. Unutar Parka nalaze se naselja uz koja su vezana poljoprivredna zemljišta različite pogodnosti (P2, P3, PŠ) u privatnom vlasništvu (Slika 7. i 8.).

Županijskom i općinskom prostorno-planskom dokumentacijom predviđene su turističke i rekreacijske zone (Slika 7.):

- T – zona turističke namjene Pleterac – seoski turizam,
- R – planinarenje i zimski sportovi na području oko jezera Pleterac,
- T – zona turističke namjene na području jezera Podgarić,
- R6 – izletnička rekreacija na području jezera Podgarić,
- T1 – hotel/bungalovi u naselju Gornja Jelenska – Kamenica,
- T5 – turistički centar – etno baština i konjički sport u naselju Gornja Jelenska – Tičarica,
- R6 - sportsko-rekreacijska zona općeg tipa uz turistički centar Gornja Jelenska – Tičarica,
- T5 – edukativno-informacijski centar i park praslonoza u naselju Gornja Jelenska – Gornja Paklenica.

Slika 7. Korištenje i namjena prostora (šume, naselja i poljoprivredna zemljišta)

Slika 8. Korištenje i namjena prostora (turističke i sportsko-rekreacijske zone)

3.2. Prirodna obilježja

3.2.1. Klima

Prema Köppenovoj klasifikaciji klime, područje Moslavačke gore ima umjereno toplu vlažnu klimu s toplim ljetima (podtip Cfb). Prosječna godišnja temperatura zraka je 11 °C. Srednja siječanjska temperatura, ovisno o nadmorskoj visini, iznosi od -3 do 0 °C, dok srednja srpanjska temperatura varira između 20 i 22°C.

Prosječna godišnja količina oborine iznosi oko 900 mm. Oborine su ravnomjerno raspoređene tijekom cijele godine. Najviše oborina padne tijekom svibnja, lipnja i listopada, a najmanje tijekom siječnja i veljače. Prosječan godišnji broj dana s oborinom je 125, od čega se snijeg zadržava oko 45 dana godišnje s visinom od 0,3 do 1 m.

Prosječna godišnja relativna količina vlage je oko 74 %. Godišnji broj sunčanih sati iznosi od 1700 do 2000 sati. Vjetrovi su slabijeg intenziteta, uglavnom iz sjevernog kvadranta.

3.2.2. Geologija, geobaština i geomorfologija

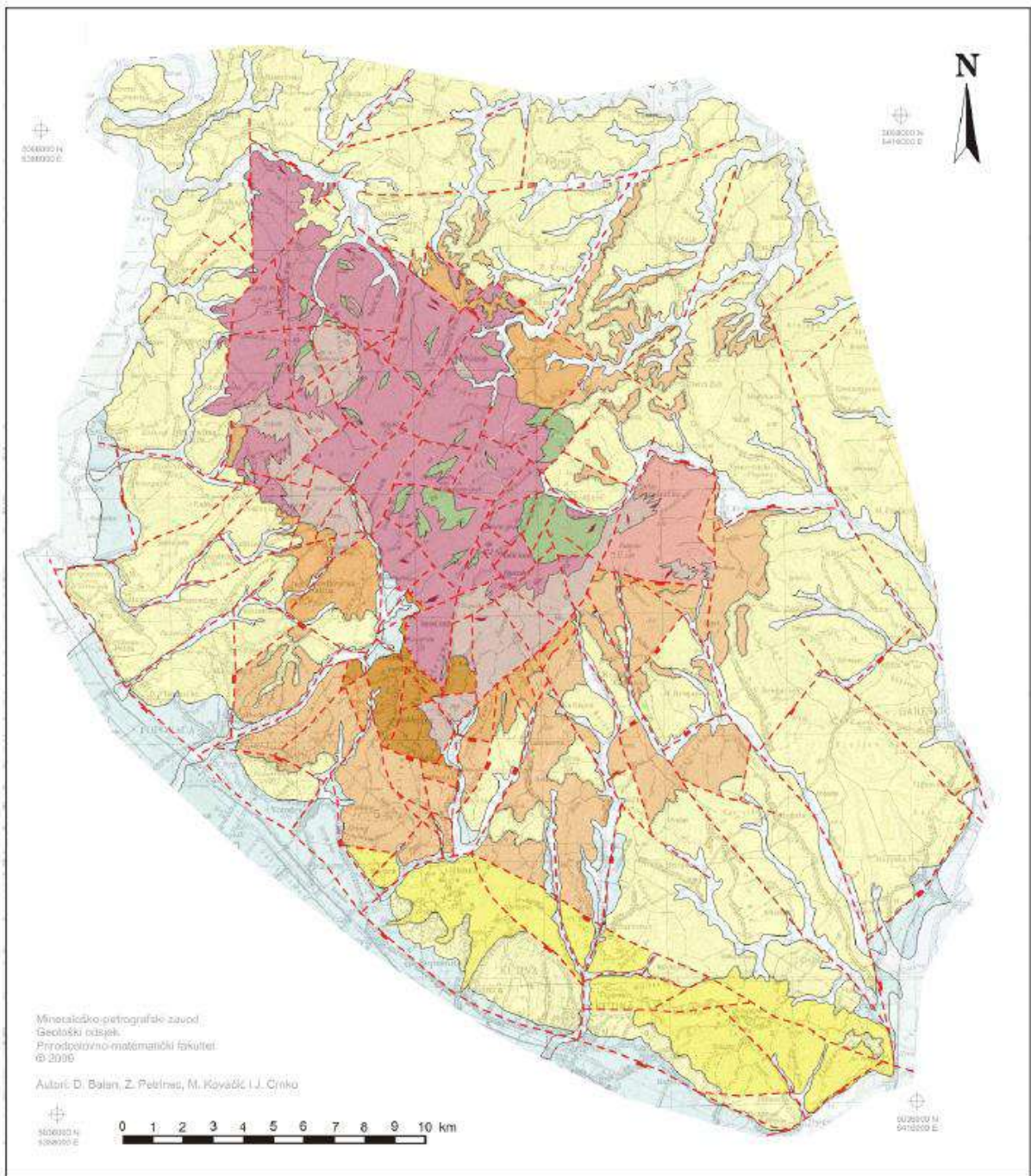
Geologija

Moslavačka gora smještena je u jugozapadnom dijelu Tisije koja predstavlja tektonski fragment odlomljen od južnog dijela europske tektonske ploče tijekom srednjeg dijela jure. Pruža se u smjeru sjeverozapad – jugoistok, a sastoji se od kristalinskog kompleksa te paleogenetskih, neogenetskih i kvartarnih sedimentnih naslaga južnog dijela Panonskog bazena (Slika 9.).

Geološku osnovu Moslavačke gore čini magmatsko-metamorfni kompleks, formiran tijekom mezozoika, krednim granitnim magmatizmom i s njime povezanim metamorfizmom, uz djelomično sačuvan stariji paleozojski metamorfni kompleks, koji se može naći u centralnim i južnim dijelovima gore.

Središnji dio Moslavačke gore izgrađen je od kristalinskih stijena, formiran tijekom alpinske orogeneze, izdizanja i konsolidiranja granitnog plutona uz razaranje stijena starijeg metamorfnog kompleksa. Moslavački granit, paleozojske i mezozojske starosti, čini osnovu kristalina. Metamorfni kompleks, koji je sačuvan samo u obliku manjih ili većih enklava unutar granita, sastoji se od homogenih i heterogenih migmatita, različitih varijeteta amfibolita i amfibolitnih škriljavaca te paragnajseva.

Naslage neogena koncentrirane su na nižim dijelovima padina, a čine ih pijesci, lapori, pješčenjaci, konglomerati, vapnenci, ugljen, gline, tufovi i siltovi nakon čega slijede sedimenti pleistocena. Aluvijalni nanosi holocenske starosti, sastoje se od zaglinjenih pijesaka, šljunaka, gline, pretaloženog lesa i mulja, a nalaze se na zaravnjenim predjelima podno gorskih padina i dolinama tokova.

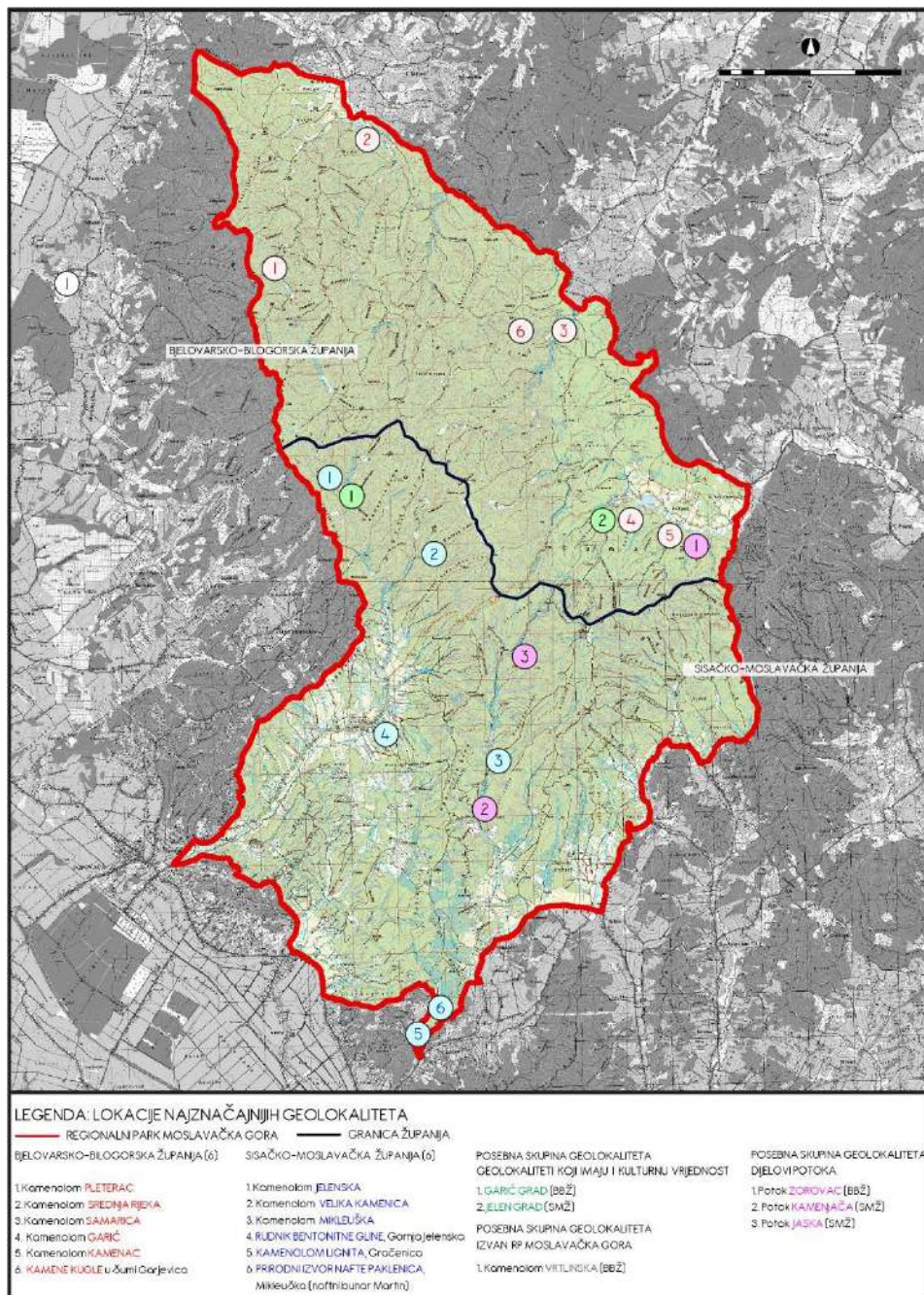
LEGENDA

aQ₂	holocen: sedimenti rosentrnih tokova	Γ	granitoidi kredne starosti
dprQ₂	holocen: deluvijano-preiuvajani sedimenti	A	miješana zone metamorfirnih stijena srednjeg stupnja metamorfizma, migmatita i granitoida kredne starosti
Q₁	pleistocen: barski i kopneni led	a G b	polimetalomorfne stijene srednjeg stupnja metamorfizma starijeg paleozoika: a) migmatizirani ortognejsi (ordovocij, b) migmatizirani i retrogradno izmjenjeni gnajsevi (nedotirani) - miješana zone metamorfirnih stijena i granitoida
PI	pliocen: pakuzinski stijevi (bljunci, pijesci, gline, ugljen)		pegmatiti
M₃+M₂	mliadi miocen (panon i pont): Croatia-naslage (pločasti vapnenici, lapor), Danatica-naslage (lapori, pijesci), Abrih-naslage (pjesci, silicni lapori, silicij), Rhombacka-naslage (pjesci, silicij, ugljen)		norminalna geološka granica
M₂+M₁	srednji miocen (saden i samar): Ilotarnijski vapnenici, lapori, pjesčarijaci, konglomerati		transversalna geološka granica
M₁+M₀	stariji miocen (obzang i karpat): Bjuno, pijesci, lapori, silicij		rasjed bez oznake karaktera
			reversni rasjed
			relativno spušen blok

Slika 9. Geološka karta Moslavačke gore

Geobaština

Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu je 2009. godine izradio elaborat *Inventarizacija geološke baštine značajnih geolokaliteta Moslovačke gore* u kojemu je izdvojeno ukupno 17 vrijednih geolokaliteta (Slika 10., Tablica 2.). Izdvojeni geolokaliteti prikazuju pojavu različitih magmatskih i metamornih stijena u zanimljivim strukturnim odnosima te predstavlja izuzetno područje za proučavanje magmatskih i metamornih stijena, njihovog načina pojavljivanja, procesa, struktura, tekstura, mineralnog sastava, vrsta kontakata između različitih vrsta stijena kao i njihovih tektonskih značajki i međusobnog odnosa. Geološka zanimljivost su brojni i raznovrsni varijeteti stijena koji se međusobno razlikuju, ali i zbog genetske spona prema podini Panonskog bazena i alpsko-dinaridskom planinskom lancu.

Slika 10. Lokacije najznačajnijih geolokaliteta na topografskoj karti

Tablica 2. Geolokaliteti Moslavačke gore s naznačajnijim karakteristikama

R.Br.	Geolokalitet	Karakteristike
1.	VELIKA KAMENICA	<ul style="list-style-type: none"> - napušteni kamenolom, - lokalitet je vezan za petrografske karakteristike granitnih stijena, - vidljive su teksture miješanja magmi, izdvajanja fluida i pojava minerala koji su specifični za tumačenje evolucije magmatskog kompleksa i geološkog zbivanja tijekom krede, - uočavaju se varijeteti granita i stijena srednjeg stupnja metamorfizma, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
2.	JELENGRAD	<ul style="list-style-type: none"> - zidine srednjovjekovnoga grada, - jedinstvena petrografska zbirka (različite vrste stijena iz MG gore su ugrađene u zidine grada), - lokalitet je tematski vezan za petrografske karakteristike granitnih i metamorfnihi stijena, - sekundarne značajke: terenska i znanstvena istraživanja u okviru znanstvenih projekata.
3.	JELENSKA	<ul style="list-style-type: none"> - napušteni kamenolom, - lokalitet je tematski vezan za petrografske karakteristike granitnih stijena, - dva varijeteta unutar granitne mase: sitno do srednjezrnati granit i ortognjas (metagranit), - lokalitet je dio magmatsko-metamorfno kompleksa, - važan poligon za proučavanje stijena koje izgrađuju podinu Panonskog bazena, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
4.	GORNJA JELENSKA	<ul style="list-style-type: none"> - glinokop, rudnik bentonitne gline, - ležišta bentoniranihi gline nalaze se u dvije stratigrafske razine unutar slatkovodnih donjomiocenskih naslaga i unutar gline vjerojatne badenske starosti, - naslage gline su tektonski poremećene i ležište je razbijeno na više blokova, - u najstarijim naslagama nađeni su fosilni ostaci prasloni (<i>Gomphotherium angustidens</i>), dinoterija (<i>Prodeinotherium bavaricum</i>) te nosoroga (<i>Brachypotherium brachypus</i>), - bentonitne gline predstavljaju važnu sirovinu široke primjene u industriji, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
5.	GRAČENICA	<ul style="list-style-type: none"> - nekadašnji rov za eksploataciju ugljena, - pojava lignita, ugljena i treseta na južnim i jugoistočnim priobalima, - u podini ugljenonosnog horizonta su gornjopontske (Rhomboida) naslage.
6.	PAKLENICA, MIKLEUŠKA	<ul style="list-style-type: none"> - prirodni izvor nafte smješten u potoku Paklenica kod sela Mikleuška, - tvornica kolomasti, od oko 1860. do 1943., - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
7.	MIKLEUŠKA, GRADINA	<ul style="list-style-type: none"> - kamenolom, - tematski vezan za petrografske karakteristike granitnih i metamorfnihi stijena, - lokalitet je dio magmatsko-metamorfno kompleksa, - pojava različitih vrsta granita i gnjaseva (ortognajs, paragnajs), graniti se javljaju u vidu manjih tijela i žila, - na širem području nalazi se arheološki lokalitet „Gradina Marić“, naselje Vučedolske kulture, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
8.	KAMENJAČA	<ul style="list-style-type: none"> - blokovi u koritu potoka, - krupnozrnati olivinski gabro, - sekundarni izdaci u jarku predstavljeni blokovima čija je površina posuta nepravilnim rupicama koje stijeni izvana daju „spužvast“ izgled dok je unutar bloka stijena potpuno sviježa, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
9.	GARIĆ-GRAD	<ul style="list-style-type: none"> - kamenolom, profil uz cestu do starog grada, stari grad, - odnos između magmatskih i metamorfnihi stijena, - tematski vezan za petrografske karakteristike granitnih stijena i njihov odnos prema amfibolitima i diopsid amfibolitskim škriljancima, - na ostacima Garić-grada može se opaziti gotovo kompletna petrografska zbirka MG, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
10.	KAMENAC	<ul style="list-style-type: none"> - napušteni kamenolom, - pojava različitih vrsta granita, njihov međusobni odnos, teksture i mineralni sastav, - lokalitet je dio magmatsko-metamorfno kompleksa, - tematski vezan za petrografske karakteristike granitnih stijena, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.

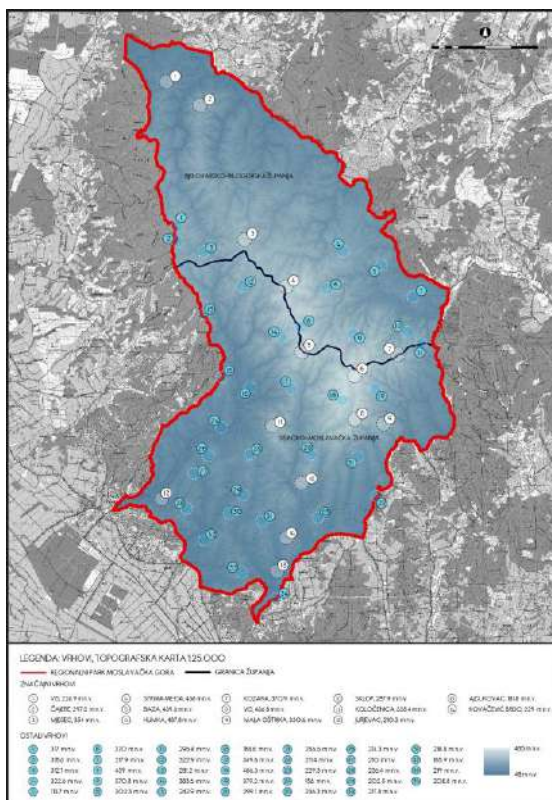
11.	ZOROVAC	<ul style="list-style-type: none"> - usjek u koritu potoka Zorovac, - pojava mramora bogatog kontaktnometamorfnim mineralima, različiti varijeteti amfibolita (granat-diopsidski amfiboliti), - lokalitet je dio magmatsko-metamorfnog kompleksa, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke, aluvijalne lepeze potoka koje ulaze u područje Podgarića.
12.	JASKA POTOK	<ul style="list-style-type: none"> - izdanci u koritu potoka, tamna kuglasta tijela u koritu potoka, - lokalitet je značajan za nastanak metapelitnih stijena i nastanak minerala karakterističnih za više temperature i niske tlakove (kordijerit, silimanit, andaluzit), - lokalitet je dio metamorfnog kompleksa i genetski je vezan za krednu evoluciju kristalina, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
13.	GARJEVICA	<ul style="list-style-type: none"> - pojava kuglastih tijela migmatita, - kuglasto lučenje nekoliko (tri otkrivene) manjih pojava migmatita, - unutar stijenske mase izdvajaju se manja tijela migmatita koja su s njima u genetskoj vezi, - stijena je intenzivno borana te je jedinstveno nalazište i vrijedan lokalitet sa stajališta strukturne geologije, metamorfne petrologije i mineralogije te dobar primjer nastanka kuglastih formi, - lokalitet je dio magmatsko-metamorfnog kompleksa i specifičnog je mineralnog sastava, strukture i teksture, - važan za znanstveno proučavanje granitno-metamorfnog kompleksa, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
14.	SAMARICA, ŠUMA GARJEVICA	<ul style="list-style-type: none"> - kamenolom, - pojava sitnozrnatog granita, - lokalitet je tematski vezan za petrografske karakteristike granitnih stijena, - lokalitet je dio magmatsko-metamorfnog kompleksa, - glavni mineralni sastojci su kvarc, kiseli kalijski feldspat, od tinjaca dolaze biotit i muskovit, - na lokalitetu se uočavaju blokovi zdravog granita i proces nastajanja grusa (kora trošenja na granitu) odnosno tla na granitnoj podlozi, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
15.	SREDNJA RIJEKA	<ul style="list-style-type: none"> - kamenolom, - pojava različitih vrsta granita, odnos među njima, teksture i specifičan mineralni sastav u koji pored standardnih minerala za granit ulaze andaluzit, silimanit i turmalin, - lokalitet je tematski vezan za petrografske karakteristike granitnih stijena, - lokalitet je dio magmatsko-metamorfnog kompleksa, - važan poligon za znanstveno proučavanje granita koji se danas nalaze unutar Panonskog bazena, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
16.	PLETERAC	<ul style="list-style-type: none"> - kamenolom, - pojava različitih varijeteta granita, odnos među njima, teksture, pojava dekameterskih do hektameterskih dijelova metamorfnog kompleksa koji su uklopljeni u granitnu masu, - lokalitet je dio magmatsko-metamorfnog kompleksa, - „Moslavački granit“, koji čini većinu kristalina Moslavačke gore karakteriza mineralni sastav u koji, uz uobičajene sastojke za granit (kvarc, kiseli plagioklasi, mikroklin, biotit) ulaze muskovit, andaluzit i silimanit, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.
17.	VRTLINSKA (izvan RP)	<ul style="list-style-type: none"> - pjeskolom, površinski kop kvarcnog pijeska, - ležište bijelog kvarcnog pijeska i pojava kvarcnih konkrecija, - pijesci su bili važna sirovina u industriji stakla i keramike, pročišćavanju otpadnih voda te kao građevinski materijal, - prisutnost lokalnog detritusa ima utjecaja na interpretaciju vremena izdizanja masiva Moslavačke gore iznad nivoa vode tadašnjeg Panonskog jezera, - velike mase bijelog kvarcnog pijeska (vizualno atraktivno), - lokalitet je dio brojnih ležišta na obodu Moslavačke gore, - sekundarne značajke: znanstvena istraživanja i edukativne značajke.

Geomorfologija

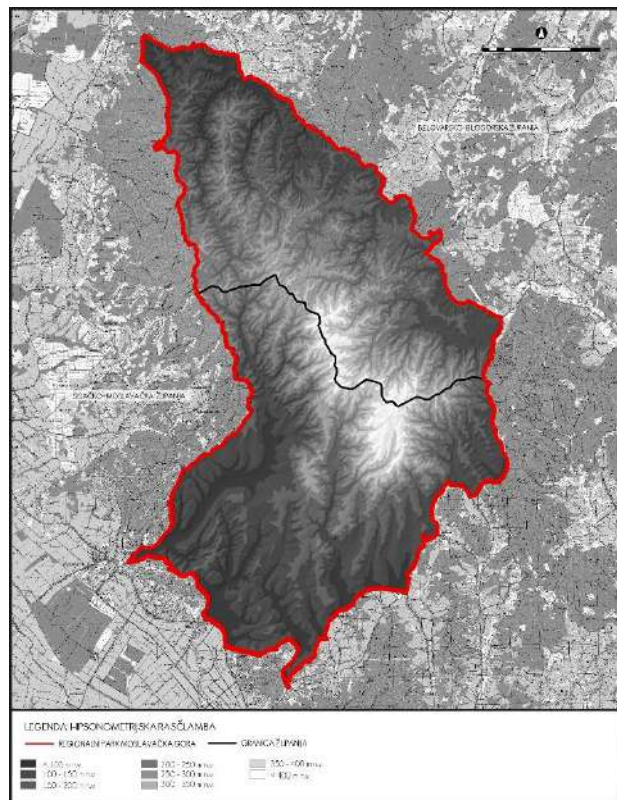
Prema geomorfološkoj regionalizaciji, Moslavačka gora se nalazi u Panonskom bazenu (megageomorfološka regija), smještena u zavali sjeverozapadne Hrvatske (makrogeomorfološka regija). Moslavačka gora predstavlja mezogeomorfološku regiju koja se dijeli na tri subgeomorfološke regije: gorski masiv Moslavačke gore, Ivansko-trnovitičko pogrđe te jugozapadnu predgorsku stepenicu Moslavačke gore.

U tektonskom smislu, ona je osamljeni stršenjak (horst) okružen aluvijalnim naplavnim ravninama rijeka Lonje, Ilove i Česme. Primarno oblikovanje Moslavačke gore rezultat je tektonskih pokreta koji su formirali osnovni masiv. Naknadni procesi derazijsko-erozijskog karaktera oblikovali su zaobljen reljef, podijeljen na niže grebene i glavice pretežito radijalnim erozijskim potočnim dolinama. Okolno nizinsko područje uz rijeke Savu, Lonju, Ilovu i Česmu nastale su akumulacijsko-erozijskim radom riječnih tokova.

Moslavačka gora je nisko reljefno uzvišenje. Centralni dio izrazito je šumovit i slabo nastanjen, a karakterizira ga prosječna nadmorska visina viša od 300 m. U ovom dijelu smješten je i najviši vrh Humka nadmorske visine 488 m (Slika 11.). Najveći dio gore odnosi se na prigorje sa srednjom nadmorskom visinom od 220 m (Slika 12.). Prigorje se sastoji od pojasa brežuljaka širine dva do tri kilometara u širinu, smještenih između glavnih rasjeda te južnog rasjeda koji nastavlja prema aluvijalnim nizinama. U južnom prigorju, uz šume nalaze se prostori livada, pašnjaka i oranica te predstavlja najgušće naseljen prostor Moslavačke gore.

Slika 11. Digitalni model reljefa s vrhovima

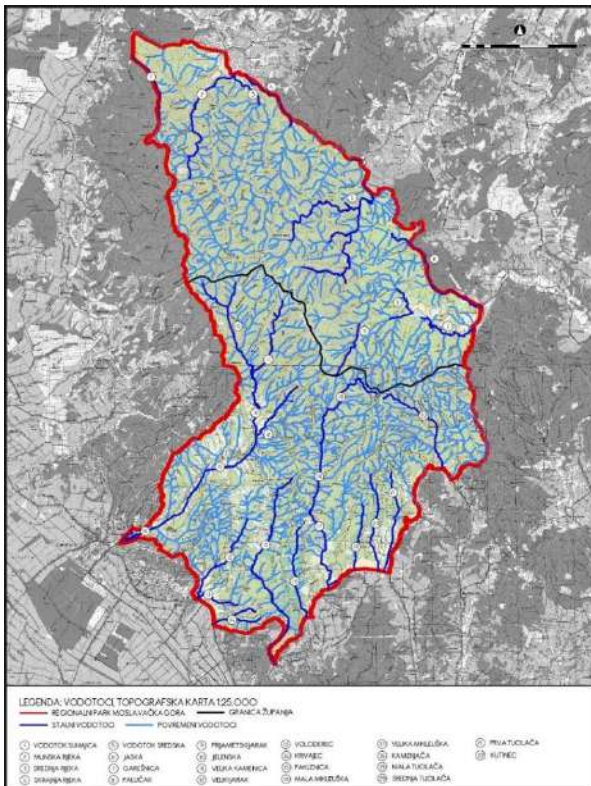
Slika 12. Hipsometrijska raščlamba

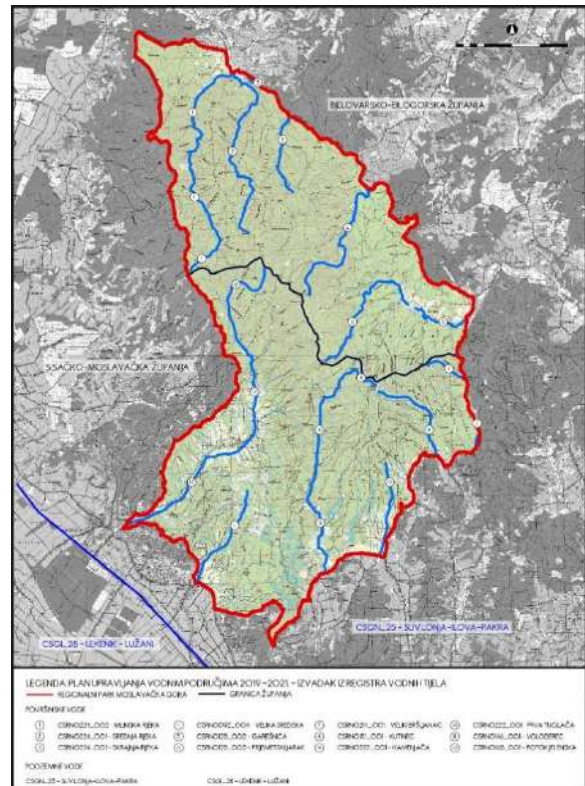
3.1.5. Hidromorfologija i hidrologija

Područje Moslavačke gore ima dobro razvijenu mrežu vodotoka, uglavnom tektonski uvjetovanim usjecima. U višim dijelovima oni su se usjekli u duboke i uske jaruge, a u nižim dijelovima teku prostranijim zaravnjenim dolinama i pripadaju slivu rijeke Lonje i njezine pritoke Česme, odnosno Save. Na prostoru MG nalazi se ukupno 1400 km vodenih tokova, a prosječna duljina im je 960 m. Najduži tok je Garešnica čija je duljina 24,3 km dok se najkraći odnose na jaruge čije su najmanje duljine između 100 i 200 metara.

Na Slici 13. su prikazani najznačajniji vodotoci te stalni i povremeni vodotoci na temelju analize topografske karte, a na Slici 14. površinska i podzemna vodna tijela prema podacima HV.

Slika 13. Drenažna mreža sa stalnim i privremenim vodotocima

Slika 14. Površinska i podzemna vodna tijela

Stanje vodnih tijela - površinske i podzemne vode

Ekološko stanje većine vodnih tijela na području Regionalnog parka Moslavačka gora je ocjenjeno kao dobro i vrlo dobro, izuzev potoka Kutinec koje je lošeg ekološkog stanja. Kemijsko stanje svih vodnih tijela je dobro. Oba tijela podzemne vode pokazuju dobro kemijsko i količinsko stanje.

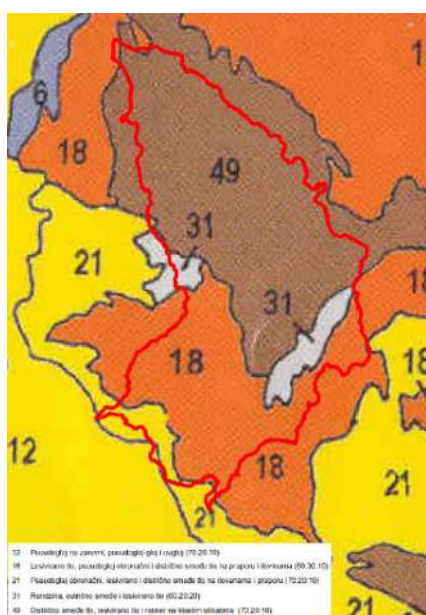
Tablica 3. Stanje vodnih tijela na području Regionalnog parka Moslavačka gora

R.br.	Vodno tijelo	Stanje	R.br.	Vodno tijelo	Stanje
1.	CSRN0224_002 - MLINSKA RIJEKA	Konačno stanje: vrlo dobro	7.	CSRN0214_001 - VELIKI BRŠLJANAC	Konačno stanje: dobro
		Ekološko stanje: vrlo dobro			Ekološko stanje: dobro
		Kemijsko stanje: dobro			Kemijsko stanje: dobro
2.	CSRN0224_001 – GRABOVICA: SREDNJA RIJEKA	Konačno stanje: dobro	8.	CSRN0151_001 – KUTINICA: KUTINEC	Konačno stanje: vrlo loše
		Ekološko stanje: dobro			Ekološko stanje: vrlo loše
		Kemijsko stanje: dobro			Kemijsko stanje: dobro

3.	CSRNO224_001 – GRABOVICA: SKRAJNJA RIJEKA	Konačno stanje: dobro	9.	CSRNO222_001 – GRAČENICA: KAMENJAČA	Konačno stanje: dobro
		Ekološko stanje: dobro			Ekološko stanje: dobro
		Kemijsko stanje: dobro			Kemijsko stanje: dobro
4.	CSRNO092_004 - VELIKA SREDSKA	Konačno stanje: vrlo dobro	10.	CSRNO222_001 - GRAČENICA: PRVA TUCILAČA	Konačno stanje: dobro
		Ekološko stanje: vrlo dobro			Ekološko stanje: dobro
		Kemijsko stanje: dobro			Kemijsko stanje: dobro
5.	CSRNO123_002 – GAREŠNICA	Konačno stanje: dobro	11.	CSRNO146_001 - VOLODEREC	Konačno stanje: dobro
		Ekološko stanje: dobro			Ekološko stanje: dobro
		Kemijsko stanje: dobro			Kemijsko stanje: dobro
6.	CSRNO123_002 – GAREŠNICA: PRIJEMETSKI JARAK	Konačno stanje: dobro	12.	CSRNO165_001 - POTOK JELENSKA	Konačno stanje: vrlo dobro
		Ekološko stanje: dobro			Ekološko stanje: vrlo dobro
		Kemijsko stanje: dobro			Kemijsko stanje: dobro

3.2.3. Pedologija

Prema Pedološkoj karti države Hrvatske (Martinović J., Zagreb, 2000.) najzastupljeniji tipovi tala pripadaju klasama automorfni (distrično smeđe tlo, lesivirano tlo i rendzina) i hidromorfni tala (pseudoglej) (Slika 15.).

Slika 15. Tipovi tala na području MG

U klasi automorfni tala najzastupljenije je distrično smeđe tlo (distrični kambisol) s nekoliko podtipova, lesivirano tlo te rendzine. Distrično smeđe tlo formira se na kremeno-silikatnim supstratima, a najrašireniji je u gorskim predjelima odnosno u sjevernom i središnjem dijelu Moslavačke gore. To su u pravilu pjeskovite ilovače dubine veće od 30 cm (najčešće između 60 i 80 cm), povoljnih vodozračnih odnosa. Lesivirano tlo (luvisol), druga je najzastupljenija vrsta tla iz klase automorfni tala profila A-E-B-C. Formira se na ilovastim supstratima ili stijenama čijim se raspadanjem može formirati dublji ilovasti profil. Za tlo je karakteristično ispiranje čestica gline iz E horizonta te njihovo nakupljanje u B horizontu, pri čemu površinski slojevi imaju praškastu strukturu, a B horizont je najčešće glinovit. No unatoč glinovitom B horizontu, vodopropusnost tla je normalna. Ova vrsta tla najzastupljenija je u južnom dijelu Moslavačke gore. Rendzine se javljaju u

manjem obimu, u središnjem dijelu Moslavačke gore odnosno na njenom krajnjem zapadnom i istočnom dijelu. Razvijaju se na supstratima koji sadrže više od 10 % CaCO_3 i koji mehaničkim raspadanjem daju karbonatni regolit. Na automorfni tlima razvijene su bukove šume, šume hrasta kitnjaka i običnog graba te šume hrasta kitnjaka i obične breze.

Iz klase hidromorfni tala najzastupljeniji je pseudoglej. Formira se na teksturno različitim supstratima kod kojih se ispod relativno propusnog površinskog sloja uvijek javlja, za vodu, nepropusan sloj na dubini od 30-40 cm. Nepropusan sloj dovodi do prekomjernog vlaženja površinskog sloja tla i pojavljivanja stagnirajuće površinske, najčešće oborinske vode. Karakteristika ove vrste tla je izmjena vlažnog i suhog razdoblja te visoka podložnost eroziji. Vežan je za ravničarske ili brežuljkaste terene s blagim nagibima, stoga se razlikuju dva podtipa pseudogleja: ravničarski i obrončni. Na području Moslavačke gore prisutan je obrončni pseudoglej koji se javlja na krajnjem jugozapadnom dijelu kao dominantna vrsta tla na kojem su zastupljeni vinogradi i voćnjaci.

3.2.4. Krajobraz

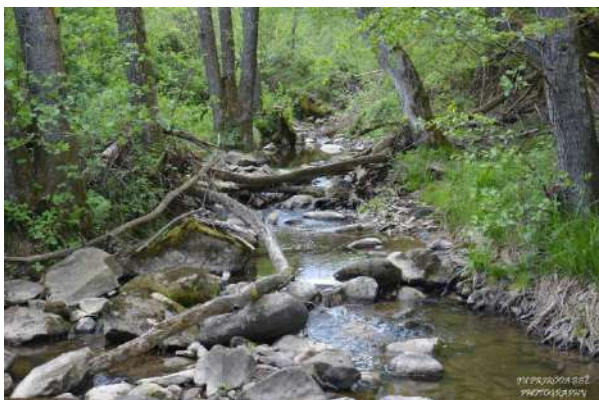
Moslavačka gora glavna je krajobrazna značajka jugozapadnog dijela Bjelovarsko-bilogorske i sjeveroistočnog dijela Sisačko-moslavačke županije. Moslavačka gora zatvara Savsku nizinu uz koju su se razvila naselja, a gradnja proširila i na obronke Moslavačke gore.

Prema krajobraznoj regionalizaciji Hrvatske s obzirom na prirodna obilježja, područje Parka pripada krajobraznim jedinicama "Bilogorsko-moslavački prostor" i "Panonska gorja". Osnovna obilježja navedenih krajobraznih jedinica su izolirani šumski gorski masivi u kojima nema dominantnih vrhova već su prisutni postupni reljefni prijelazi i brežuljci među kojima se javljaju i brežuljci s elementima agrarnog krajobraza.

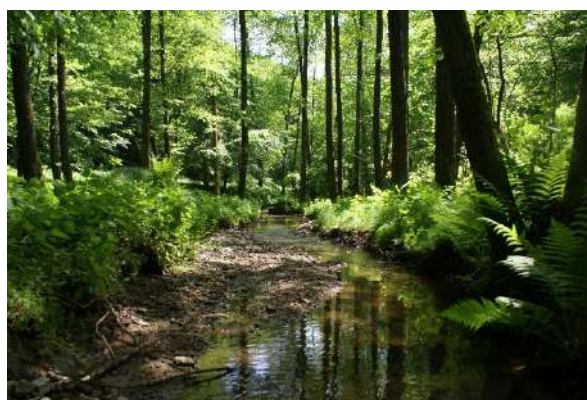
Najveća vrijednost ovog područja je bogat šumski prostor u kojem dominiraju sastojine bukve i hrasta kitnjaka, te očuvane potočne doline i slikovit odnos poljoprivredno-šumskih površina u kojima se seoska naselja uvlače u šumske predjele zajedno s pripadajućim poljoprivrednim površinama odnosno vinogradima, voćnjacima i pašnjacima (Slika 16., 17. i 18.).

U krajobrazu Moslavačke gore ističe se nekoliko vrijednih krajobraznih zona:

- vinogradi iznad Popovače, Volodera i Gračenice,
- dolina potoka Gornja Jelenska s panoramskom točkom Gornja Jelenska,
- dolina potoka Mikleuške s jezerom,
- vrh Vis, panoramska točka s planiranim izletištem s edukativnim sadržajima,
- područja oko kulturno-povijesnih vrijednosti (ostaci srednjovjekovnih gradova i utvrda poput Garić grada, Jelengrada, Košutgrada i dr.),
- turističko-rekreativni prostor u Podgariću,
- izletište "Pleterac".

Slika 16. Krajobraz potočnih dolina (BBŽ)

Slika 17. Krajobraz potočnih dolina (SMŽ)

Slika 18. Panorama naselja Podgarić

Prema Studiji krajobraznih vrijednosti Sisačko-moslavačke županije (IRES EKOLOGIJA d.o.o., 2019.), područje Moslavačke gore unutar Sisačko-moslavačke županije pripada dvama krajobraznim tipovima:

- krajobrazni tip brdovitog područja – krajobrazno područje pobrđa Moslavačke gore,
- krajobrazni tip gorskog područja – krajobrazno područje vrhova Moslavačke gore.

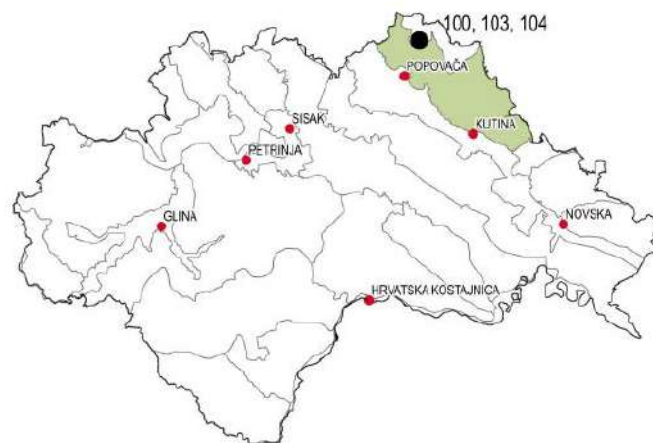
Krajobrazni tip brdovitog područja – krajobrazno područje pobrđa Moslavačke gore

Krajobrazno područje obuhvaća sjeveroistočni dio Sisačko-moslavačke županije na prijelazu iz nizinskog dijela predgorja u gorje (Slika 19.). Područje se nalazi na nadmorskoj visini od 100 do 250 m. Glavne prirodne karakteristike su dolinska područja nastala od povremenih i stalnih vodotokova te bogate šume (Slika 20.). Zajednica hrasta kitnjaka i običnog graba dominantna je zajednica na sjevernom dijelu područja, dok je zajednica bukove šume s velikom mrtvom koprivom dominantna u njenom središnjem i južnom dijelu.

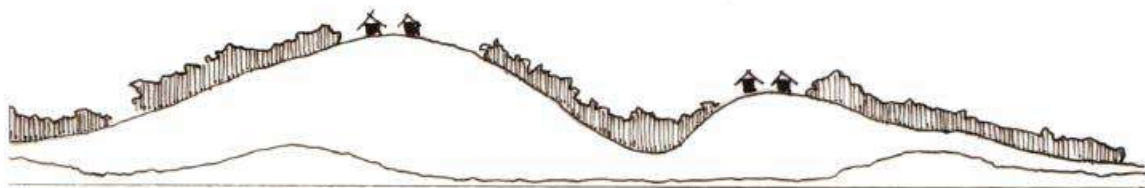
Seoska naselja su longitudinalnog – slabo zbijenog i zbijenog tipa pri čemu se ističu naselja u dolinama poput Gornje Jelenske te ona na hrptovima poput Voloderskih brda i Selišća. Uz naselja nalaze se poljoprivredne površine različitih namjena. Na strmim padinama nalaze se vinogradi, a na blažim predjelima zastupljene su poljoprivredne površine različitih tipova – oranice, voćnjaci i pašnjaci.

Područje je premreženo starim povijesnim putovima koja su nekada povezivala naselja u Lonjskom polju s moslavačkim vinogradima i utverdama. Područje je bogato povijesnom i kulturnom baštinom, a najveći broj povijesnih sklopova, graditeljskih cijelina i pojedinačnih građevina nalazi se u okviru naselja Velika Ludina.

Područje, uz šumovitost viših dijelova, obilježavaju kompleksni krajobrazni uzorci poljoprivrednog zemljišta i naselja koji se "uvlače" u šumske predjele. Okosnicu identiteta prostora čine veći kompleksi vinograda smještenih na južnim obroncima Moslavačke gore.

Slika 19. Shematski prikaz krajobraznog područja pobrđa Moslavačke gore u SMŽ

Slika 20. Karakteristični presjek krajobraznog područja pobrđa Moslavačke gore

Krajobrazni tip gorskog područja – krajobrazno područje vrhova Moslavačke gore

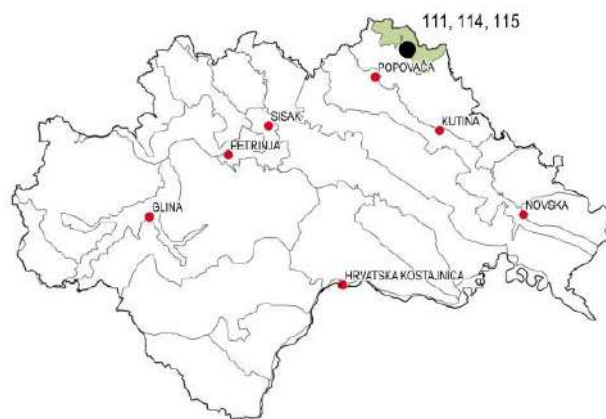
Krajobrazno područje obuhvaća krajnji sjeveroistočni dio Sisačko-moslavačke županije odnosno središnji, uzdignuti dio Moslavačke gore, nadmorske visine od 200 do 488 m, što je ujedno i najviši vrh (Humka) (Slika 21.).

Glavne reljefne karakteristike su hrptovi ispresijecani mrežom povremenih vodotokova koji daju rebrast izgled područja (Slika 22.). Glavni vegetacijski pokrov je bukova šuma s velikom mrtvom koprivom, dok je na manjim, rubnim dijelovima prema susjednim županijama zastupljena zajednica hrasta kitnjaka i običnog graba.

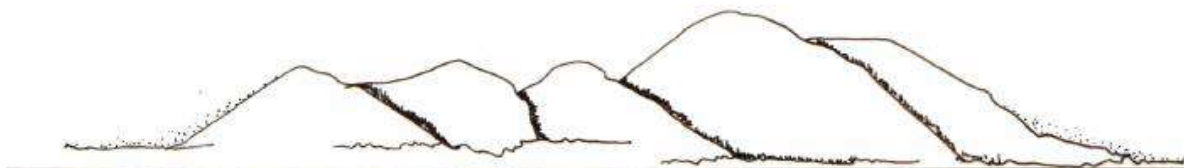
Velika šumovitost prostora te padine većih nagiba (12 – 32 %) nisu pogodovale razvoju većih naselja u novije doba, dok su stari povijesni gradovi, utvrde poput Košutgrada, Jelengrada i gradine Marić bili smješteni na istaknutim pozicijama.

Na rubnim dijelovima ovog krajobraznog područja nalaze se vinogradi s raspršenim gospodarskim objektima (kletima) tradicijske i nove gradnje, a smješteni su na rubnom području naselja Mustafina Klada, Ruškovića te Katoličko Selišće. Područje je povezano mrežom putova, od kojih dio čini i sustav starih povijesnih putova koji su vodili prema savskoj nizini.

Područje daje dojam nepristupačnosti zbog šumskog prostora i dinamičnog terena. Kratke vizure otvaraju se unutar makadamskih (planinarskih puteva), dok se duge vizure otvaraju na određenim pozicijama unutar vinogradskih područja prema padinama susjednih vinograda te prema dolini rijeke Save, odnosno Lonjskom polju (lokalitet – vrh Vis).

Slika 21. Shematski prikaz krajobraznog područja vrhova Moslavačke gore u Sisačko-moslavačkoj županiji

Slika 22. Karakteristični presjek krajobraznog područja vrhova Moslavačke gore

3.2.5. Flora

Prema dostupnim literaturnim podacima (*Flora Croatica Database*) na području Regionalnog parka zabilježeno je oko 390 vrsta. Gotovo 330 vrsta zabilježeno je tijekom 70-ih godina prošlog stoljeća u do sada najopsežnijem istraživanju ovog područja (Hruška-Dell'Uomo K., 1974.). Floristička istraživanja koja daju reprezentativnu, ali ne i cjelokupnu sliku flore Moslavačke gore provedena su 1987. godine kada su zabilježene 242 biljne vrste (Meštrov M. i sur., 1988.).

Slika 23. *Platanthera bifolia* – mirisavi dvolist, jedna od vrsta orhideja zabilježena na MG

Slika 24. *Helleborus atrorubens* – crvenocrni kukurijek

Područje Parka stanište je 14 strogo zaštićenih vrsta, od kojih je osam vrsta orhideja (Tablica 4.). Sedam vrsta ugroženo je na nacionalnoj razini te se nalaze u Crvenoj knjizi vaskularne flore Hrvatske (Nikolić i Topić, 2005.) u različitim kategorijama ugroženosti (Tablica 4., Slika 23. i 24.).

Tablica 4. Evidentirane strogo zaštićene biljne vrste na području Regionalnog parka Moslavačka gora

Latinski naziv vrste	Hrvatski naziv vrste	Status zaštite u RH	Crvena knjiga vaskularne flore
<i>Carex echinata</i>	zvjezdasti šaš	SZ	EN
<i>Cephalanthera damasonium</i>	bijela naglavica	SZ	NT
<i>Cephalanthera longifolia</i>	dugolisna naglavica	SZ	NT
<i>Cephalanthera rubra</i>	crvena naglavica	SZ	NT
<i>Cynachum acutum</i>	široki lastavnjičak	SZ	
<i>Dianthus barbatus</i>	bradati karanfil	SZ	
<i>Epipactis helleborine</i>	širokolisna kruščika	SZ	
<i>Helleborus atrorubens</i>	crvenocrni kukurijek	SZ (endem)	
<i>Iris pseudacorus</i>	žuta perunika	SZ	
<i>Orchis laxiflora</i> ssp. <i>palustris</i>	močvarni kaćun	SZ	
<i>Orchis purpurea</i>	grimizni kaćun	SZ	VU
<i>Platanthera bifolia</i>	mirisavi dvolist	SZ	VU
<i>Pseudolysimachion longifolium</i>	dugolisna čestoslavica	SZ	EN
<i>Spiranthes spiralis</i>	jesenska zasukica	SZ	

SZ – strogo zaštićena vrsta, EN – ugrožena vrsta, VU – osjetljiva vrsta, NT – gotovo ugrožena vrsta

3.2.6. Fauna

Područjem Parka prevladavaju šumski ekosustavi koji su relativno siromašni faunom, izuzev ornitofaune. Istraženost faune Parka je slaba, a faunistički podaci datiraju iz 80-ih godina prošlog stoljeća kada je provedeno istraživanje kopnene faune, ihtiofaune i ornitofaune Moslavačke gore (Meštrović i sur., 1988.). Navedenim istraživanjem je utvrđeno pet vrsta riba, 11 vrsta kopnenih puževa, 56 vrsta kukaca, pet vrsta vodozemaca, dvije vrste gmazova, 12 vrsta sisavaca i 64 vrste ptica.

Šumski ekosustavi Parka siromašni su svim životinjskim skupinama, no južni šumski kompleksi pokazuju veću raznolikost faune u odnosu na sjeverne. Livadni biotopi bogatiji su vrstama od šumskih, osobito puževima i kukcima koji su većinom vezani uz ovaj tip staništa.

Ihtiološkim istraživanjima provedenim 80-ih godina prošlog stoljeća obuhvaćena su četiri vodotoka (Mlinska rijeka, Premonski jarak, Garešnica i Kamenjača) u kojima je utvrđeno pet vrsta riba: pijor (*Phoxinus phoxinus*), dvoprugasta uklija (*Alburnoides bipunctatus*), klen (*Leuciscus cephalus*), brkica (*Nemacheilus barbatus*) i krkuša (*Gobio gobio*).

Od vodozemaca i gmazova koji nastanjuju područje Regionalnog parka Moslavačka gora treba izdvojiti žutog mukača (*Bombina variegata*), šumsku smeđu žabu (*Rana dalmatina*), pjegavog daždvenjaka (*Salamandra salamandra*) i bjeloušku (*Natrix natrix*).

Od sisavaca na području Parka zabilježeni su glodavci: žutogrli šumski miš (*Apodemus flavicollis*), prugasti poljski miš (*Apodemus agrarius*) i riđa voluharica (*Clethrionomys glareolus*), zatim šišmiši: veliki potkovnjak (*Rhinolophus ferrumequinum*) i velikouhi šišmiš (*Myotis bechsteinii*). Nadzorom od strane čuvara prirode zabilježena je prisutnost dabra (*Castor fiber*) na području kamenoloma i jezera Pleterac (BBŽ) te na području Mikleuške (SMŽ) (Slika 25.). Prisutnost vidre (*Lutra lutra*) (Slika 26.) zabilježena je na području Mlinske rijeke kod Donjeg Miklouša (Jelić M., 2009.).

Slika 25. *Castor fiber* – dabar, novi stanovnik MG

Slika 26. *Lutra lutra* – vidra

Od evidentiranih vrsta kopnene faune i ihtiofaune, strogo zaštićeno je osam vrsta, od čega je šest vrsta kategorizirano kao ugrožene vrste (Tablica 5.).

Tablica 5. Evidentirane strogo zaštićene životinjske vrste, osim ornitofaune

Latinski naziv vrste	Hrvatski naziv vrste	Status zaštite u RH	Ugroženost
SISAVCI			
<i>Rhinolophus ferrumequinum</i>	veliki potkovnjak	SZ	NT
<i>Myotis bechsteinii</i>	velikouhi šišmiš	SZ	VU
<i>Lutra lutra</i>	vidra	SZ	DD
<i>Castor fiber</i>	dabar	SZ	(RE) NT
VODOZEMCI			
<i>Rana dalmatina</i>	smeđa šumska žaba	SZ	
<i>Bombina variegata</i>	žuti mukač	SZ	LC
LEPTIRI			
<i>Papilio machaon</i>	lastin rep	SZ	NT
PUŽEVI			
<i>Cochlodina laminata*</i>	obična bezmjesečna zaklopnica	SZ	EN

SZ – strogo zaštićena vrsta, RE – regionalno izumrla vrsta, EN – ugrožena vrsta, VU – osjetljiva vrsta, NT – gotovo ugrožena vrsta, LC – najmanje zabrinjavajuća vrsta, DD – nedovoljno poznata vrsta, * endem

Od ukupne evidentirane ornitofaune koja broji 64 vrste, 15 vrsta je strogo zaštićeno, a 14 vrsta je kategorizirano kao ugrožene vrste (Tablica 6., Slika 27. i 28.).

Na području Parka ugrožene su gnijezdeće populacije ptica. Patuljasti orao (*Hieraaetus pennatus*) je kritično ugrožena vrsta (CR), a ostale strogo zaštićene vrste ptica nalaze se u kategoriji VU – osjetljive do LC – najmanje zabrinjavajuće (Tablica 6.).

Tablica 6. Evidentirane strogo zaštićene vrste ptica

Latinski naziv	Hrvatski naziv	Status zaštite u RH	Ugroženost
<i>Accipiter nisus</i>	kobac	SZ	
<i>Certia familiaris</i>	kratkokljuni puzavac	SZ	LC (GP)
<i>Ciconia ciconia</i>	bijela roda	SZ	LC (GP)
<i>Ciconia nigra</i>	crna roda	SZ	VU (GP)
<i>Columba oenas</i>	golub dupljaš	SZ	VU (GP)
<i>Dendrocopos minor</i>	mali djetlić	SZ	LC (GP)
<i>Dryocopus martius</i>	crna žuna	SZ	LC (GP)
<i>Falco subbuteo</i>	sokol lastavičar	SZ	LC (GP)
<i>Ficedula parva</i>	mala muharica	SZ	LC (GP)
<i>Hieraaetus pennatus</i>	patuljasti orao	SZ	CR (GP)
<i>Hirundo rustica</i>	lastavica	SZ	LC (GP)
<i>Pernis apivorus</i>	škanjac osaš	SZ	NT (GP)
<i>Picus viridis</i>	zelena žuna	SZ	LC (GP)
<i>Saxicola torquata</i>	crnoglavi batić	SZ	LC (GP)
<i>Upupa epops</i>	pupavac	SZ	LC (GP)

SZ – strogo zaštićena vrsta, (GP) – gnijezdeća populacija, CR – kritično ugrožena vrsta, VU – osjetljiva vrsta, NT – gotovo ugrožena vrsta, LC – najmanje zabrinjavajuća vrsta

Slika 27. *Dryocopus martius* – crna žuna

Slika 28. *Ciconia nigra* – crna roda

3.2.7. Staništa

Šume zauzimaju oko 86 % površine Parka te uz geobaštinu predstavljaju njenu temeljnu prirodnu vrijednost. Šumoviti prostor u kojem prevladavaju bukva i hrast kitnjak, ispresijecan je slikovitim potočnim dolinama, a u rubnim dijelovima Parka mozaično je prošaran poljoprivrednim površinama, livadama i pašnjacima (Slika 29., 30. i 31.).

Slika 29. Raznolikost staništa na području Parka (BBŽ)

Prema Karti staništa RH (2004.) u šumskoj vegetaciji prevladavaju mezofilne i neutrofilne bukove šume (E45), mješovito hrastovo-grabove i čiste grabove šume (E31) te acidofilne šume hrasta kitnjaka i obične breze (E32).

Mezofilne i neutrofilne bukove šume, najzastupljeniji su šumski stanišni tip, a javljaju se u obliku zajednica:

- šuma bukve s lazarkinjom (*Asperulo odoratae-Fagetum*),
- šuma bukve s bjelkastom bekicom (*Luzulo-Fagetum*) i
- acidofilna šuma bukve s rebračom (*Blechno-Fagetum*).

Mješovite hrastovo-grabove i čiste grabove šume, površinski zauzimaju značajno manji udio u odnosu na bukove šume, a zastupljene su kroz dvije zajednice:

- šuma hrasta lužnjaka i običnog graba (*Carpino betuli-Quercetum roboris "typicum"*) i
- šuma hrasta kitnjaka i običnog graba (*Epimedio-Carpinetum betuli*).

Vrlo malu površinu zauzimaju acidofilne šume hrasta kitnjaka i obične breze koje su zastupljene s dvije zajednice:

- šuma hrasta kitnjaka s bekicama (*Luzulo luzuloidi-Quercetum*) i
- šuma hrasta kitnjaka s brdskom vlasuljom (*Festuco drymeiae-Quercetum*).

U vrlo malom udjelu zastupljene su i šuma crne johe s blijedožučkastim šašem (*Carici brizoidis-Alnetum glutinose*) te šuma pitomog kestena s prasećim zeljem (*Aposeridi foetidae-Castaneetum sative*) (Hima S., 2016.). Šuma crne johe razvija se uz vodene tokove u kojima je izražena velika količina vode uslijed izlivanja potočne vode ili na terenima gdje je izraženo zadržavanje oborinskih ili procjednih voda s viših položaja. Šuma pitomog kestena zastupljena je na sjevernim i istočnim ekspozicijama, na zaravljenim ili blago nagnutim terenima nadmorske visine od 200 – 400 (600) m.

Preostala staništa zauzimaju površinu od 14 %, a čine ih površinske kopnene vode (stalne stajačice i vodotoci), livadna i travnjačka staništa, mozaici kultiviranih površina (Slika 29.), voćnjaci, vinogradi, aktivna seoska područja te površinski kopovi.

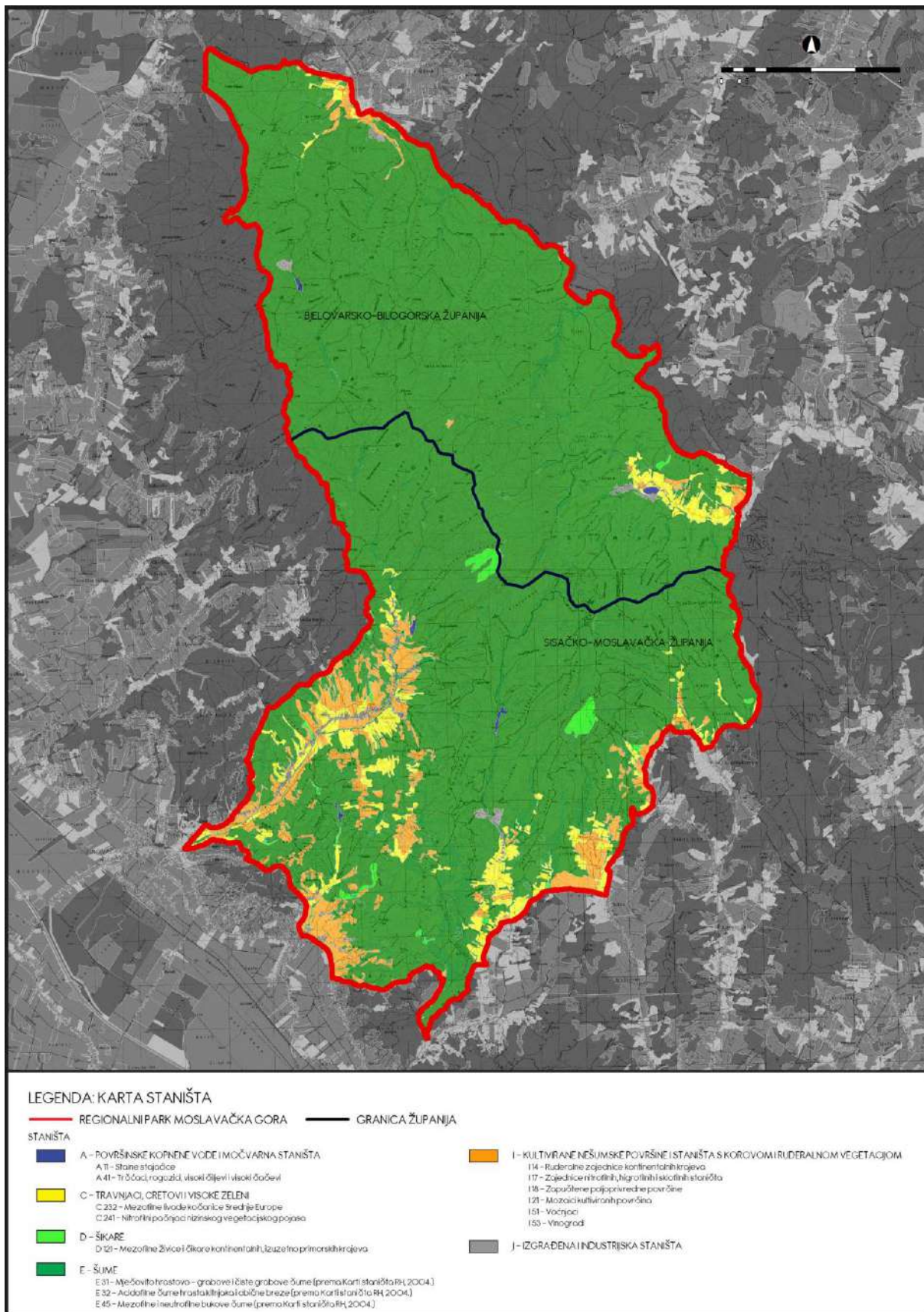
Površinske kopnene vode zastupljene su na manje od 1 % površine. Stalne stajačice predstavljaju nekoliko umjetnih jezera i to: jezero kod Podgarića i jezero Pleterac u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji te jezera na području Gornje Jelenske i jezero Mikleuška u Sisačko-moslavačkoj županiji.

Livadna i travnjačka staništa, prema Karti kopnenih nešumskih staništa (2016.) obuhvaća stanišne tipove klasificirane prema NKS-u kao mezofilne livade košanice Srednje Europe (C232) i nitrofilni pašnjaci i livade košanice nizinskog vegetacijskog pojasa (C241). Navedena staništa na području Moslavačke gore zastupljena su na površini od oko 4 %, a u najvećoj mjeri se javljaju u obliku mozaika različitih tipova staništa.

Šumski stanišni tipovi te livadna i travnjačka staništa zastupljena na području Parka nalaze se na popisu ugroženih i/ili rijetkih stanišnih tipova od nacionalnog i europskog značaja zastupljenih na području RH (Prilog II. Pravilnika o popisu stanišnih tipova i karti staništa).

Slika 30. Mozaici kultiviranih površina na području Parka (SMŽ)

Slika 31. Karta kopnenih nešumskih staništa RH 2016.

3.3. Kulturno-povijesna obilježja

Iznimne kulturne vrijednosti područja, kao i njene geološke vrijednosti doprinjele su proglašenju ovog područja Regionalnim parkom. Na teritoriju i rubnim područjima Parka pronađena su drevna arheološka nalazišta koja datiraju od 5600 do 2300 godine prije Krista. To su nalazišta neolitičke, korenovske, sopotske, lasinjske i vučedolske kulture (Iva Kaniška i Kapelica kod Garešnice, Voloderska brda, Srednje brdo u Šartovcu) te nalazišta iz brončanog doba (Gradina Marić u Mikleuški).

Najstariji poznati narodi na području Moslavine bili su Iliri iz plemena Jasi koji su prvi započeli gradnju utvrda i cesta, a na obroncima Moslavačke gore i sadnju vinove loze. Prvi prodori Rimljana dogodili su se oko 156. godine pr.Kr., a osvajanje i službeno pripojenje Moslavine dogodilo se tek stotinjak godina kasnije. U doba antike, Moslavina nije imala veća ili značajnija naselja zbog blizine rimskog grada Siscie koja je u početku bila vojni logor, a vrlo brzo dobio status grada. Ipak, na području Moslavine pronađeni su tragovi iz ilirskih i rimskih vremena (Kutinska lipa, Ciglenica u Osekovu, Repušnica kod Kutine). Spomenuti tragovi niske su razine sačuvanosti te stoga nisu prikladne za uključivanje u turističku ponudu, ali doprinose poznavanju povijesnih zbivanja na ovom području.

Tijekom srednjeg vijeka, Moslavina je bila gusto naseljena te gospodarski i kulturno razvijena zahvaljujući blizini kulturnog i vjerskog centra Čazme. Za vrijeme vladavine Bele IV. (1235. - 1270.) započinje gradnja utvrđenih gradova na prirodnim uzvisinama. U periodu njegove vladavine izgrađeno je nekoliko takvih utvrda, a najvažniji su Garić-grad, Moslavina-grad, Jelengrad, Košutgrad, Klis, Turski stol, Kutinjec-grad, Plovdin-grad i dr. Osim utvrda, izgrađeno je i desetak crkava, a mnogi moslavački posjedi bili su pod vlašću zagrebačkog Kaptola i zagrebačkih biskupa. Krajem 15. i tijekom 16. stoljeća, upadi Osmanlija bivaju sve češći, što je rezultiralo napuštanjem utvrda i odlaskom stanovništva u sigurnije krajeve, a moslavačke utvrde padale su u turske ruke.

Nakon protjerivanja Turaka tijekom 17. stoljeća, stanovništvo se postupno vraća. Naseljavanje Moslavine nastavilo se i tijekom cijelog 18. stoljeća, ali i kasnije te dolazi do razvoja stočarstva i vinarstva. Treće i četvrto desetljeće 19. stoljeća obilježava eksploatacija moslavačkih hrastovih šuma za proizvodnju bačvarskih dužica za potrebe francuskog i njemačkog vinogradarstva. Do kraja 19. stoljeća eksploatacija šuma predstavlja temeljnu gospodarsku aktivnost domaćih, ali i stranih kapitalista. U ovom razdoblju, u industrijskom smislu, Moslavina nije značajnije razvijena.

Glavna djelatnost koja je obilježila Moslavinu u 20. stoljeću je početak eksploatacije nafte, a kasnije i plina. Početak eksploatacije nafte i plina imao je ekonomski i socijalni utjecaj na cijelu regiju koja je počela sve više prosperirati. Uz naftu i plin, vrlo važnu sirovinu predstavlja i moslavački granit koji se eksploatirao na području Moslavačke gore. Svakako se ne smije umanjiti važnost poljoprivrede, a osobito moslavačkih vinograda na južnim padinama Moslavačke gore koji predstavljaju najkvalitetnije vinogradarske položaje regije Moslavina i jednu od primarnih djelatnosti u razvoju ruralnog turizma.

Za vinorodna područja i vinske ceste Volodera i Velike Ludine legenda kaže da je car Klaudije, koji je vladao u 2. stoljeću poslije Krista, ovdje prvi zasadio vinovu lozu te da nekadašnji naziv za Moslavačku goru - Mons Claudius potječe od njegovog imena. Međutim, povijesni izvori tvrde da su vinograde na tom području sadili Tračani, Iliri i Kelti te da bi se naziv trebao vezati uz pojam "zaprta gora" (lat. claudo, claudere – zatvoriti) budući da su Moslavačka gora i njene utvrde u ono vrijeme predstavljale glavne prepreke za prodor osvajača.

Od novije povijesne baštine treba istaknuti „Spomenik revolucije“ posvećen žrtvama II. Svjetskog rata (NOB-a), rad kipara Dušana Džamonje iz 1967. godine smještenom u naselju Podgarić.

3.3.1. Zaštićena kulturna materijalna baština

Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine" br. 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20), a prema Registru kulturnih dobara, na području Regionalnog parka ili njegovoj blizini zaštićeni su sljedeći spomenici kulture (Slika 40.):

- Stari grad Garić-grad kod naselja Podgarić u BBŽ, 1969.,
- Stari grad Košutgrad u Ruškoviću u SMŽ, 2009. (izvan RP MG),
- Burg Jelengrad kod Katoličkog Selišta u SMŽ, 2008.,
- Crkva sv. Ivana Krstitelja u Gornjoj Jelenskoj u SMŽ
- Cjelina koju čine stari grad Moslavina (u arheološkom sloju) i tri dvorca Erdody (izvan RP MG)
- Arheološki lokalitet Gradina Marić na području Mikleuška u SMŽ, 2008.,
- Ostaci pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije u Mikleuškoj u SMŽ, 2018.

Garić-grad

Garić-grad je najveća, najbolje sačuvana i najpoznatija moslavačka srednjovjekovna utvrda (Slika 32. i 33.). Nalazi se u šumi iznad sela Podgarić, a do njega vodi uska asfaltirana cesta što ga ujedno čini i najpristupačnijom moslavačkom utvrdom.

Prvi izvori u kojima se spominje utvrda Garić potječu iz 1256. godine. Zbog toga je prevladavalo mišljenje da je izgrađena, kao i neke druge utvrde po Moslavačkoj gori (Jelengrad), nakon tatarskih provala kada je Bela IV. utvrđivao kraljevstvo. Tijekom srednjeg vijeka, cijelo područje Moslavačke gore bilo je odlično prometno povezano, a svi glavni prometni putevi obično su išli preko Garić-grada. Do Garića se dolazilo iz smjera Čazme te se dalje išlo prema Moslavini (današnja Popovača), Sisku, Ivaniću i Zagrebu. Također su iz Garića vodile ceste prema pavlinskom samostanu Blažene Djevice Marije i srednjovjekovnoj Gračenici (šire područje današnje Ciglenice), a postojao je i prometni pravac koji je išao prema Garešnici i dalje prema Slavoniji.

Garić-grad je posljednja utvrda moslavačkog područja koja je pala u ruke Osmanlijskog carstva 1545. godine. Od tada je utvrda napuštena i prepuštena propadanju te su danas sačuvani glavna kula i ugaona mala kula, bedemi, opkop, a vidljivo je i gdje su bili ulaz i most. Naziru se isto tako zidovi i temelji nekih zgrada unutar zidina.

Slika 32. Zračna snimka Garić-grada

Slika 33. Glavni ulaz u Garić-grad

Košutgrad

Košut grad se nalazi u neposrednoj blizini Regionalnog parka. Ostaci starog grada nalaze se na uzvisini (oko 270 m n.v.) nedaleko od izvora potoka Podgradska. Pretpostavka je da je Košutgrad bio dobro cestovno povezan s Jelengradom i Podgrađem, dok se danas do Košutgrada može doći planinarskim stazama od Moslavačke Slatine, Pleterca ili Franjevačkog samostana.

Prema trenutno dostupnim podacima, izgradnja Košutgrada datira se najkasnije u 14. stoljeće, iako je pretpostavka da je izgrađen i ranije. Budući da do danas nisu otkriveni podaci o obnovi ili korištenju starog grada tijekom Osmanlijskog carstva, pretpostavlja se da je prepušten propadanju sredinom 16. stoljeća.

Stari grad je izgrađen na ovalnom platou, okruženim dubokim jarkom i zemljanim nasipom. Arheološkim istraživanjima započetim 2012. godine zaključuje se da je prostor starog grada bio podijeljen na dva dijela: sjeverni, viši te južni, niži dio. Zidovi na sjevernom dijelu zatvarali su površinu od oko 80 m², a zidovi na južnom, nižem dijelu zatvarali su površinu od oko 200 m². Prije početka arheoloških istraživanja 2012. godine jedini vidljivi ostatak staroga grada bio je dio zida na zapadnom dijelu platoa dužine oko 8 m i visine oko 4 m (Slika 34. i 35.).

Tijekom arheoloških istraživanja pronađen je velik broj arheoloških nalaza. Najzastupljeniji su nalazi kasnosrednjovjekovnih keramičkih posuda (lonci, poklopci, zdjele, čaše i dr.) koji se mogu datirati u razdoblje od 13. do 16. stoljeća. Pronađeni su i razni metalni nalazi – dva željezna noža sa sječivom ravnog hrpta i trokutastog presjeka i brončani jednodijelni prsten iz razdoblja od kraja 13. do 15. stoljeća.

Najzanimljivi nalazi datirani su u razdoblje eneolitika. Radi se o keramici crne, sivosmeđe i oker boje koja se može pripisati vučedolskoj kulturi (3500 – 2000 god. pr. Kr.), a upravo ti nalazi potvrđuju kontinuitet ovog lokaliteta.

Slika 34. Ostaci zidina Košutgrada

Slika 35. Ostaci zidina Košutgrada

Jelengrad

Ostaci starog grada Jelengrada nalaze se u jugozapadnom dijelu Moslavačke gore na uzvisini od oko 300 m n.v., s desne strane potoka Jelenska u blizini sela Gornja Jelenska.

Smatra se da je stari grad Jelengrad u prošlosti bio cestovno povezan sa starim gradom Moslavina i Garić-gradom s jedne, te s Košutgradom s druge strane. Danas do Jelengrada vodi šumska cesta koja povezuje Gornju Jelensku i Katoličko Selišće, a na sam stari grad vodi strmi šumski prosjek s istočne strane ili planiranska staza sa sjeverne strane.

Uvriježeno je mišljenje da je Jelengrad izgrađen u 13. stoljeću, no za sada jedini pisani tragovi o postojanju Jelengrada datiraju iz sredine 15. stoljeća. Iako ne postoje dokazi o samom boravku Turaka u ovom starom gradu, Jelengrad je, kao i čitava Moslavačka gora, došao pod kontrolu Osmanskog carstva 1545. godine. Nakon toga, kao i ostale utvrde na Moslavačkoj gori prepušten je propadanju i nikada nije bio obnavljan.

Jelengrad je u odnosu na ostale utvrde Moslavačke gore, izuzev Garić-града, u jako dobrom stanju sačuvanosti. Prva sustavna arheološka istraživanja započela su 2012. godine u kojima su utvrđene dimenzije unutrašnjeg prostora grada – dužina od 59,5 m i širina od 8,45 do 13,65 m (Slika 36. i 37.). Tijekom istraživanja među mnogim nalazima treba izdvojiti dva primjerka konjske opreme (željezna potkova i željezne psalije), željezne škare te vrh strelice za samostrel. Navedeni nalazi datiraju se u razdoblje od 14. do 16. stoljeća. Vrlo vrijedni su nalazi keramike sivosmeđe i oker boje koja se zbog svoje fature, oblika i sačuvanih ukrasa može datirati u brončano doba (2500 – 800 god. pr. Kr.).

Slika 36. Unutrašnjost Jelengrada

Slika 37. Zidine Jelengrada

Gradina Marić na području Mikleuška

Gradina Marić se nalazi kod sela Mikleuška na nadmorskoj visini od 260 m kod aktivnog kamenoloma Mikleuška, na vrhu brda. Nema nikakvih vidljivih ostataka. Trenutno je dio arheološkog nalazišta očišćen od šume. Do Gradine se može doći uz kamenolom ili cestom sa zadnje strane - odvojak iza kamenoloma na cesti prema Podgariću.

Istraživanja koja su provedena tijekom 1964. godine potvrdila su da je navedeno područje najvjerojatnije bilo naseljeno u kontinuitetu 2500 godina, od neolitika do mlađeg željeznog doba. Na nalazištu je pronađeno bogatstvo i raznolikost vučedolskog materijala – prije svega keramike. Lokalitet čini jednu od važnih spona širenja vučedolske kulture iz matičnog prostora prema zapadu. Osim nalaza koji pripadaju vučedolskoj kulturi, pronađeni su i nalazi iz brončanog doba. Nađeni su i tragovi objekata – poluzemunica, radnih i otpadnih jama te dio obrambenog sustava naselja.

Do sada su provedena terenska istraživanja kao što je obilazak terena 1988., 1990. i 1995. godine, ali je ipak ovo područje nedovoljno istraženo i potrebno je pristupiti sveobuhvatnim arheološkim istraživanjima. Nalazište je djelomično devastirano od strane obližnjeg kamenoloma, ali je zahvaljujući njemu i otkriveno.

Ostaci pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije u Mikleuškoj

Podno vrha Dugačko brdo, u nepristupačnom klancu potoka Kamenjače, nalazi se najstariji pavlinski samostan na području današnje Hrvatske. Samostan Blažene Djevice Marije (Bela Crkva) osnovan je u drugoj polovini 13. stoljeća. Pavlini su samostan napustili radi sve osjetnije opasnosti od otomanskih napada u vremenu između 1520. i 1544. godine i od tada je počelo njegovo propadanje.

Samostan se nalazi na izdignutom pravokutnom platou kojeg sa sve četiri strane omeđuje potok Crkveni jarak. Tijekom dvije sezone arheoloških iskopavanja (2009. - 2010.) istražena je crkva Navještenja Marijina (31,5 x 10,5 m), smještena u sjeveroistočnom dijelu samostanskog sklopa (Slika 38. i 39.). Pristup do Bele Crkve omogućen je planinarskim stazama od Humke, Visa i od jezera Mikleuška.

Slika 38. Zapadni portal samostanske crkve

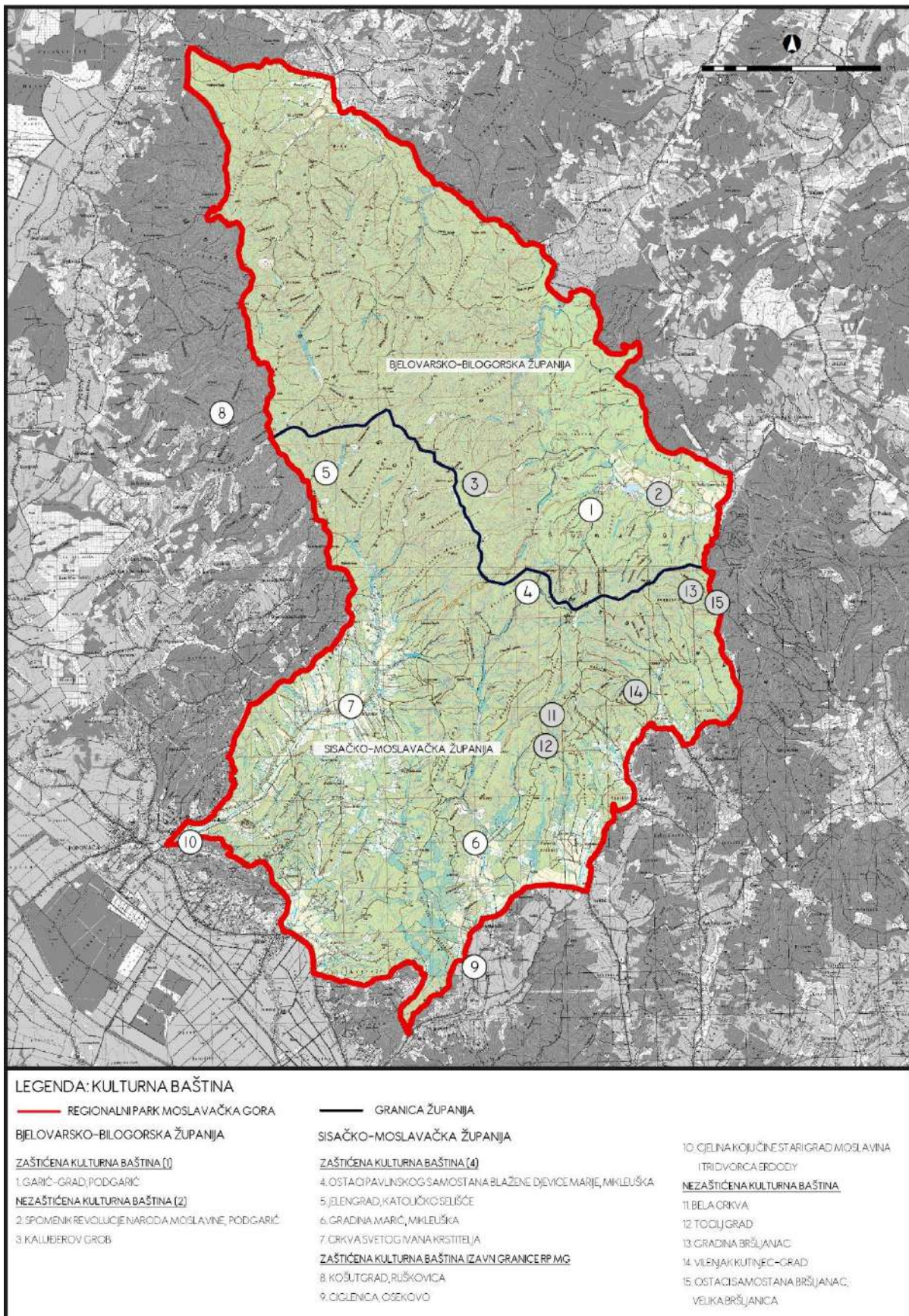

Slika 39. Južni dio zapadnog pročelja samostanske crkve

Samostan Bršljanac

Samostan odnosno crkva Sv. Nikolaja nalazi se u blizini ceste Podgarić - Garešničko Novo Selo. Crkva tipološki pripada sakralnoj arhitekturi 19. stoljeća (1845.) sa sačuvanim inventarom manastira Bršljanac, uključujući časnu trpezu od crvenkasto-smeđeg mramora. Crkva je obnovljena 2000. godine.

Slika 40. Najznačajniji kulturno-povijesni lokaliteti na području Moslavačke gore

3.3.2. Nematerijalna kulturna i tradicijska baština

Skup svih običaja, tradicija i dobara sakupljenih kroz povijest predstavljaju kulturnu baštinu određenog kraja. Govor, pjesme, plesovi, glazbala, narodne igre, liturgijski i narodni običaji, obredi, jela, pića i dr. spadaju u nematerijalnu kulturnu baštinu.

Nematerijalna kulturna baština i tradicijske vrijednosti Regionalnog parka Moslavačka gora promatraju se sa šireg aspekta, odnosno aspekta cijelog područja Moslavine. U užem smislu, područje Moslavine obuhvaća jugozapadno i južno prigorje Moslavačke gore, dok u širem smislu predstavlja prostor smješten između rijeke Lonje na jugu i zapadu, Česme na sjeveru i Ilove na istoku. Najveće mjesto te prometno, gospodarsko i trgovačko središte je grad Kutina, a ostala važnija središta su gradovi Čazma, Garešnica, Popovača i Ivanić Grad.

Moslavački kraj je agraran, a moslavačka sela uglavnom "ušorena", odnosno smještena uz glavne prometne putove. Kuće su najprije čelom, a kasnije i dužom stranom okrenute prema ulici. Ispred svake kuće nalazio se vrt u kojemu su se sadile razne vrste cvijeća (ruže, lijepe kate, potočnice, zumbuli, tulipani i sl.). U prošlosti je moslavački kraj bio isključivo poljoprivredni i vinogradski kraj. Stanovništvo se bavilo obradom zemlje, vinogradarstvom, voćarstvom, stočarstvom, šumarstvom i ribarstvom. I današnji se stanovnici bave spomenutim djelatnostima, uz druge djelatnosti poput eksploatacije nafte i zemnog plina, tehničko-građevnog kamena te drvne i kemijske industrije.

Svjedočanstva o postojanju života na području Moslavine sežu do prapovijesti. Najstariji nalazi (18 milijuna godina) odnose se na fosilne ostatke praslonova i nosoroga pronađenih u rudniku bentonitne gline u Gornjoj Jelenskoj. O ljudskoj aktivnosti na ovom području svjedoče nalazi koji potječu iz kasnog neolitika, bakrenog, brončanog i željeznog doba, antike sve do kasnog srednjeg vijeka (XII. - XVI. stoljeća). Veliki broj nalaza dio su arheološke zbirke Muzeja Moslavine u Kutini.

Tradicijsko graditeljstvo Moslavine naslanja se na graditeljske tradicije u hrvatskoj Posavini s jedne strane te bilogorsko-podravske s druge strane. Sjeverni i sjeveroistočni dio obuhvaća područje Moslavačke gore, a proteže se od Ilove do Česme. Južni i jugozapadni dio Moslavine pretežito je niziniski te se prostire od podnožja Moslavačke gore do rijeka Lonje i Česme. Stoga su, zbog geografskih, etnografskih i drugih posebnosti, vidljive razlike u tradicijskoj gradnji.

Na sjevernom i sjeveroistočnom dijelu Moslavine te na obroncima Moslavačke gore prevladavaju prizemne kuće, građene od drveta, zemlje odnosno blata pomiješanog s pljevom ili usitnjenom ciglom (Slika 41.). Pokrov je od crijepa, a u prošlosti od ražene slame – ritka. Unutrašnjost tradicijske kuće sastojala se od tri prostorije (soba ili sobca, kuća-kujna i komorak). Seoska dvorišta bila su ograđena ogradom od uskih drvenih letava ili pletera od šiblja. Unutar dvorišta nalazile su se gospodarske zgrade i krušna peć.

U Voloderu, kolijevci moslavačkog vinogradarstva, nalazi se Zadržna ili Erdodyeva klet. Navodno sagrađena u 18. stoljeću od strane grofova Erdody, danas je uglavnom zadržala vanjski izvorni izgled te predstavlja primjer tradicijskog graditeljstva ovog vinogradarskog područja.

U južnom i jugozapadnom, nizinском dijelu Moslavine prevladavaju kuće na kat (Slika 42. i 43.). Stambene i gospodarske građevine građene su od hrastovnih dasaka dugih do 16 m i širokih do 60 centimetara. Hrastove daske obrađivane su tesanjem ili piljenjem, a međusobno su vezane švapskim ili horvatskim sjekovima. Građevni materijal (hrastovina) potječe od šuma koje se prostiru u naplavnim područjima rijeke Save, Kupe, Lonje, Odre i njihovih pritoka. Najljepši primjer narodnog graditeljstva

Moslavine nalazi se u Kutini. Radi se o zaštićenoj cjelini od pet okućnica pravilno nanizanih uz cestu na kojima se može prepoznati tradicionalni način gradnje stambenih (kuće na kat, trijem, čardak) i gospodarskih građevina.

Slika 41. Tradicijski oblik gradnje u sjevernom i sjeveroistočnom dijelu Moslavine

Vrijedan primjer tradicijskog graditeljstva Moslavine nalazimo i u središtu Popovače – Mali trijem. Stari drveni trijem obnovljen je i pretvoren u zavičajno-muzejski prostor i nosi ime Zorke Sever, popovačke svestrane umjetnice – slikarice, spisateljice, ilustratorice, kostimografkinje, a nadasve sakupljačice narodne umjetnosti Moslavine.

Tradicijski način života u Moslavini prožet je glazbom i plesom. Najčešće se pjevalo bez glazbene pratnje, a plesalo uz gajde, dude, dvojnice, tamburu samicu ili violine i trzalački sastav. Trzalački sastav sadržavao je najčešće dvije violine, brač, bugariju i bas (berdu). Za ples koristile su se posebno priređeni prostori (hiže), uobičajena plesališta, hladovina gustih krošanja, a najviše se plesalo na svadbama. Najrasprostranjeniji i najznačajni ples u Moslavini je drmeš koji je, zbog mnogobrojnih varijanti, jedan od najznačajnijih plesova u Hrvatskoj.

Od tradicionalnih običaja vrijedi spomenuti obilježavanje Martinja (11. studenoga) i Vincekova (11. siječnja). Tradicija fašnika održava se i danas kao prerusavanje i ophodnja maskiranih skupina koje istjeruju zimu zastrašujućim maskama i bukom. Za Pepelnicu bio je običaj oranje seoskih dvorišta kako bi se selo sačuvalo od zlih sila i kuge, kako bi polja bolje rodila te kako bi zaorana brazda osigurala domaćinima sreću, zdravlje i blagostanje. Od ostalih običaja to su još Jurjevo ili Đurđevdan (23. ožujka), Markovo (25. travnja) te Ivanje (24. lipnja).

Slika 42. Niz moslavačkih trijemova u Kutini

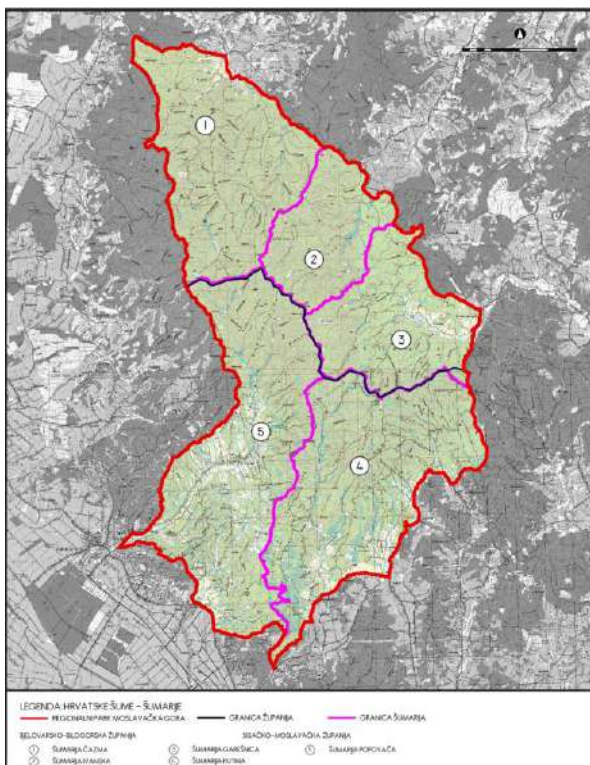

Slika 43. Mali trijem, Popovača – zavičajna zbirka Zorke Sever

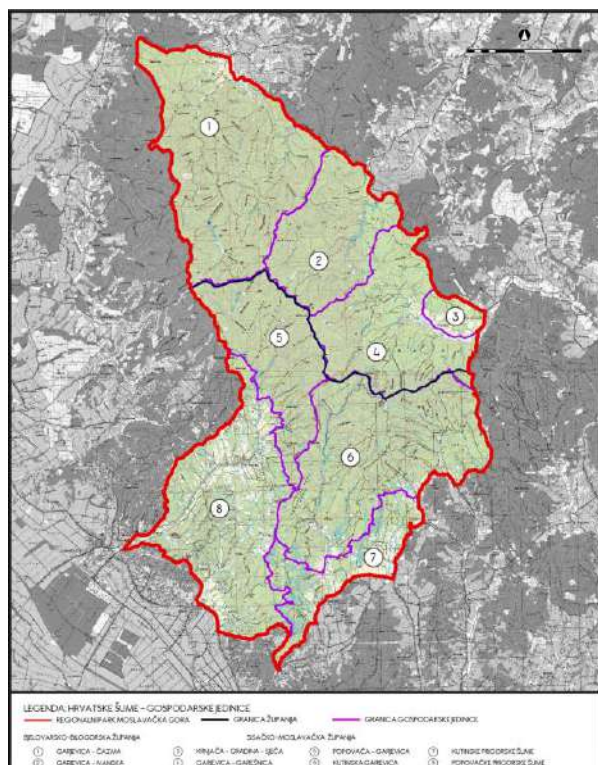
3.4. Korištenje prirodnih dobara

3.4.1. Šumarstvo

Šumsku vegetaciju Moslavačke gore čine četiri temeljne skupine šumskih zajednica: bukove šume, šume hrasta kitnjaka te u vrlo malom udjelu, šume crne johe i kestenove šume. Prema namjeni su zaštićene šume u kojima je dozvoljeno gospodarsko korištenje prirodnih dobara. U najvećoj mjeri šume su u državnom vlasništvu te njima gospodare Hrvatske šume d.o.o. Šume Parka podijeljene su u osam gospodarskih jedinica (Tablica 7., Slika 45.). Uprava šuma Bjelovar gospodari šumama u sjeveroistočnom dijelu Regionalnog parka kroz triju šumarija (Čazma, Ivanska i Garešnica), a Uprava šuma Zagreb jugozapadnim dijelom kroz rad dviju šumarija (Popovača i Kutina) (Tablica 7., Slika 44.). Privatne šume čine manju površinu te najvećim dijelom obuhvaćaju rubne dijelove Parka, a u nadležnosti su Ministarstva poljoprivrede, Savjetodavne službe za privatne šumoposjednike.

Slika 44. Nadležnost upravljanja državnim šumama unutar RP MG – šumarije

Slika 45. Gospodarske jedinice državnih šuma unutar RP MG

Najveći dio šumskih sastojina pripada II. dobnom razredu te općenito prevladavaju mlade i srednjodobne sastojine, dok zrelih, starih sastojina ima vrlo malo. U odnosu na ukupnu drvenu masu, najvećim dijelom zastupljena je bukva, hrast kitnjak i grab.

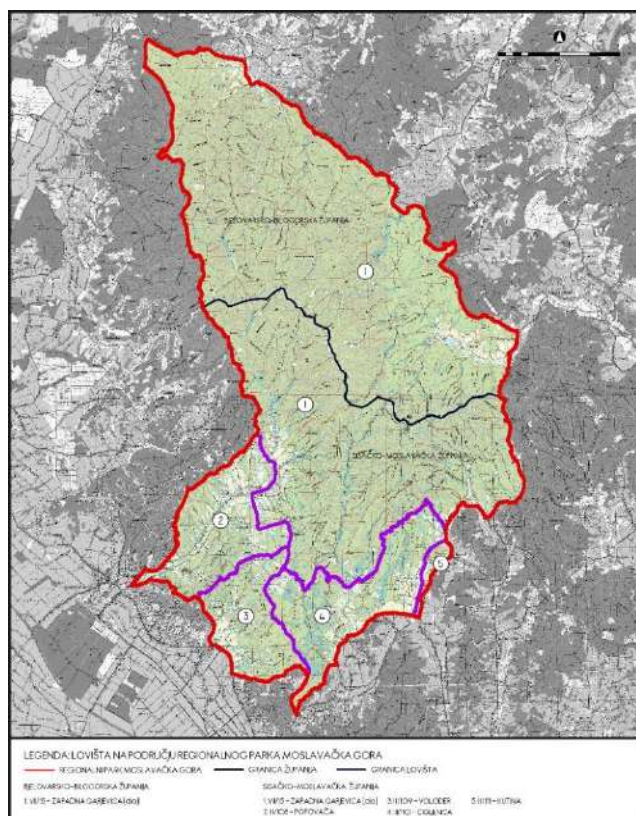
U šume Moslavačke gore uveden je bagrem 1925. godine kada su čitavi predjeli naplođeni bagremovim sjemenom. U pojedinim dijelovima šuma uvele su se i neke crnogorične vrste kao što su ariš, crni bor, smreka, borovac i duglazija.

Tablica 7. Pregled šumarskih gospodarskih jedinica i nadležnost gospodarenja šumama

Uprava šuma	Šumarija	Gospodarska jedinica	Površina (ha)*	Udio gospodarskih šuma (%)	Udio šuma posebne namjene (%)
Bjelovar	Čazma	Garjevica Čazma	4.419,76	100,00	0,00
	Ivanska	Garjevica Ivanska	2.739,27	43,88	56,12
	Garešnica	Garjevica Garešnica	3.900,80	52,26	43,71
		Krnjača – Gradina - Sječa	2.921,58	97,32	2,68
Zagreb	Popovača	Popovačka Garjevica	2.296,40	34,05	65,95
		Popovačke prigrorske šume	1.184,03	64,55	35,45
	Kutina	Kutinska Garjevica	2.602,07	0,63	99,37
		Kutinske prigrorske šume	3.285,17	83,57	16,43

* Navedene površine odnose se na ukupnu površinu gospodarske jedinice, a ne nužno površinu unutar Regionalnog parka

3.4.2. Lov i ribolov

Slika 46. Pregled lovišta na području RP MG

Velike šumske površine Moslavačke gore pogodna su staništa velikom broju krupne i sitne divljači. Od krupne divljači najzastupljeniji su obični jelen, obična srna i divlja svinja, a od sitne divljači obični zec, lisica, kuna bijelica, kuna zlatica, fazan i šljuka bena. Unutar granica Parka nalazi se pet lovišta kojima gospodare lovoovlaštenici (Tablica 8., Slika 46.). Državno otvoreno lovište "Zapadna Garjevica" prostorno obuhvaća cijeli Regionalni park unutar Bjelovarsko-bilogorske županije te značajan udio Parka unutar Sisačko-moslavačke županije.

Sportski ribolov na području Moslavačke gore nije značajan, vjerojatno i zbog činjenice da se na području obiju županija nalaze visoko kvalitetni ribnjaci na kojima je omogućen sportski ribolov kao i uspostavljena osnovna infrastruktura. Najveći potencijal za značajniji razvoj sportskog ribolova na području Moslavačke gore ima umjetno akumulacijsko jezero Podgarić.

Tablica 8. Lovišta na području Regionalnog parka Moslavačka gora

Tip lovišta	Oznaka lovišta	Naziv lovišta	Lovoovlaštenik	Površina (ha)*
Državno otvoreno lovište	VII/15	Zapadna Garjevica	L.G. MOSLAVINA PLUS d.o.o., Zagreb	25.799
Zajedničko otvoreno lovište	III/108	Popovača	LD ŠLJUKA, Popovača	3.863
	III/109	Voloder	LU FAZAN, Voloder	3.216
	III/110	Ciglenica	LU JELEN, Ciglenica	4.729
	III/111	Kutina	LU VEPAR, Kutina	5.824

* Odnosi se na ukupnu površinu lovišta. Površine lovište unutar Regionalnog parka su manje budući da granice lovišta prelaze administrativne granice Regionalnog parka.

3.4.3. Eksploatacija mineralnih sirovina

Eksploatacija mineralnih sirovina, prvenstveno prirodnog kamena odvijala se od povijesnih dana pa sve do danas kada su na području Regionalnog parka aktivna još četiri kamenoloma - Srednja rijeka, Srednja rijeka I i Pleterac na području Bjelovarsko-bilogorske županije te Mikleuška na području Sisačko-moslavačke županije (Slika 56.). Važeću koncesiju za eksploataciju posjeduje samo kamenolom Mikleuška, dok se, prema trenutnim saznanjima, za eksploataciju na kamenolomu Pleterac provodi postupak procjene utjecaja na okoliš.

Kamenolomi Srednja rijeka i Srednja rijeka I (Slika 47.) nalaze se na samoj granici Regionalnog parka te su ujedno i najmlađi kamenolomi na ovom području. Lokalit je dio magmatsko-metamorfno kompleksa. U kamenolomu se uočavaju varijeteti granita s uklopcima stijena srednjeg stupnja metamorfizma i megakristali biotita i kalijskog feldspata. Prema Jedinstvenom informacijskom sustavu mineralnih sirovina (Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Sektor za rudarstvo) kamenolom Srednja rijeka je površine 3,78 ha, dok je susjedan kamenolom Srednja rijeka I nešto veće površine (4,66 ha). Oba kamenoloma su aktivna, ali bez važeće koncesije.

Slika 47. Kamenolom Srednja rijeka

Kamenolom Pleterac (Slika 48.) aktivan je od 1945. godine, a u njemu su se eksploatirale enklave amfibolita i amfibolitskih škriljevaca u granitima i gnajsevima. Predstavlja jedinstveni lokalitet u okvirima cijele Moslavačke gore budući da u njemu nalazimo jasno vidljive strukturne odnose između stijena starijeg metamorfnog sklopa te mlađih granita. Geološki odnosi koji se opažaju na ovom lokalitetu, može se ispričati povijest razvoja cijele Moslavačke gore, ali i šireg područja. Kamenolom se redovito koristi kao poligon za terensku nastavu studenata, ali i znanstveno-istraživački rad. Kamenolom je odobreno eksploatacijsko polje mineralnih sirovina za proizvodnju tehničko-građevnog kamena površine 11,2 ha. Od 2009. kamenolom je neaktivan, no 2019. godine odabran je novi koncesionar koji je u fazi ishodaženja dozvola za nastavak eksploatacije.

Slika 48. Kamenolom Pleterac

Aktivni kamenolom Mikleuška (Slika 49.) nalazi se u južnom dijelu potoka Kamenjača. Kao i prethodni lokalitet, dio je magmatsko-metamorfnog kompleksa. U kamenolomu se eksploatira tehničko-građevni kamen gnajs i granit. Odobreno eksploatacijsko polje je površine 24,72 ha s važećom koncesijom do 31. prosinca 2027. godine. Kamenolom zbog svog položaja negativno utječe na slikovitost doline i živi svijet potoka. U neposrednoj blizini kamenoloma nalazi se zaštićeno kulturno dobro "Gradina Marić" koja predstavlja izrazito vrijedno prapovijesno nalazište vučedolske kulture u Hrvatskoj. Sjeverno od kamenoloma izgrađeno je akumulacijsko jezero koje ne poboljšava krajobraznu vrijednost područja, ali ima funkcionalnu vrijednost s gledišta vodnog gospodarenja.

Slika 49. Kamenolom Mikleuška

Osim aktivnih odobrenih eksploatacijskih polja, na području Parka postoji veći broj neaktivnih, napuštenih i zatvorenih kamenoloma te eksploatacijskih polja ugljena, gline i nafte.

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije nalaze se napušteni kamenolomi: Samarica, Kamenac i kamenolom podno Garić-grada.

Napušteni kamenolom Samarica (Slika 50.) nalazi se u šumi Garjevica te se na ovom lokalitetu nekada eksploatirao sitnozrnati granit.

Slika 50. Napušteni kamenolom Samarica u šumi Garjevica

Nekadašnji kamenolom Kamenac (Slika 51.) smješten je uz sam potok Kamenac. U njemu su vidljivi varijeteti granitoidnih stijena (granit do granodiorit).

Slika 51. Napušteni kamenolom Kamenac

Kamenolom podno Garić-grada (Slika 52.) napušteni je kamenolom koji se nalazi na cesti koja vodi prema Garić-gradu. Na ovom lokalitetu uočava se migmatizacija i različiti tipovi granita.

Slika 52. Nekadašnji mali kamenolom podno Garić-grada

U Sisačko-moslavačkoj županiji nalaze se dva napuštena kamenoloma – Jelenska i Velika Kamenica, nalazište lignita Gračenica, nalazište bentonitne gline Gornja Jelenska te prirodni izvor nafte u potoku Paklenica.

Bivši kamenolom Jelenska nalazi se u blizini srednjevjekovnog grada Jelengrada. U njemu se nalaze varijeteti granita, ortognajseva, migmatiziranih gnajseva i migmatita.

Napušteni kamenolom Velika Kamenica (Slika 53.) vezan je uz eksploataciju granita. Lokalitet je zanimljiv i s turističkog aspekta jer se smatra da su iz tog kamenoloma vađeni blokovi za prvo postolje spomenika banu Josipu Jelačiću u Zagrebu koji je postavljen 1866. godine, a uklonjen 1947. godine.

Slika 53. Kamenolom Velika Kamenica

Na području Gračenice nekada se odvijala eksploatacija lignita. Danas su ostali samo tragovi urušavanja te brojni komadi lignita, koji se mogu pronaći uz rubove urušenog rudarskog objekta.

Na području Gornje Jelenske na više lokacija jamski se eksploatirala bentonitna glina. Bila je to vrlo kvalitetna glina koja se koristila u ljevarstvu. Lokalitet je vrlo zanimljiv sa znanstvenog, ali i turističkog aspekta budući da su nađeni fosilni ostaci prasloni (*Gomphotherium angustidens*), dinoterija (*Prodeinotherium bavaricum*) te nosoroga (*Brachypotherium brachypus*) čija starost se procijenjuje na 17 do 18 milijuna godina. Na mjestu nekadašnjeg rudnika, danas su vidljiva samo dva ulaza u podzemlje (Slika 54.), tračnice rudarske željeznice, ostaci podgrede u urušenom rovu te površinski tragovi urušavanja rudnika.

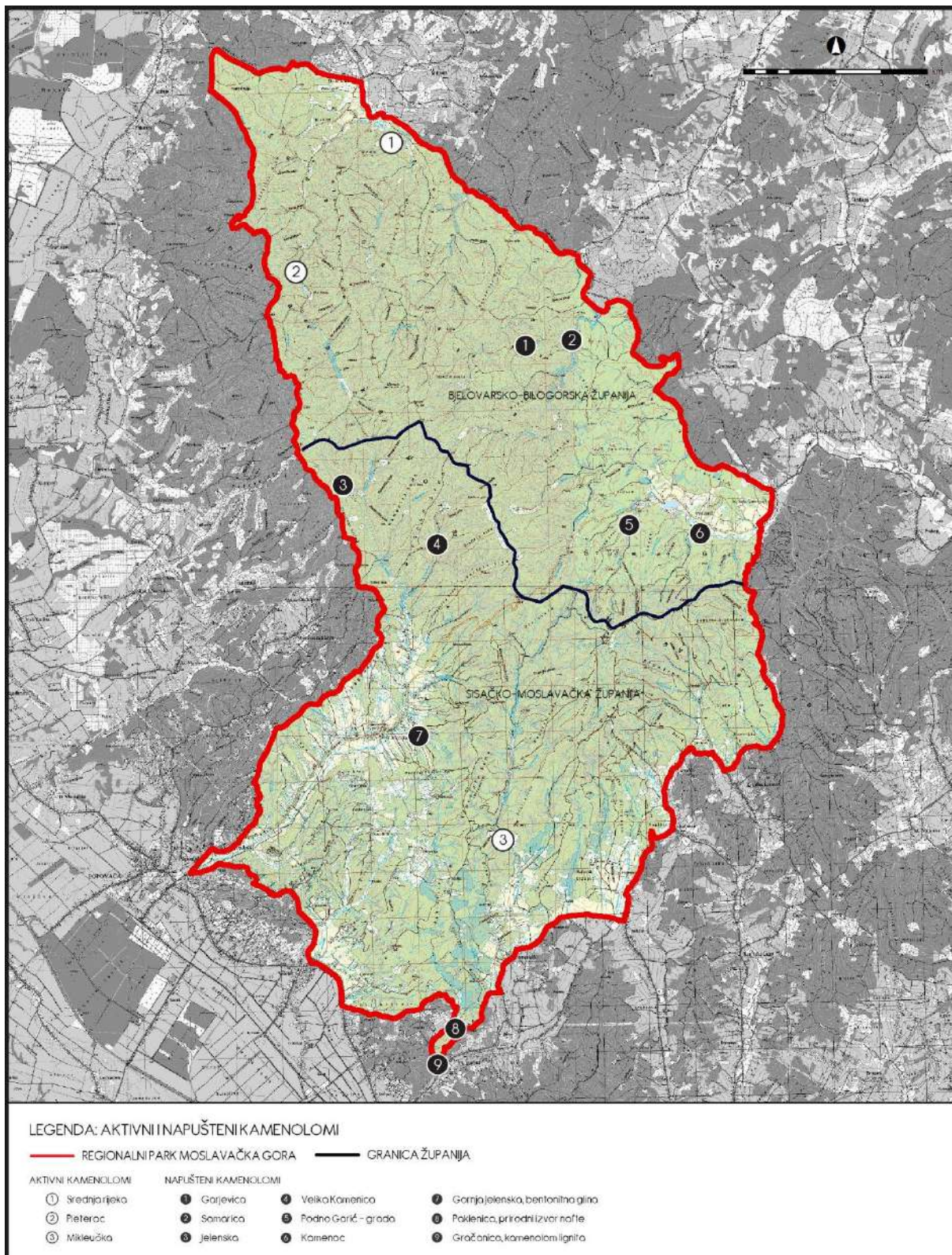
Slika 54. Jedan od dva ulaza u rudnik bentonitne gline na području Gornje Jelenske

Prirodni izvori nafte na području potoka Paklenica u prošlosti su bili smješteni sjeverozapadno od Kutine u potoku Paklenica kod sela Ciglenica. Danas je dobro vidljiv samo jedan izdanak nafte na padini s lijeve strane potoka (Slika 55.). Prirodni izvor nafte Paklenica (naftni bunar Martin) u Mikleuškoj, iz kojeg i danas izvire nafta, smatra se najstarijim izvorom nafte na području Moslavine. Naftni bunar svjedoči o prvom komercijalnom iskorištavanju nafte na području Moslavine. Nafta se eksploatirala pomoću kanti, a sam bunar je bio aktivan u razdoblju od 1865. do 1943. godine. Dugi niz godina, eksploatirana nafta skladištila se u hrastovim bačvama i konjskim zapregama odvozila u Beč, gdje se koristila za uličnu rasvjetu.

Slika 55. Naftni bunar Martin - prirodni izvor nafte u potoku Paklenici

Cjelokupno područje Moslavačke gore, a među njima i spomenuti lokaliteti aktivnih i napuštenih eksploatacijskih polja predstavljaju izuzetno područje za proučavanje magmatskih i metamornih stijena. Brojni i raznovrsni varijeteti magmatskih i metamornih stijena koje se međusobno razlikuju po starosti, načinu pojavljivanja, teksturama, strukturama, mineralnom i kemijskom sastavu predstavljaju iznimnu geološku vrijednost ovog područja.

Slika 56. Aktivni i napušteni kamenolomi

3.4.4. Poljoprivreda

Moslavačka gora uglavnom je šumski prostor, a njegovi pojedini dijelovi izmijenjeni su djelovanjem čovjeka. Djelovanje čovjeka najvidljivije je u njenom južnom dijelu u kojem se seoska naselja uvlače u šumske predjele. Uz naselja smješteni su mozaici poljoprivrednih površina. Na nižim i zaravlim dijelovima nalaze se oranice, dok na višim i strmijim površinama prevladavaju voćnjaci i vinogradi.

Moslavački vinogradi, tijekom povijesti, a tako i danas najprepoznatljiviji su oblik poljoprivrede ovog kraja. Početak vinogradarstva na ovom području datira još od rimskog doba. Tijekom srednjeg vijeka za kontinuitet vinogradarstva zaslužan je u najvećoj mjeri Čazmanski kaptol, a tijekom novog vijeka plemstvo poput grofova Erdödy koji su imali vinograde u Voloderu. Godine 1913. vrijedni moslavački seljaci osnovali su Vinogradarsku zadrugu moslavačkih vinogradara. Otada pa sve do kraja 20. stoljeća smatra se razdobljem "opće životne renesanse ovog kraja". Tijekom 1990-ih u vrijeme privatizacije je zbog stečaja veliki dio vinograda zapušten, a proizvodnja uništena. Danas je Moslavina jedna od rijetkih vinogradarskih regija kontinentalne Hrvatske koja je uspjela sačuvati svoje autohtone sorte i vinograde zasađene autohtonim sortama.

Najkvalitetniji moslavački vinogradarski položaji nalaze se upravo na južnim padinama Moslavačke gore. Najpoznatija autohtona sorta ovog vinogradarskog područja je škrlet, kontinentalni pandan krčkoj žlahtini. Tijekom 2000. godine, Sisačko-moslavačka županija i Udruga vinogradara i voćara "Lujko Miklaužić" iz Kutine u suradnji s Agronomskim fakultetom iz Zagreba započeli su sa klonskom selekcijom sorte škrlet kako bi se postigla ujednačenost te zdrav i bezvirusni sadni materijal potreban za podizanje novih vinograda i povećanje proizvodnje kvalitetnih i vrhunskih vina proizvedenim od škrleta. Ova suradnja rezultirala je proizvodnjom certificiranih sadnica škrleta koja se pojavila na tržištu za sadnju 2013. godine, a škrlet predstavlja prvu autohtonu sortu vinove loze za koju je provedena klonska selekcija. Vinogradarstvo i vinarstvo temeljeno na autohtonoj sorti škrlet predstavlja temeljnu turističku okosnicu iz eno-gastro turizma na području Grada Popovače i Kutine, a kruna ulaganja u razvoj i promociju vina škrlet je njegovo brendiranje (žuti ovan) (Slika 57.) te izgradnja „Hrvatske kuće vina – svijet škrleta“ u Popovači (Slika 58.) za čiju izgradnju se planiraju koristiti sredstva iz EU fondova.

Slika 57. Brand Škrlet

Slika 58. Hrvatska kuća vina – svijet škrleta
(planirani projekt, Popovača)

Druga vrlo važna autohtona sorta ovog područja je dišeća ranina (dišeća belina, petrinjska ranina) koja je, nažalost, slabo zastupljena kao samostalno vino već kao aromatski "začin" mnogim vinima regije, a posebno škrletu i graševini.

Sorta moslavac (šipon, pošipel) smatra se autohtonom, moslavačkom sortom. Kakvoća vina ovisi o visini prinosa stoga može dati vina stolne do vrhunske kvalitete pa čak i predikatnih vina.

Danas se vinogradarstvo i vinarstvo Moslavine temelji na malim i nekoliko većih vinara koji u svojoj ponudi nude kvalitetna vina proizvedena od nezaobilaznog škrleta i drugih autohtonih sorata, zatim graševine, frankovke, pinota (bijelog, sivog i crnog), sauvignona bijelog, muškata, chardonnaya, rajnskog rizlinga, silvanca zelenog, cabarnet sauvignona i merlota. Moslavačko vinogorje prepoznato je kao važan turistički potencijal, a uspostavljanjem Moslavačke vinske ceste i poučnom stazom Vinskim stazama u sedlu omogućeno je pružanje usluga: posluživanje domaće hrane i vina te prodaja kvalitetnih domaćih vina.

3.5. Posjetiteljska infrastruktura i obilježja posjećivanja

Velika očuvanost prirodnih vrijednosti, prvenstveno geobaštine te bogata kulturna baština na području obje županije, predstavlja osnovnu turističku komponentu na kojima se temelje buduće razvojne mogućnosti. Razvojne mogućnosti stoga su usmjerene na korištenje prostora i postojećih prirodnih resursa na principima održivog razvoja, koji se u kontekstu razvoja turizma temelji na razvoju selektivnih oblika turizma poput geoturizma, ekoturizma, ruralnog (seoskog) turizma, cikloturizma, eno i gastroturizma te lovnog turizma.

Dostupnost geolokaliteta i lokaliteta kulturne baštine asfaltnim ili šumskim putevima te otvorenost pogledu koja je nastala uslijed eksploatacije, predstavlja priliku da se "otvorene rane" u prostoru iskoriste i adekvatno uredi za prezentaciju široj javnosti kojom će se prezentirati geološke vrijednosti područja te podizati svijest o očuvanju geološke baštine koja je, u odnosu na druge prirodne vrijednosti, u velikoj mjeri zapostavljena.

3.5.1. Posjetiteljska infrastruktura

Pješačke, poučne i planinarske staze

Područje Moslavačke gore premreženo je planinarskim putovima, boljeg i lošijeg stanja prohodnosti i markacija. U obje županije postoji više planinarskih putova, a u nastavku se navode osam najznačajnijih (Slika 63.):

- Božićna priča (imanje obitelji Salaj) u Grabovnici – Poljanak (PP 120) i natrag
- Jezero Suhaja – vidikovac sv. Vid
- Pešut – kamene kugle – kamenolom Samarica – Pešut
- Pešut – Kaluđerov grob i natrag
- Jezero Pleterac – Košutgrad – Jelengrad – Mjesec – Pleterac
- Planinarska kuća u Moslavačkoj Slatini – Jelengrad i natrag
- Prijevoj Gornja Jelenska (Baza) – Pukli kamen – Humka – Vis – Bela crkva – jezero Mikleuška – kapelica sv. Benedikta – prijevoj, kružni put Planinarskog društva Yeti iz Kutine
- Humka – Vis – Bela crkva – Humka, kružni put s raznim prilazima

Na području Grada Popovače i Grada Kutine trasirane su poučne staze Vinskim cestama u sedlu odnosno Crkveni jarak (Slika 59. i 60.), koje omogućavaju upoznavanje posjetitelja s prirodnim, kulturnim i tradicijskim obilježjima i vrijednostima regionalnog parka. Poučna staza Vinskim cestama u sedlu opremljena je informativnim stupovima, edukativnim tablama, odmorištima i vidikovcima. Osnovni cilj

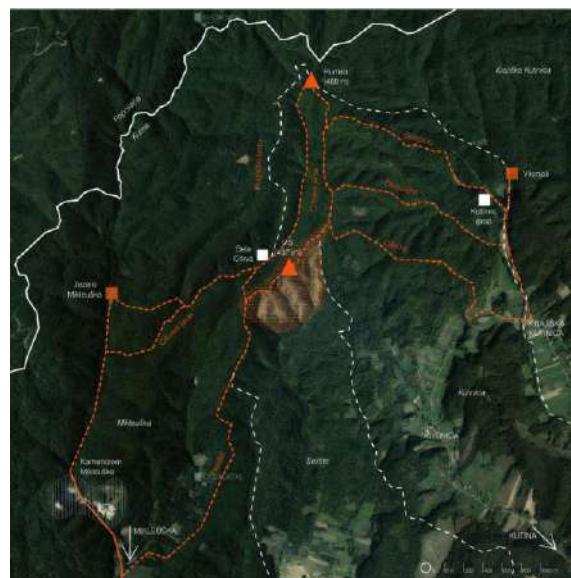
poučne staze je uspostava posjetiteljske infrastrukture kojom se prezentiraju prirodne i tradicijske vrijednosti ovog dijela Moslavačke gore kroz uključivanje uzgajivača i ljubitelja konja i proizvođača vina u turističku ponudu.

Pješačka, šumska staza Crkveni jarak uređena je tijekom 2021. godine. Polazište spomenute staze je jezero Mikleuška, odakle se prolazi uz potok i mali slap sve do arheološkog nalazišta Bela crkva i vidikovca Vis, a nadalje se stazom može doći i do najvišeg vrha Moslavačke gore – Humke na 488 m n.v. gdje se nalazi nadstrešnica u vlasništvu HŠ d.o.o., često korištena od strane posjetitelja kao odmorište. Staza Crkveni jarak predstavlja prvu ostvarenu aktivnost u nizu mnogobrojnih planiranih aktivnosti uspostave posjetiteljske infrastrukture na području Grada Kutine.

Uspostava i uređenje poučnih staza planirane su od Općine Ivanska i Općine Berek. Na području Općine Ivanska planirana je uspostava staze kojom će biti obuhvaćeni značajni geolokaliteti kamenolom Samarice i kamene kugle u Garjevici (Slika 61. i 62.). Općina Berek planira uspostavu edukativne poučne staze duljine oko 2 km koja započinje u blizini naselja Podgarić, a obuhvaća geolokalitete napušteni kamenolom podno Garić-grad a kao i kulturno-povijesni lokalitet Garić-grad.

Slika 59. Info ploča – poučna staza Vinskim stazama u sedlu, projekt JU SMŽ

Slika 60. Poučna staza Crkveni jarak, projekt Grada Kutine i TZ Kutine

Slika 61. Kamene kugle u Garjevici

Slika 62. Kamene kugle u Garjevici

Biciklističke staze

Na području Regionalnog parka Moslavačka gora i u njenoj blizini uspostavljeno je nekoliko biciklističkih staza (Slika 63.). Dijelom područja RP MG prolazi biciklistička staza međunarodnog značaja Park prirode Lonjsko polje (HR) – Balaton (HU).

Kružna županijska ruta Bjelovarsko-bilogorske županije obuhvaća rubne dijelove Moslavačke gore od Čazme do Gornje Garešnice. Na dionici Berek – Podgarić – Garić-grad postavljena je servisna stanica za popravak bicikala te informativne table o biciklističkoj ruti kao i osnovne informacije o području.

Od lokalnih biciklističkih ruta Bjelovarsko-bilogorske županije tu su:

- Plava ruta - kružna ruta koja polazi od Čazme, a zatim preko naselja Vrtlinska vodi do jezera i kamenoloma Pleterac. Prolazi pored vrhova Mjesec i Strma međa, a kod kamenoloma Samarica spaja se sa županijskom biciklističkom stazom.
- Pješačko-biciklistička staza Čazma – Sv. Vid (Suhaja - Jezero Suhaja - sv.Vid - Božićna bajka).

Županijska biciklistička ruta Sisačko-moslavačke županije ne obuhvaća dionice unutar Regionalnog parka već prolazi uz njenu jugozapadnu i južnu granicu (Popovača – Voloder – Kutina) odakle započinju lokalne biciklističke rute po Moslavačkoj gori ili uz njenu granicu:

- Jelengradska ruta – nekoliko je biciklističkih pravaca koje vode do Jelengrada, dva polaze iz Velike Ludine, a dva iz Popovače.
- Paklenjačka ruta – kružna ruta Popovača - Gornja Jelenska – Voloder - Donja Gračenica - Osekovo – Popovača.
- Srednjevjekovna staza - Repušnica - Voloder - Moslavačka klet - Gornja Jelenska - Jelengrad - Košutgrad - Franjevački samostan - Mustafina Klada.
- Moslavačka rapsodija – kružna ruta Kutina - Selište - Mikleuška - Ciglenica - Mramor brdo - Repušnička klet – Kutina.
- Moslavački izazov – kružna ruta Repušnica - Kutina - Kutinska Slatina - Kutinica - Vis - Humka - Mikleuška - Ciglenica - Mramor brdo – Repušnica.
- Kutinska rekreativna staza – kružna ruta Kutina – Kletište – Mikleuška – Ciglenica – Mramorno brdo – Repušnica – Kutina.

Na širem području Regionalnog parka nekoliko je biciklističkih pravaca koji doprinose atraktivnosti područja:

- Međužupanijska biciklistička ruta Sjever – jug koja povezuje grad Čazmu s Parkom prirode Lonjsko polje (Krapje, Jesenovac), a pritom prolazi uz zapadnu granicu Moslavačke gore.
- Garešnička kapilarna ruta odnosno Tematski turistički put "Putevima Graničara" – spaja se na tematski turistički put "Stazama lipicanaca i kune" u Požeško-slavonskoj županiji, na Regionalni park Moslavačku goru i Park prirode Lonjsko polje. Početna i završna točka je Sportski park u Garešnici odnosno mjesto u kojem je u 17. stoljeću bila smještena kapetanija s vojnom postajom Krajiške vojske koju su sačinjavali pješaci (haramije), konjanici (husari) i topnici odnosno Graničari. Staza predstavlja liniju kretanja Graničara i obranu od Osmanlija, a povezuje prirodne atrakcije, arheološke lokalitete, ugostiteljske i sportske sadržaje. Staza je prilagođena pješacima i biciklistima te je opremljena urbanom opremom i interpretacijskim tablama.
- Ludinska jabuka – obuhvaća područje izvan Regionalnog parka

Turistički objekti na širem području Regionalnog parka Moslavačka gora

Turistički smještaj na području Regionalnog parka moguć je u turističkom objektu Vila Garić smještenoj u naselju Podgarić. Vila Garić, u vlasništvu Hrvatskog lovačkog saveza, je objekt koji je kategoriziran kao prenoćište. Smještaj je moguć u jednokrevetnim, dvokrevetnim i trokrevetnim sobama s ukupnim kapacitetom 40 kreveta. Osim usluga smještaja, u Vili Garić nude se ugostiteljske usluge – usluživanje hrane i pića u restoranu i baru u kojem se izdvaju lokalna jela od divljači i slatkovodne ribe te lokalna moslavačka vina. U Vili Garić moguća je organizacija raznih događanja i evenata – poslovnih ručkova, prezentacija, edukacija, proslave raznih svečanosti, najam prostora i sl. Vila Garić pogodno je mjesto za grupne posjete poput škola u prirodi, provođenja terenske nastave, druženja umirovljenika, sportskih susreta i sl. Vila Garić svojim posjetiteljima/korisnicima nudi i druge, dodatne sadržaje – mogućnost posjete lokalnim atrakcijama uz turističkog vodiča (Garić-grad, spomenik revoluciji), planinarenje po Moslavačkoj gori uz pratnju planinarskog vodiča, najam bicikala, lov u obližnjim lovištima te po dogovoru i posjete drugim turističkim atrakcijama u okruženju.

Iako administrativno smještena izvan granica Regionalnog parka, turistički smještaj moguć je u planinarskoj kući Moslavačka Slatina koja se nalazi u centru istoimenog naselja, a od Popovače je udaljena oko 8 km. Planinarskom kućom upravlja HPD Jelengrad iz Kutine, a kapaciteta je 10 ležaja. Otvorena je po dogovoru odnosno prethodnoj najavi.

Na širem području Regionalnog parka Moslavačka gora smještaj je moguć u naseljima smještenim uz Moslavačku goru. U Tablici 9. prikazan je broj turističkih objekata, broj smještajnih jedinica te ukupni smještajni kapacitet šireg područja Regionalnog parka prema nadležnostima lokalnih turističkih zajednica.

Tablica 9. Broj turističkih objekata, smještajnih jedinica i smještajni kapacitet na širem području Regionalnog parka Moslavačka gora, prema nadležnim TZ

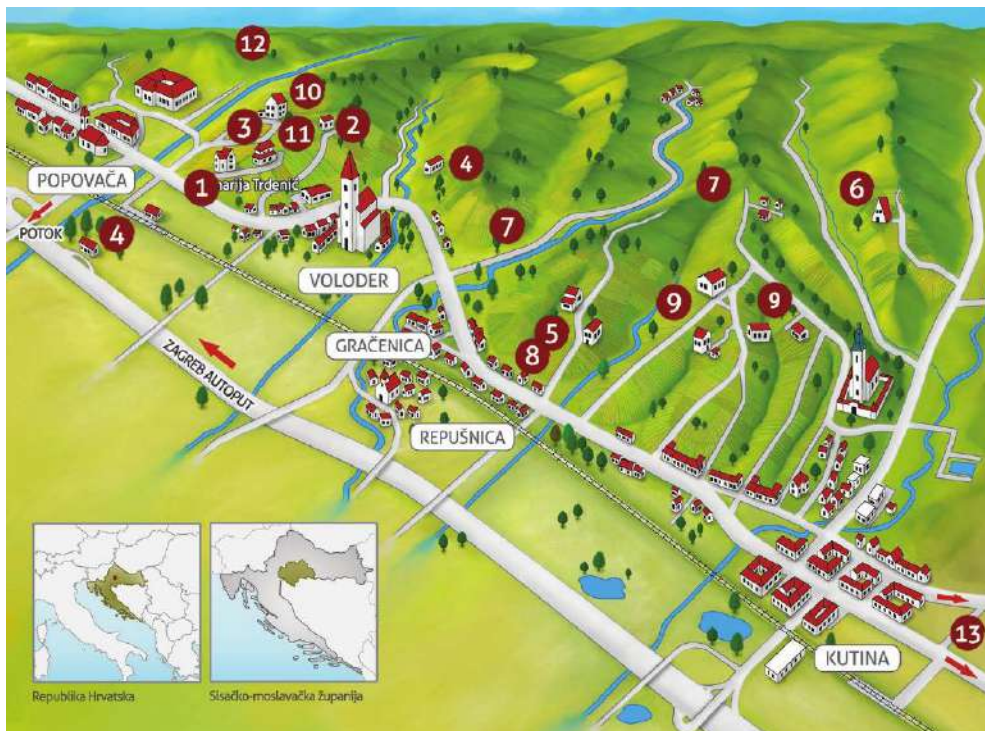
Turistička zajednica	Broj turističkih objekata	Broj smještajnih jedinica	Smještajni kapacitet – broj ležajeva (+ pomoćni)
TZ Čazma	11	25	57 (+10)
TZ Sjeverna Moslavina	6	56	83 (+9)
TZ Garić-grad	2	24	48
TZ Kutina	14	111	258 (+14)
TZ Popovača	9	28	73 (+11)
Općina Velika Ludina	1	2	4
UKUPNO	43	246	523 (+44)

Turističke usluge na širem području Regionalnog parka Moslavačka gora

Na području Bjelovarsko-bilogorske županije moguća je organizacija pješačkih i biciklističkih tura po Moslavačkoj gori uz pratnju lokalnog vodiča odnosno ciklovodiča. Jedan od pješačkih tura je program "Planinarenje za laike" koji je namijenjen svim osobama koje žele prošetati Moslavačkom gorom, ali se zbog nepoznavanja terena ne osjećaju sigurno. Programom se, uz pratnju vodiča, prezentiraju osnove planinarenja te prirodne i kulturne vrijednosti Moslavačke gore. Staza obuhvaća dionicu Garić-grad – Pukli kamen – Humka. Radi se o srednje zahtjevnoj dionici dužine oko 11 km.

Prirodne ljepote moslavačkih lovišta moguće je upoznati i bez oružja, odnosno foto-objektivom. Uz sigurnu i stručnu pratnju iskusnih lovaca i lovnih stručnjaka, posjetiteljima je na raspolaganju upoznavanje prirodnih ljepota moslavačkih lovišta i posjeta uređenoj lovačkoj infrastrukturi za programe foto-lova, a cjelokupni programi kreiraju se prema željama i potrebama posjetitelja.

Južni obronci Moslavačke gore najkvalitetniji su vinogradarski položaji regije Moslavina na kojima se uzgajaju autohtone sorte, među kojima se osobito ističe škrlat. Prezentacija vinogradarstva i vinarstva regije Moslavina osmišljena je kroz uspostavu Moslavačke vinske ceste (Slika 64.), tematskog puta „U zagrljaju Lonjskog polja i trsnog gorja“ te projekta odnosno poučne staze „Vinskim cestama u sedlu“.

Slika 64. Moslavačka vinska cesta

3.5.2. Obilježja posjećivanja

Prema podacima nadležnih TZ, na širem području Moslavačke gore, u razdoblju od 2015. do 2020. godine ostvareno je 65.778 dolazaka i 142.804 noćenja (Tablica 10.). Broj domaćih i stranih gostiju približno je podjednak. Najveći broj dolazaka i noćenja ostvaren je na području Grada Kutine.

Tablica 10. Broj dolazaka i noćenja turista u razdoblju od 01.01.2015. do 31.12.2020. prema TZ

Turistička zajednica	Broj dolazaka			Broj noćenja		
	Domaći	Strani	Ukupno	Domaći	Strani	Ukupno
TZ Čazma	2.126	1.696	3.822	6.560	5.400	11.960
TZ Sjeverna Moslavina	8.158	5.960	14.118	17.459	12.692	30.151
TZ Garić-grad	2.521	502	3.023	4.481	1.332	5.813
TZ Kutina	14.201	23.143	37.344	33.092	42.366	75.458
TZ Popovača	2.231	3.438	5.669	9.981	6.047	16.028
Općina Velika Ludina	1.447	355	1.802	2.297	1.097	3.394
Ukupno	30.684	35.094	65.778	73.870	68.934	142.804

Djelomični podaci o broju posjetitelja u Regionalnom Parku dostupni su od turističkih agencija koje organiziraju posjetiteljske programe, odnosno izlete na Moslavačku goru.

Prema podacima turističke agencije Rural Escape Tours j.d.o.o. specijalizirane za ruralni turizam za područje Moslavačke gore, Bilogore i zapadnog Papuka, od osnutka agencije 2018. godine do sredine 2021. godine, u aranžmanu ove agencije, područje Moslavačke gore posjetilo je 321 posjetitelj.

Posjetitelji su domicilno stanovništvo, posjetitelji iz Zagreba, Virovitice, Slavonskog Broda, Bjelovara i drugih dijelova središnje Hrvatske. Posjetitelji su na raspolaganju imali dva turistička sadržaja – planinarenje i bicikliranje. U programima planinarenja: „Planinarenje za laike“, „Garićgradske legende“ i „Planinarenje uz 4 elementa prirode“ sudjelovalo je 289 posjetitelja, a u programima bicikliranja: „E-bike izazov“ i „Wine i e-bike tura Putevima Škrleta“ sudjelovalo je 32 posjetitelja.

U okviru provedbe posjetiteljskih programa, provedeno je praćenje zadovoljstva posjetitelja putem anonimnog i dobrovoljnog upitnika. Od 289 posjetitelja koji su sudjelovali u planinarskim programima, upitnik je ispunilo njih 189, dok su svi posjetitelji koji su koristili program bicikliranja pristali sudjelovati u anketiranju. Sažetak upitnika i odgovora posjetitelja, prilagođen potrebama Plana upravljanja prikazan je u Tablici 11., dok je detaljna analiza upitnika i rezultata dostupna u stručnom radu autorica N. Obrovac i V. Milanović „Primjer dobre prakse – razvoj ruralnog turizma u Moslavini kroz poslovanje destinacijske menadžment kompanije“, prezentirane na 1. Međunarodnoj konferenciji za razvoj ruralnog turizma 2020“.

Rezultati anketiranja pokazuju da većina posjetitelja (više od 80 %) po prvi put posjećuju Moslavačku goru. Nadalje, posjetitelji smatraju da je potrebno (30 %) ili ponekad potrebno (67 %) imati više lokalno organiziranih pješačkih i/ili planinarskih izleta u prirodu, odnosno da je potrebno (81 %) ili ponekad potrebno (19 %) imati više e-bike lokalno organiziranih izleta u prirodu.

Posjetitelji su u najvećoj mjeri (98 %) bili više nego zadovoljni ili potpuno zadovoljni uslugom turističkog vodiča ili ciklovodiča. Također su u najvećoj mjeri (95%) bili više nego zadovoljni ili potpuno zadovoljni izletom i ponuđenim programom.

Većina posjetitelja planinarskih programa (97 %) te svi posjetitelji biciklističkih programa (100 %) ponovno bi sudjelovali u sličnim izletima ove agencije.

Tablica 11. Izdvojena pitanja iz anketnog upitnika turističke agencije Rural Escape Tours j.d.o.o. za korisnike usluga te prikaz rezultata upitnika

	Pitanje	Rezultati
1.	Jeste li već pješačili/planinarili/biciklirali Moslavačkom gorom?	- 82 % ne - 18 % da
2.	Koji od ponuđenih iskaza najbolje opisuje Vaše zadovoljstvo usluge turističkog vodiča/ciklovodiča?	- 53 % više nego zadovoljno - 45 % potpuno zadovoljno - 2 % ne u potpunosti zadovoljan/na, ali pružene informacije su prihvatljive
3.	Kako biste ocijenili kvalitetu obroka u restoranu?	- 50 % izvrsna kvaliteta - 39 % dobra kvaliteta - 9 % prosječna kvaliteta - 2 % loša kvaliteta
4.	Smatrate li da je potrebno imati više lokalno organiziranih izleta u prirodu?*	- 67 % ponekad je potrebno - 30 % potrebno je - 3 % nije potrebno, volim više sam(a) istraživati
5.	Smatrate li da je potrebno imati više e-bike lokalno organiziranih izleta u prirodi?***	- 81 % potrebno je - 19 % ponekad je potrebno
6.	Biste li ponovno sudjelovali na sličnim izletima u organizaciji ove agencije?*	- 97 % da - 3 % ne
7.	Biste li ponovno biciklirali Moslavačkom gorom u organizaciji ove agencije?***	- 100 % da
8.	Koji od ponuđenih iskaza opisuje Vaš sveukupni dojam o izletu i programu?	- 45 % više nego zadovoljno - 50 % potpuno zadovoljno - 5 % nije u potpunosti zadovoljno, ali je sadržaj programa bio prihvatljiv

* pitanja za posjetitelje planinarskih programa, ** pitanja za posjetitelje biciklističkih programa

4. UPRAVLJANJE

4.1. Vizija

Definiranje vizije predstavlja ključni korak u planiranju upravljanja prostorom Regionalnog parka Moslavačka gora, budući da uspostavlja okvir unutar kojeg će javne ustanove i svi dionici donositi odluke o budućnosti prostora. Formulira se u obliku kratkog opisa idealnog budućeg stanja kojemu se teži u dugoročnom razdoblju.

VIZIJA

Regionalni park Moslavačka gora prostor je jedinstvenih geoloških i krajobraznih vrijednosti u kojem istražena i očuvana prirodna i kulturna baština predstavlja osnovu održivog razvoja lokalne zajednice, a razvijena posjetiteljska infrastruktura privlači posjetitelje na boravak ispunjen rekreacijom, ugodnim odmorom i stjecanjem znanja o važnosti očuvanja baštine.

4.2. Tema A – Očuvanje prirodnih i kulturnih vrijednosti

OPĆI CILJ

Očuvana georaznolikost i bioraznolikost u prostoru bogatom kulturno-tradicijskim nasljeđem osnova je održivog razvoja područja.

PODTEMA AA: OČUVANJE GEORAZNOLIKOSTI

POSEBNI CILJ

Georaznolikost je održana u povoljnom stanju, a mjere zaštite i očuvanja provode se sukladno stručnim preporukama i dostupnim resursima.

Pokazatelji:

- Baza podataka geolokaliteta redovito se nadopunjava novim, relevantnim informacijama.
- Izrađena je karta s utvrđenim granicama geolokaliteta u GIS-u.
- Provedena je ocjena stanja svih zabilježenih geolokaliteta.
- Fizički nadzor nad geolokalitetima provodi se minimalno jednom godišnje.
- Geolokaliteti se održavaju u povoljnom stanju sukladno preporukama iz ocjene stanja i dostupnim materijalnim i nematerijalnim resursima.

PODTEMA AB: OČUVANJE BIORAZNOLIKOSTI

POSEBNI CILJ

Povećano znanje o bioraznolikosti Parka i uspostava održivog upravljanja rezultat je provedenih istraživanja i praćenja stanja kao i jačanja međusektorske suradnje.

Pokazatelji:

- Uspostavljena je međusektorska suradnja u razmjeni podataka o bioraznolikosti.
- Provedena su temeljna istraživanja prioriternih skupina biljaka, životinja i stanišnih tipova.
- Praćenjem stanja obuhvaćene su nove skupine/vrste biljaka, životinja i stanišnih tipova.
- Istražene su invazivne biljne i životinjske vrste te su prema identificiranoj potrebi poduzete odgovarajuće mjere upravljanja.
- Prikupljaju se podaci o opažanju vrsta te unose u bazu podataka.

PODTEMA AC: OČUVANJE KULTURNIH VRIJEDNOSTI

POSEBNI CILJ

Uspostavljena suradnja s dionicima doprinosi zaštiti, očuvanju i promociji kulturne baštine Parka.

Pokazatelji:

- Uspostavljena je i ojačana suradnja s tijelima nadležnima za zaštitu, očuvanje i promociju kulturne baštine.
- Povećan je broj obilježene zaštićene i druge kulturne baštine nastale kroz suradnju s dionicima.

AA Očuvanje georazolikosti

Na inicijativu JU SMŽ, tijekom 2009. godine, izrađena je veoma vrijedna studija "Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore" (PMF, Zagreb). Spomenuta studija rezultat je prve sveobuhvatne inventarizacije geoloških vrijednosti Moslavačke gore s valorizacijom potencijala korištenja u edukativne i turističke svrhe. Studija je značajno doprinjela izradi Stručne podloge i konačnom proglašenju Moslavačke gore regionalnim parkom 2011. godine.

Provedenom inventarizacijom i valorizacijom geoloških vrijednosti izdvojeno je 17 potencijalno vrijednih geolokaliteta³. Na temelju inventarizacije i valorizacije je izrađena baza podataka geolokaliteta koja sadrži osnovne podatke o geolokalitetu (naziv, registarski broj, geografske koordinate, vrsta/tip geolokaliteta), osnovne geološke podatke (primarna geološka osobina, osnovni sadržaj, starost, opis primarnog značaja, komparativni prikaz, slični geolokaliteti), sekundarne relevantne podatke (nadmorska visina, površina geolokaliteta - procjena, sekundarne značajke, ne-geološke značajke lokaliteta i sl.) te fotodokumentaciju. Položaji izdvojenih geolokaliteta kartirani su na topografskoj karti.

Sljedeće vrijedno istraživanje provedeno je tijekom 2019. godine u okviru projekta „Čazma Natura“⁴ koje je obuhvaćalo geološko-petrografsko istraživanje lokaliteta Pleterac i izradu „Geološko-petrološke studije lokaliteta Pleterac na Moslavačkoj gori“ (PMF, Zagreb).

Glavne pritiske i prijetnje u očuvanju georazolikosti Moslavačke gore predstavljaju direktne ugroze u kojima je obrastanje vegetacijom prepoznata kao najznačajnija ugroza. Drugu značajnu ugrozu predstavlja odbacivanje otpada kako na lokacijama geolokaliteta tako i u okoliš. Potencijalna direktna ugroza u očuvanju georazolikosti, koja za sada nije zabilježena, je ispisivanje grafitima, kao i drugi oblici vandaliziranja. Karakteristika navedenih, direktnih ugroza je da se poduzimanjem određenih aktivnosti i mjera poput uklanjanja drvenaste i zeljaste vegetacije sa vertikalnih i/ili horizontalnih površina geolokaliteta, redovite košnje, redovitog fizičkog i/ili digitalnog nadzora područja, uklanjanja otpada kao i kontinuiranog osvježavanja javnosti, može utjecati u smjeru zaštite i očuvanja georazolikosti.

Nasuprot direktnim ugrozama, fizičko i/ili kemijsko trošenje stijena predstavlja jednu od ugroza na koju se gotovo ne može utjecati, ali se provođenjem redovitog monitoringa može pratiti brzina te u konačnici i značaj ovog oblika ugroze, te predvidjeti utjecaj klimatskih promjena na njih.

Iako je u prošlosti rudarska aktivnost na području Moslavačke gore bila značajnija, o čemu svjedoči veliki broj napuštenih kamenoloma i rudnika prepoznatih kao geolokalitete iznimne vrijednosti, danas na području cijelog Regionalnog parka djeluju, s povremenim prekidima, četiri kamenoloma (Pleterac, Srednja rijeka i Srednja rijeka 1 na području BBŽ te Mikleuška na području SMŽ). S jedne strane, napušteni, otvoreni površinski kopovi otkrili su zanimljive geološke strukture koje danas predstavljaju iznimnu „vidljivu“ geološku vrijednost pogodnu za korištenje u edukativne, ali i u turističke svrhe. S druge strane, napušteni i nesanirani kamenolomi predstavljaju potencijalnu opasnost za posjetitelje. Sanacija i/ili privođenje određenoj namjeni (prihvatljivoj za očuvanje georazolikosti) doprinjela bi zaštiti i očuvanju georazolikosti. S obzirom na to da su kamenolomi u posjedu ili vlasništvu drugih dionika,

---

³ Studijom „Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore“ (PMF, Zagreb) izdvojeno je ukupno 17 potencijalno vrijednih geolokaliteta, od kojih se samo pjeskolom Vrtlinska nalazi izvan granica Regionalnog parka.

⁴ „Čazma Natura“ je projekt sufinanciran iz Europskog fonda za regionalni razvoj, Operativni program Konkurentnost i kohezija. Nositelj projekta je Grad Čazma s partnerima JU BBŽ i TZ Čazma.

sanacija i privođenje određenoj namjeni dugotrajan je i zahtjevan proces koji zahtjeva uključivanje i ostvarivanje suradnje svih nadležnih dionika. Javne ustanove, u skladu s nadležnosti upravljanja i ovlastima, podržavaju aktivnosti svih dionika usmjerenih na poboljšanje stanja geolokaliteta i njihovo korištenje u edukativne svrhe.

Trenutno aktivni kamenolomi (Pleterac, Srednja rijeka, Srednja rijeka I i Mikleuška)⁵ prepoznati su kao značajni geolokaliteti Moslavačke gore te trenutno ne predstavljaju značajnu ugrozu za geološke vrijednosti. Kamenolom Mikleuška trenutno je jedini kamenolom s aktivnom eksploatacijom i važećom koncesijom do 2027. godine. S obzirom na to da su kamenolomi privatno vlasništvo (izuzev Pleterca) i dani u koncesiju, provođenje aktivnosti zaštite, očuvanja i prezentacije geoloških vrijednosti trebale bi se provoditi u suradnji s vlasnicima odnosno koncesionarima. Potencijalna ugroza od aktivnih kamenoloma predstavlja njihovo napuštanje i neprovođenje sanacije od strane ovlaštenika/koncesionara.

JU BBŽ i JU SMŽ, u svrhu zaštite, očuvanja i promocije georaznolikosti provode redoviti fizički nadzor nad geolokalitetima, povremenu košnju oko postavljenih edukativnih tabli te bilježenje mjesta nelegalnog odlaganja otpada. Tijekom 2020. godine, u okviru projekta „Čazma Natura“, na lokalitetu trenutno neaktivnog kamenoloma Pleterac, provedeno je čišćenje i uklanjanje vegetacije.

Nedostatak financijskih i ljudskih resursa prisutan u obje javne ustanove, uz istovremeno pitanje nadležnosti i vlasništva nad geolokalitetima, značajno otežava zaštitu i očuvanje geobaštine. Iako javne ustanove provode pojedine aktivnosti zaštite i očuvanja, u narednom razdoblju iste je potrebno intenzivirati kroz provedbu samostalnih aktivnosti, ali i kroz ostvarivanje suradnje s vlasnicima i/ili korisnicima zemljišta kao i drugim nadležnim tijelima što je obrađeno u temi B.

---

⁵ Prema Jedinstvenom informacijskom sustavu mineralnih sirovina Ministarstva gospodarstva i održivog razvoja, na području Regionalnog parka aktivna su četiri kamenoloma, ali samo za kamenolom Mikleuška postoji važeća koncesija do 2027. godine.

TEMA A: OČUVANJE PRIRODNIH I KULTURNIH VRIJEDNOSTI																
OPĆI CILJ		Očuvana georaznolikost i bioraznolikost u prostoru bogatom kulturno-tradicijskim nasljeđem osnova je održivog razvoja područja.														
PODTEMA AA: OČUVANJE GEORAZNOLIKOSTI																
POSEBNI CILJ		Georaznolikost je održana u povoljnom stanju, a mjere zaštite i očuvanja provode se sukladno stručnim preporukama i dostupnim resursima.														
POKAZATELJI		Baza podataka geolokaliteta redovito se nadopunjava novim, relevantnim informacijama. Izrađena je karta s utvrđenim granicama geolokaliteta u GIS-u. Provedna je ocjena stanja svih zabilježenih geolokaliteta. Fizički nadzor nad geolokalitetima provodi se minimalno jednom godišnje. Geolokaliteti se održavaju u povoljnom stanju sukladno preporukama iz ocjene stanja i dostupnim materijalnim i nematerijalnim resursima.														
KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn) ⁶	
AA1	Postojeću bazu podataka geolokaliteta kontinuirano nadopunjavati novim informacijama.	Baza podataka geolokaliteta je ažurirana.	1		0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	
AA2	Kartirati geolokalitete i odrediti područje obuhvata.	Izrađena karta granica geolokaliteta u GIS-u.	1	VS			20.000,00 20.000,00									20.000,00 20.000,00

⁶ Troškovi provedbe aktivnosti označeni plavom bojom odnose se na troškove JU BBŽ, a zelenom bojom na troškove JU SMŽ.

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
AA3	Provesti ocjenu stanja svih zabilježenih geolokaliteta, utvrditi postojeće stanje, potrebne aktivnosti održavanja u povoljnom stanju i dinamiku njihovog provođenja te izraditi plan mjera očuvanja geolokaliteta.	Izvešće o provedenoj ocjeni stanja. Izrađen plan mjera očuvanja. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	VS			40.000,00 40.000,00								40.000,00 40.000,00
AA4	Nastaviti redovito provoditi fizički nadzor nad geolokalitetima.	Izveštaj i ispunjeni obrasci o stanju područja s foto-dokumentacijom. Podaci uneseni u bazu podataka.	1		0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
AA5	Održavati geolokalitete u povoljnom stanju prema planu mjera očuvanja i drugim potrebnim aktivnostima.	Provedene mjere očuvanja prema Planu. Kontinuirano povećanje broja geolokaliteta koji se redovito održavaju (samostalno ili u suradnji s dionicima). Izveštaj o provedenom održavanju s foto-dokumentacijom. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	VS, HŠ, JLS, Konc. EP, dr.	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	50.000,00 50.000,00
UKUPNO					5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	65.000,00 65.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	110.000,00 110.000,00

AB Očuvanje bioraznolikosti

Osnovu bioraznolikosti predstavlja bogat i očuvan šumski ekosustav koji zauzima oko 86 % površine Parka. Šumoviti prostor, ispresijecan mnogobrojnim potocima te prošaran mozaicima poljoprivrednih površina, livadama i travnjacima predstavlja ujedno i iznimni ruralni krajobraz pri čemu se posebno ističe južni dio Moslavačke gore na čijim strmijim padinama nalazimo kultivirane površine - vinograde i voćnjake, a na blažim padinama i zaravljenim površinama - oranice i pašnjake. Nešumska staništa prisutna na području Moslavačke gore rezultat su dugogodišnjeg suživota ljudi i prirode te predstavljaju biološki vrijedna i povoljna staništa za nešumske vrste flore i faune.

Livadna staništa, iako zastupljena na vrlo maloj površini (manje od 4 %) predstavljaju, sa stajališta zaštite prirode, važna, ali i vrlo često ugrožena staništa. Izmjenjujući se s drugim nešumskim staništima, mozaicima kultiviranih površina, vinogradima i voćnjacima, čine udio nešumskih staništa u ukupnoj površini oko 10 %. Livadna staništa su staništa pogodna za orhideje, no kao potencijalni izvor bioraznolikosti su značajno ugrožena primarno sukcesijom uzrokovanom neodržavanjem livada i travnjaka uslijed izrazite depopulacije područja i napuštanja tradicionalnih oblika poljoprivrede.

Iako na području Moslavačke gore postoji oko 1400 km vodnih tokova, stalni i povremeni vodotoci te umjetna jezera čine manje od 1 % površine Parka. Mnogobrojni potoci i potočne doline koji presjecaju šumske površine su staništa različitih vrsta biljaka i životinja. Iako na području Parka nema značajnijih onečišćivača, onečišćenja vodnih tokova su lokalno prisutna. Loša kvaliteta vode zabilježena je u potocima nizvodno od stambenih objekata (vikendica) zbog neadekvatnog sustava odvodnje sanitarnih otpadnih voda. Onečišćenje vodotoka moguće je i uslijed neprimjerenog sustava odvodnje tehnoloških otpadnih voda tijekom rada kamenoloma, a prijetnju dobrom stanju vodnih tijela predstavljaju i nelegalna odnosno divlja odlagališta otpada.

Bioraznolikost Moslavačke gore nije sustavno istraživana. Najopsežnije istraživanje flore ovog područja provedeno je tijekom 70-ih godina prošlog stoljeća kada je i zabilježen najveći broj vrsta (oko 330 vrsta). Floristička istraživanja provedena krajem 80-ih godina prošlog stoljeća, predstavljaju zadnja istraživanja koja daju reprezentativnu, ali ne i cjelokupnu sliku flore. Moslavačka gora potencijalno je stanište osam vrsta orhideja koje su zbog atraktivnog izgleda česta meta nekontroliranog branja, a krčenjem šuma, pretvaranjem livadnih staništa u oranice, zaraštanjem livadnih staništa i sl. smanjuje se njihov areal rasprostranjenosti što posljedično dovodi do njihovog izumiranja. Budući da nalazi ovih vrsta datiraju iz različitih vremenskih perioda, provedba inventarizacije i kartiranje nalaza omogućila bi novi uvid u stvarno stanje njihovih populacija.

Krajem 80-ih godina prošlog stoljeća, uz floristička, provedena su i faunistička istraživanja koja su obuhvaćala ornitofaunu, kopnenu faunu i ihtiofaunu. Spomenutim istraživanjem zabilježen je veliki broj vrsta ptica, osobito šumskih vrsta kao i dupljašica. S obzirom na nedostatak recentnijih istraživanja, provedba istraživanja dala bi novi uvid u raznolikost ornitofaune i kvalitete postojećih staništa kao i smjernice budućeg upravljanja.

Od kraja 80-ih godina prošlog stoljeća, područje Moslavačke gore nije bilo predmet značajnih istraživanja, a nalazi „novih stanovnika“ Moslavačke gore rezultat su nadzora čuvara prirode i slučajnih nalaza prilikom istraživanja drugih područja. Zabilježena prisutnost vidre i dabra kao glavnih indikatorskih vrsta sisavaca kvalitete odnosno dobrog stanja očuvanosti vodenih staništa upućuje na potrebu provedbe praćenja stanja i bilježenja njihovih nalaza. Na temelju rezultata praćenja stanja i plana upravljanja dabrom usmjeravat će se buduće aktivnosti.

Invazivne biljne i životinjske vrste, osim što negativno utječu na zavičajne vrste i staništa, mogu imati i negativan utjecaj na ljudsko zdravlje. Prisutnost, brojnost i značaj invazivnih biljnih i životinjskih vrsta na području Moslavačke gore nije istraživana, iako postoje indicije o njihovoj prisutnosti kao npr. prisutnost crvenouhe kornjače (*Trahemys scripta*) na području jezera Podgarić. Stoga je u budućem razdoblju prikupljanje podataka, provedba praćenja stanja i terenskih izvida nužna aktivnost kako bi se utvrdila prisutnost, brojnost i značaj te poduzele pravovremene aktivnosti njihovog suzbijanja.

Nedostatak recentnijih istraživanja i podataka o bioraznolikosti Moslavačke gore prepreka je uspostavi odgovarajućeg sustava upravljanja. Razvijanje i jačanje suradnje javnih ustanova s korisnicima prostora (HŠ, LD/LU, HV, MINGOR i dr.) kroz razmjenu podataka o bioraznolikosti, praćenje postojećih portala/aplikacija o opažanju vrsta (npr. Invazivne vrste, Bioportal, Fauna i sl.), edukaciju i uključivanje javnosti u dojavu opažanja vrsta i slične aktivnosti mogu doprinijeti povećanju znanja o bioraznolikosti područja.

TEMA A: OČUVANJE PRIRODNIH I KULTURNIH VRIJEDNOSTI															
OPĆI CILJ		Očuvana georaznolikost i bioraznolikost u prostoru bogatom kulturno-tradicijskim nasljeđem osnova je održivog razvoja područja.													
PODTEMA AB: OČUVANJE BIORAZNOLIKOSTI															
POSEBNI CILJ		Povećano znanje o bioraznolikosti Parka i uspostava održivog upravljanja rezultat je provedenih istraživanja i praćenja stanja kao i jačanja međusektorske suradnje.													
POKAZATELJI		<p>Uspostavljena je međusektorska suradnja u razmjeni podataka o bioraznolikosti.</p> <p>Provedna su temeljna istraživanja prioritetnih skupina biljaka, životinja i stanišnih tipova.</p> <p>Praćenjem stanja obuhvaćene su nove skupine/vrste biljaka, životinja i stanišnih tipova.</p> <p>Istražene su invazivne biljne i životinjske vrste te su prema identificiranoj potrebi poduzete odgovarajuće mjere upravljanja.</p> <p>Prikupljaju se podaci o opažanju vrsta te unose u bazu podataka.</p>													
KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
AB1	Ishoditi podatke o bioraznolikosti od HŠ, LU/LD, HV i drugih institucija.	Zahtjev za dostavom podataka. Ishođeni podaci o bioraznolikosti. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	HŠ, LU/LD, HV, MINGOR, PMF, OCD, dr.	0,00 0,00										0,00 0,00
AB2	Inicirati i jačati međusektorsku suradnju u razmjeni podataka o bioraznolikosti.	Broj održanih sastanaka. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	HŠ, LU/LD, HV, MINGOR, PMF, OCD, dr.	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	10.000,00 10.000,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
AB3	Provesti inventarizaciju i kartiranje livadnih stanišnih tipova i flore s preporukama za upravljanje.	Izveštaj (studija) inventarizacije livadnih stanišnih tipova i flore s preporukom upravljanja. Detaljna karta livadnih stanišnih tipova u GIS-u. Karta nalaza strogo zaštićenih vrsta u GIS-u. Karta nalaza invazivnih vrsta u GIS-u. Podaci uneseni u bazu podataka.	2	VS			50.000,00 50.000,00								50.000,00 50.000,00
AB4	Provesti inventarizaciju šumskih i travnjačkih orhideja, odrediti veličine populacija te kartirati sve nalaze.	Izveštaj (studija) s popisom zabilježenih vrsta i procjenjenim veličinama populacije te smjericama za upravljanje. Karta nalazišta u GIS-u. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	VS				35.000,00 35.000,00							35.000,00 35.000,00
AB5	Provesti inventarizaciju ornitofaune te kartirati nalaze strogo zaštićenih vrsta.	Izveštaj (studija) s popisom zabilježenih vrsta, područjem rasprostranjenja te smjericama za upravljanje. Karta nalazišta strogo zaštićenih vrsta u GIS-u. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	VS					35.000,00 35.000,00						35.000,00 35.000,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
AB6	Provesti inventarizaciju danjih i noćnih leptira na odabranim ploham te kartirati nalaze strogo zaštićenih vrsta.	Izveštaj (studija) s popisom zabilježenih vrsta područjem rasprostranjenja te smjericama za upravljanje. Karta nalazišta strogo zaštićenih vrsta u GIS-u. Podaci uneseni u bazu podataka.	3	VS								50.000,00 50.000,00			50.000,00 50.000,00
AB7	Provesti inventarizaciju herpetofaune na odabranim lokalitetima te kartirati nalaze strogo zaštićenih i invazivnih vrsta.	Izveštaj (studija) s popisom zabilježenih vrsta i smjericama za upravljanje. Karta nalazišta strogo zaštićenih vrsta u GIS-u. Karta nalaza invazivnih vrsta u GIS-u. Podaci uneseni u bazu podataka.	3	VS							50.000,00 50.000,00				50.000,00 50.000,00
AB8	U suradnji s nadležnim tijelima, provesti ispitivanje kvalitete vode prioritetnih moslavačkih potoka na fizikalne, kemijske i biološke parametre. U slučaju pojave loše kakvoće vode, poticati izradu plana mjera za sprječavanje onečišćenja vodotoka.	Izveštaj o provedenom ispitivanju. Podaci uneseni u bazu podataka. U slučaju loših rezultata, održati barem dva sastanka s nadležnim tijelima.	3	HV, ZZJZ					5.000,00 5.000,00					5.000,00 5.000,00	10.000,00 10.000,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
AB9	Nastaviti provoditi praćenje stanja jelenka.	Izvješće o provedenom praćenju stanja s analizom postojećeg stanja i popisom potrebnih mjera zaštite, očuvanja i/ili održavanja. Završno izvješće s usporedbom stanja vrijednosti tijekom monitoringa i nakon 10 godina. Podaci uneseni u bazu podataka.	2		2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	20.000,00 20.000,00
AB10	Uspostaviti praćenje stanja invazivnih biljnih vrsta te kartirati nalazišta. Na temelju praćenja stanja utvrditi potrebu provedbe detaljnog istraživanja s preporukama upravljanja.	Izvještaj o provedenom praćenju stanja. Zaključak o potrebi provedbe detaljnog istraživanja. Karta nalazišta u GIS-u. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	HŠ, VS	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00					10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00			40.000,00 40.000,00
AB11	Provesti praćenje stanja prisutnosti vidre (<i>Lutra lutra</i> L.) i dabra (<i>Castor fiber</i> L.) te kartirati nalaze. Na temelju praćenja stanja utvrditi potrebu provedbe detaljnog istraživanja s preporukama upravljanja.	Izvještaj o provedenom praćenju stanja. Zaključak o potrebi provedbe detaljnog istraživanja. Karta nalazišta u GIS-u. Podaci uneseni u bazu podataka.	3	VS		0,00 0,00		0,00 0,00		0,00 0,00		0,00 0,00		0,00 0,00	0,00 0,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
AB12	Prikupiti podatke o potencijalnoj prisutnosti invazivnih životinjskih vrsta. Na temelju prikupljenih podataka, utvrditi prisutstvo na terenu te utvrditi potrebu provedbe detaljnog istraživanja s preporukama upravljanja.	Izveštaj o prikupljenim podacima. Izveštaj s terenskog obilaska. Zaključak o potrebi provedbe detaljnog istraživanja. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	HŠ, LU/LD, VS			5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00					5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	20.000,00 20.000,00
AB13	Uspostaviti i provoditi praćenje stanja vrsta i stanišnih tipova utvrđenih prethodno provedenom inventarizacijom u skladu s nacionalnim protokolom za praćenje vrsta, a rezultate praćenja koristiti za prilagodbu upravljanja.	Provedeno praćenje stanja vrsta i/ili stanišnih tipova sukladno nacionalnim protokolima. Izvešće o provedenom praćenju stanja s analizom postojećeg stanja, usporedbom prethodnog stanja i popisom potrebnih mjera zaštite, očuvanja i/ili održavanja. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	VS								25.000,00 25.000,00	25.000,00 25.000,00	25.000,00 25.000,00	75.000,00 75.000,00
AB14	Provoditi mjere uklanjanja i/ili smanjivanja brojnosti/rasprostranjenosti invazivnih biljnih i/ili životinjskih vrsta.	Izvešće o provedenim mjerama. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	VS						10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	50.000,00 50.000,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
AB15	Uspostaviti godišnje praćenje postojećih portala/aplikacija o opažanju vrsta. Prikupljene podatke analizirati, po potrebi terenski potvrditi i unijeti u bazu podataka.	Godišnji izvještaj. Broj terenskih obilazaka. Podaci uneseni u bazu podataka.	1	JP(R)S, JLS, HŠ, HV, LU/LD, TZ, TA, PD, BK, OCD i dr.	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	10.000,00 10.000,00
UKUPNO					14.000,00 14.000,00	14.000,00 14.000,00	59.000,00 59.000,00	44.000,00 44.000,00	44.000,00 44.000,00	14.000,00 14.000,00	74.000,00 74.000,00	99.000,00 99.000,00	44.000,00 44.000,00	49.000,00 49.000,00	455.000,00 455.000,00

AC Očuvanje kulturnih vrijednosti

Povijesna zbivanja na području Moslavine ostavila su mnogobrojne tragove i nalaze koje danas predstavljaju kulturno dobro. Na području Parka nalazi se više lokaliteta koji su evidentirani kao kulturno dobro, no samo četiri lokaliteta registrirana su kao zaštićeno kulturno dobro: višeslojno arheološko nalazište gradina Marić, srednjovjekovne utvrde Garić-grad i Jelengrad te kasnosrednjovjekovni sakralni objekt - ostaci pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije.

Gradina Marić, višeslojno arheološko nalazište, smještena je u blizini aktivnog kamenoloma Mikleuška u blizini istoimenog naselja. Samo nalazište otkriveno je zahvaljujući kamenolomu, ali je istodobno dijelom devastirano uslijed njegovog rada. Prema istraživanjima, naselje datira od doba neolitika do početka antike, a najvrijedniji nalazi pripisuju se vučedolskoj kulturi. Prva istraživanja datiraju iz 1964. godine, nakon kojih lokalitet biva pomalo zapostavljen sve do 1988. godine kada su djelatnici Muzeja Moslavine u Kutini uočili da eksploatacija u obližnjem kamenolomu prijeti devastaciji lokaliteta. Djelomična devastacija lokaliteta dogodila se 1989. godine prilikom proširenja eksploatacijskog polja, a tadašnji Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture izdao je zabranu obavljanja daljnjih radova. Obilaskom terena iste godine, zaključeno je da je uništen onaj dio lokaliteta koji je pripadao starijem željeznom dobu. Navedni događaj potaknuo je pokretanje petogodišnjeg sustavnog istraživanja. Prva istraživanja provedena su 1990. godine, no zbog ratnih okolnosti, daljnja istraživanja odgođena su do 1995. godine. Zadnja istraživanja provedena su u razdoblju od 2017. do 2019., a obuhvaćala su pregled terena i LIDAR snimanja za potrebe sanacije dijela kamenoloma.

Garić-grad je najpoznatija i najbolje sačuvana moslavačka srednjovjekovna utvrda, a smještena je na uzvisini okružena šumom iznad sela Podgarić. Do danas su sačuvani glavna kula i ugaona mala kula, bedemi, opkop, temelji nekih zgrada unutar zidina, a vidljivo je i gdje su bili ulaz i most. Sustavna arheološka istraživanja i konzervatorski radovi na Gariću započeli su 1964. godine, a prekinuta su već 1971. godine. Godine 2009. Hrvatski restauratorski zavod iznova je pokrenuo arheološka istraživanja, konzervaciju i restauraciju Garića, a iste je godine osnovana i Udruga Garić-grad zadužena za sustavnu skrb i obnovu srednjovjekovne utvrde. Kako bi se utvrda zaštitila od mogućih devastacija, JU BBŽ je inicirala proglašenje zaštitne šume oko Garić-grada s ciljem održavanja i zaštite spomenika. Hrvatske šume su prostor oko utvrde izdvojile u zaseban odsjek površine 1,75 ha te je uz njihovu suglasnost, Županijska skupština Bjelovarsko-bilogorske županije donijela Odluku o proglašenju zaštitne šume za zaštitu objekata "Zagarić" u gospodarskoj jedinici "Garjevica-Garešnica" u ožujku 2014. godine. Danas se Garić-grad nalazi u završnoj fazi istraživanja odnosno konzerviranja arhitekture kojeg financira i provodi Hrvatski restauratorski zavod te trenutno predstavlja najizglednije kulturno dobro pogodno za stavljanje u turističku funkciju.

Ostaci srednjovjekovne utvrde Jelengrad nalaze se u jugozapadnom dijelu Moslavačke gore na uzvisini u blizini sela Gornja Jelenska. U odnosu na ostale utvrde Moslavačke gore, izuzev Garić-grada, Jelengrad je u jako dobrom stanju sačuvanosti. Djelovanjem povijesne udruge „Moslavina“ uz potporu Ministarstva kulture, Općine Popovača i Sisačko-moslavačke županije, od 2003. godine započele su aktivnosti usmjerene na čišćenje i održavanje Jelengrada koji su bili osnovni preduvjeti za početak arheoloških istraživanja. Prva sustavna arheološka istraživanja započela su 2012. godine, a danas se nalazi u završnoj fazi istraživanja i konzerviranja što je čini, kao i Garić-grad, najizglednijim kulturnim dobrom za stavljanje u turističku funkciju.

Ostaci pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije, najstariji je pavlinski samostan na području današnje Republike Hrvatske. Istraživanja i konzervatorske radove provodio je Hrvatski resturatorski zavod od 2009. godine. Segmenti glavnog portala rastavljeni su i djelomično rekonstuirani te od 2013. godine čine dio stalnog postava u Muzeju Moslavine u Kutini.

Zaštićena, ali i evidentirana povijesno-kulturna baština, uz prirodnu baštinu, predstavlja temeljne vrijednosti Parka. Upravljanje kulturnim dobrima u nadležnosti je dionika iz kulture, a javne ustanove nadležne za upravljanje Parkom s ciljem zaštite i očuvanja vrijedne kulturno-povijesne baštine podržava aktivnosti svih dionicika iz kulture, kao i ostvarivanje međusobne suradnje u promociji kulturnih vrijednosti Parka kroz izradu edukativnih sadržaja za posjetitelje.

TEMA A: OČUVANJE PRIRODNIH I KULTURNIH VRIJEDNOSTI															
OPĆI CILJ		Očuvana georaznolikost i bioraznolikost u prostoru bogatom kulturno-tradicijskim nasljeđem osnova je održivog razvoja područja.													
PODTEMA AC: OČUVANJE KULTURNIH VRIJEDNOSTI															
POSEBNI CILJ		Uspostavljena suradnja s dionicima doprinosi zaštiti, očuvanju i promociji kulturne baštine.													
POKAZATELJI		Uspostavljena je i ojačana suradnja s tijelima nadležnima za zaštitu, očuvanje i promociju kulturne baštine. Povećan je broj obilježene zaštićene i druge kulturne baštine nastale kroz suradnju s dionicima.													
KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
AC1	Poticati ostvarivanje suradnje s tijelima nadležnima za očuvanje i promociju kulturne baštine.	Broj iniciranih/ ostvarenih suradnji. Broj sastanaka.	2	MINKUL, MMK, PUM, UGG, dr.	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
AC2	Podržati revitalizaciju/obnovu zaštićene kulturne baštine.	Broj sastanaka.	1	MINKUL, HRZ, VS, dr.	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
AC3	Sudjelovati u aktivnostima obilježavanja lokaliteta zaštićene, preventivno zaštićene i evidentirane kulturne baštine informativno-edukativnim sadržajima.	Broj sudjelovanja s nositeljima aktivnosti.	1	MINKUL, HRZ, MMK, OCD, TZ, JLS, dr.	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
UKUPNO					0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00

4.3. Tema B – Održivo korištenje prirodnih dobara i suradnja s dionicima i lokalnom zajednicom

OPĆI CILJ

Očuvanje georaznolikosti, bioraznolikosti i krajobrazne raznolikosti u povoljnom stanju osigurano je održivim gospodarenjem prirodnim dobrima i ostvarenom suradnjom s korisnicima prostora, kao i lokalnom zajednicom.

POSEBNI CILJ

Prirodnim dobrima gospodari se u skladu s uvjetima zaštite prirode, a razvojem i jačanjem međusektorske suradnje i suradnje s lokalnom zajednicom kroz Suradničko vijeće osigurani su uvjeti za očuvanje prirodne i kulturne baštine kao i razvoj lokalne zajednice.

Pokazatelji:

- Sudjelovanje u svim postupcima izrade i/ili izmjena i dopuna sektorskih dokumenata (HŠ, HV, LD/LU, JP(R)S, JLS) kroz davanje mišljenja i prijedloga.
- Osnovano Suradničko vijeće i proveden minimalno jedan sastanak godišnje.
- U sljedećih 10 godina ostvareno je minimalno 5 suradnji s nadležnim tijelima i korisnicima prostora u aktivnostima koje doprinose zaštiti, očuvanju i promociji temeljnih vrijednosti RP MG te društvenoj i gospodarskoj dobrobiti lokalne zajednice.
- U sljedećih 10 godina ostvarene su minimalno dvije suradnje sa stručnim i znanstvenim organizacijama.
- U sljedećih 10 godina potaknute su minimalno dvije suradnje ili su podržane minimalno dvije aktivnosti koje doprinose očuvanju prirodnih, kulturnih i tradicijskih vrijednosti područja i/ili održivom razvoju područja i lokalne zajednice.

B – Održivo korištenje prirodnih dobara i suradnja s dionicima i lokalnom zajednicom

Prostor Moslavačke gore od davnina se koristio kao mjesto stanovanja i mjesto gospodarskih aktivnosti. U njemu su se odvijale šumarske i rudarske aktivnosti kao i djelatnost poljoprivrede, a šume bogate divljači omogućavale su i razvoj lovstva. Razvojem naselja, javljale su se i potrebe za uređivanjem vodotoka s ciljem obrane naselja od poplava kao i dobivanje novih, plodnih površina za uzgoj hrane i stoke. Djelatnosti koje su bile zastupljene u prošlosti, i danas su u većoj ili manjoj mjeri zastupljene, te korisnici prostora koji obavljaju predmetne aktivnosti na području glavni su dionici u komunikaciji s javnim ustanovama. Kao glavni dionici prepoznati su Hrvatske šume, Hrvatske vode, koncesionari sadašnjih i budućih eksploatacijskih polja, lovačka društva/udruge te Ministarstvo kulture i medija odnosno nadležni konzervatorski uredi.

Šume i šumarstvo

Temeljni prirodni resurs Moslavačke gore su šumski ekosustavi koji zauzimaju oko 86 % površine Parka. Najveći udio šumskih ekosustava vlasništvo je Republike Hrvatske te njima gospodare Hrvatske šume d.o.o. Državne šume podijeljene su u osam gospodarskih jedinica te se njima gospodari temeljem Osnova gospodarenja, kao i na principima ekološke održivosti propisanim FSC certifikacijom šuma. Šume na rubnim dijelovima Parka te dijelovi šuma uz naselja i poljoprivredne površine, u najvećoj mjeri su privatno vlasništvo. Gospodarenje privatnim šumama odvija se prema Programu gospodarenja šuma te je u nadležnosti Ministarstva poljoprivrede, Savjetodavnog ureda za privatne šumoposjednike.

Unutar Parka, na inicijativu JU BBŽ i uz suglasnost Hrvatskih šuma, odsjek 150 c u gospodarskoj jedinici „Garjevica – Garešnica“, površine 1,75 ha izdvojen je zaseban odsjek s ograničenim gospodarenjem i propisanim radovima s ciljem održavanja i zaštite kulturne baštine, srednjovjekovne utvrde Garić-grad.

Šumski stanišni tipovi zastupljeni na području Parka kartirani su kroz projekt „Kartiranje staništa Hrvatske“ tijekom 2004. godine (OIKON). Na temelju navedenog kartiranja izrađena je prva karta staništa Republike Hrvatske.

Opće stanje šuma na području Parka općenito se može ocijeniti dobrim. Gospodarenje se odvija u skladu s Osnovama gospodarenja, u koje su uključeni uvjeti zaštite prirode, te načelima i kriterijima FSC certifikata. Navedeno se, među ostalom, odnosi na obvezu evidentiranja opažanja i nalaza ugroženih i strogo zaštićenih vrsta, prijavu pronalaska uginulih ili ozlijeđenih strogo zaštićenih životinjskih vrsta kao i mjerama gospodarenja šumama na način da se u najvećoj mjeri zaštite ugrožene i strogo zaštićene vrste i staništa (ostavljanje voćkarica, stabala s dupljama te mrtvih stojećih stabala tijekom uzgojnih radova prorede do dovršnog sjeka, zabrana provođenja šumskih radova u zoni radijusa 100 m oko evidentiranih aktivnih gnijezda strogo zaštićenih i ugroženih vrsta ptica, zabrana konverzije ugroženih i rijetkih stanišnih tipova i dr.).

Pojava bolesti ili štetnika u šumskim ekosustavima Moslavačke gore za sada nije zabilježena u značajnom razmjeru, iako je zabilježena prisutnost mrežaste hrastove sjenice, invazivne vrste koja je u Hrvatskoj prvi put zabilježena 2013. godine u spačvanskoj šumi. Brzo širenje na druga područja te izazivanje značajnih šteta u hrastovim šumama potiče na pojačani oprez. Uz pojavu bolesti i štetnika, klimatske promjene te uz njih vezane promjene u temperaturi zraka i količini oborina odnosno promjene u vodnom režimu predstavljaju potencijalnu, objektivnu prijetnju dobrom stanju šuma.

Šumske čistine, rubovi šuma te rubovi šuma uz prometnice najpodložnije su pojavi korovnih i invazivnih vrsta te sukcesiji. Stanje šumskih čistina i rubova šuma može se ocijeniti dobrim te šumarije nastoje

redovito održavati bankine i šumske prosjeke, iako zbog nedostatka mehanizacije to nisu uvijek u mogućnosti.

Na cjelokupnom području Moslavačke gore, ugroženost šuma od požara kvalificirana je kao srednja ili mala, stoga opasnost od požara nije značajna.

Ilegalna sječa šuma te odbacivanje otpada u šume i na šumsko zemljište, pojava je kojom se susreću sve šumarije. U okviru redovite godišnje akcije „Zelena čistka“ provodi se čišćenje divljih odlagališta otpada.

U gospodarskoj jedinici Kutinska Garjevica uspostavljena je trajna ploha za praćenje oštećenosti šumskog ekosustava I. razine (točka 97) u kojoj se prati osutost (defolijacija), za to područje, najznačajnijih gospodarskih vrsta – obične bukve i hrasta kitnjaka. U razdoblju od 1997. do 2004. godine osutost je, ovisno o godini, u prosjeku iznosila od 13 do 31 % (AZO, Atlas okoliša) što odgovara kategoriji I. (blaga osutost, 11 – 25 %) i kategoriji II. (umjerena osutost, 25 – 60 %). U razdoblju od 2010. do 2020. godine na razini RH, značajna osutost (kategorije II., III. i IV.) obične bukve raste u odnosu na 2010. godinu kada je zabilježena najniža osutost (11,41 %), u 2014. dostiže svoj maksimum (25,46 %), a u 2020. iznosi 17,87 %. Osutost hrasta kitnjaka, značajno je viša u odnosu na običnu bukvu. Najniža značajna osutost zabilježena je 2016. (31,61 %), dok je 2020. zabilježena najviša značajna osutost (54,27 %).

Lovstvo

Šumski ekosustavi bogati su krupnom, sitnom i pernatom divljači te je na području Regionalnog parka uspostavljeno jedno državno otvoreno lovište te četiri zajednička otvorena lovišta. Gospodarenje divljači, odnosno lov odvija se temeljem lovnogospodarskih osnova u koje su ugrađeni uvjeti zaštite prirode. Lov izvan zone lovišta (npr. unutar 300 m od građevinskog područja naselja) odvija se temeljem Programa o zaštiti divljači.

Glavna vrsta divljači je krupna divljač: jelen obični, jelen lopatar, srna obična i divlja svinja. Od sitne i pernate divljači značajni su zec i fazan. Alohtona divljač prisutna je u državnom lovištu, a uvjetima zaštite prirode propisano je njihovo potpuno izlučenje iz otvorenog dijela lovišta do kraja važenja lovnogospodarske osnove, odnosno do kraja 2024. godine.

Vodno gospodarstvo

Upravljanje vodnim tijelima u nadležnosti je Hrvatskih voda. Vodnogospodarski zahvati odvijaju se u skladu s godišnjim planom upravljanja vodama, s kojim su javne ustanove redovito upoznate. Vodotoci nisu značajnije regulirani, a održavanje pojedinih vodotoka provodi se košnjom. Ekološko, kemijsko i ukupno stanje većine vodnih tijela je dobro i vrlo dobro. Povremena i lokalna onečišćenja vodotoka zabilježena su u područjima stambenih objekata (vikendica) uslijed neodgovarajućeg sustava odvodnje.

Prijetnje vodnom gospodarstvu, koje za sada nisu prisutne na području Parka, mogu potjecati od prisutstva dabra koji gradnjom brana i nastambi može uzrokovati niz problema u vodnom gospodarstvu poput podizanja razine vode, plavljenje obradivih površina, nemogućnost pristupa pristupnim putevima do objekata, zatvaranje mostova i propusta, prokopavanje nasipa, pucanje nasipa na mjestima nastambi i sl. Prisustvo dabra, kao strogo zaštićene, ali i indikatorske vrste na području Moslavačke gore je poželjno. Praćenjem prisutnosti i brojnosti dabra u narednim godinama doprinjet će boljem poznavanju njegovog utjecaja na lokalne prilike.

Od značajnijih regulacijskih ili zaštitnih vodnih građevina, na području Općine Berek, na vodotoku Garešnica planirana je izgradnja vodnog praga s ciljem zahvaćanja vučenog nanosa i spriječavanja

njegovog taloženja u jezeru Podgarić. Vučeni nanos nataložen u akumulacijskom jezeru Mikleuška umanjivao je funkcije jezera u spriječavanju poplava u donjem dijelu toka. Tijekom 2021. akumulacijsko jezero je očišćeno, a u suradnji s Gradom Kutina i TZ Kutina područje jezera uređeno je u izletište.

Eksploatacija mineralnih sirovina

Moslavačka gora bogata je mineralnim sirovinama, a o rudarskoj aktivnosti svjedoči veći broj napuštenih kamenoloma, rudnika i nalazišta, koja danas predstavljaju iznimnu geološku vrijednost. Danas se na području Parka nalaze četiri odobrena eksploatacijska polja. Među četiri odobrena eksploatacijska polja, aktivna eksploatacija, uz važeću koncesiju do kraja 2027. godine, prisutna je samo na eksploatacijskom polju Mikleuška. Eksploatacija tehničko-građevnog kamena na eksploatacijskom polju Mikleuška datira preko 40 godina, no EP službeno je evidentirano 1989. godine. Eksploatacijsko polje površine 24,72 ha, smješteno je oko 2 km sjevernije od istoimenog naselja, a sastoji se od dva otkopna polja razdvojena lokalnom prometnicom. Zapadno otkopno polje nalazi se u blizini višeslojnog arheološkog nalazišta – Gradine Marić, koje je 2008. proglašeno zaštićenim kulturnim dobrom. Godine 1988. uočeno je da eksploatacija u obližnjem kamenolomu prijeti devastaciji arheološkog nalazišta, a djelomična devastacija nalazišta dogodila se već godinu kasnije, prilikom proširenja eksploatacijskog polja. Iste godine, tadašnji Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture izdao je zabranu daljnjih radova, pri čemu se spriječila daljnja devastacija. Uz rad eksploatacijskog polja Mikleuška zabilježeni su negativni utjecaji na okolne vodotoke uslijed neprimjerenog ispuštanja odnosno zbrinjavanja tehnoloških otpadnih voda. Za donedavno napušteni kamenolom Pleterac, u postupku je ishođenje lokacijske dozvole i koncesije za eksploataciju.

Rad aktivnih kamenoloma treba biti u skladu s projektnom dokumentacijom i izdanim uvjetima nadležnih tijela kako bi se negativni utjecaji na okoliš i temeljne prirodne i kulturne vrijednosti smanjili na najmanju moguću mjeru. Također, svi aktivni kamenolomi trebaju istovremeno s eksploatacijom provoditi tehničku sanaciju, a zatim i biološku sanaciju nakon zatvaranja eksploatacijskog polja, ako nije poznata buduća namjena prostora.

Poljoprivreda

Poljoprivredna djelatnost u pretežito šumskom ekosustavu odvija se na malim, ispresijecanim poljoprivrednim površinama smještenim uz izdužena naselja poput Gornje Jelenske i Mikleuške, koje se zajedno duboko uvlače u šumske predjele Moslavačke gore i tvore jedinstveni kulturni krajobraz. U ovom području stočarstvo, voćarstvo i vinogradarstvo predstavljaju osnovnu poljoprivrednu djelatnost. Južni obronci Moslavačke gore predstavljaju najvrijednije vinogradarske položaje regije Moslavina odakle potječe nekoliko autohtonih sorata vinove loze poput škrleta, dišeće ranine i moslavca.

Poljoprivredna djelatnost na ovom području u najvećoj mjeri nije intenzivnog tipa. Izrazita depopulacija i napuštanje tradicionalnih oblika poljoprivredne proizvodnje, dovodi do promjene u načinu korištenja zemljišta odnosno do sukcesije u kojoj nešumska staništa – livade, travnjaci i mozaici poljoprivrednih površina zarastaju i postupno prelaze u šumska staništa čime se postupno gubi raznolikost vrsta i staništa kao i krajobrazna raznolikost.

Suradnja s dionicima i lokalnom zajednicom

Regionalni park kao prostor koji je administrativno podijeljen na dvije jedinice područne (regionalne) samouprave i šest jedinica lokalne samouprave, u kojem se odvijaju važne gospodarske aktivnosti poput šumarstva, lovstva i rudarstva i u kojem lokalno stanovništvo živi i djeluje, predstavlja prostor u kojem

postoji veliki broj dionika različitih nadležnosti i interesa koji bitno otežava upravljanje područjem, osobito ako ne postoji dobra komunikacija među svim dionicima.

Iako određeni oblici suradnje među dionicima postoje, ista nije kontinuirana i planska te istovremeno ne obuhvaća sve nadležne i zainteresirane dionike. Kako bi se ostvarila dobra komunikacija među najvažnijim dionicima, osnivanje Suradničkog vijeća nameće se kao potreba. Članovi Suradničkog vijeća bi se dogovarali o provedbi aktivnosti koje vode ostvarivanju zajedničkih ciljeva, kao i ostvarivanje međusobne suradnje koju dugoročno mogu voditi prema zadanim upravljačkim ciljevima.

Suradnja javnih ustanova s jedinicama područne (regionalne) samouprave, jedinicama lokalne samouprave, turističkim zajednicama, Hrvatskim šumama i Hrvatskih vodama, promatrajući u cjelini ocjenjuje se kao dobra, iako postoji mnogo prostora za njezino unaprijeđenje. No, suradnja s predstavnicima lovačkih društava i koncesionara eksploatacijskih polja, za sada nije ostvarena, iako su javne ustanove poduzimale aktivnosti za njihovo uključivanje u planiranje, razvoj i upravljanje područjem. S obzirom na to da dugoročni planovi razvoja područja Regionalnog parka idu u smjeru jačanja turističkih djelatnosti, uključivanje spomenutih dionika u planiranje daljnjeg razvoja moraju biti prioritet i javnih ustanova i drugih dionika s ciljem pronalaženja primjerenih rješenja u kojima mogu egzistirati gospodarske i turističke djelatnosti, a kako bi se izbjegle potencijalne opasnosti poput slučajnog stradavanja posjetitelja tijekom odvijanja lovačkih aktivnosti ili aktivnosti eksploatacije npr. miniranja. Osim navedenog, ostvarivanje suradnje doprinjelo bi boljem upravljanju područjem odnosno provedbi istraživanja, zaštite, očuvanja i promocije prirodnih vrijednosti područja.

Dosad zapostavljeni oblik suradnje koji dugoročno može doprinjeti povećanju znanja o prirodnim, kulturnim i tradicijskim vrijednostima je suradnja s različitim stručnim i znanstvenim organizacijama ili organizacijama civilnog društva kroz suradnju na znanstveno-istraživačkim ili stručnim projektima, ali i kroz uključivanje studenata u istraživanje i izradu diplomskih i drugih radova.

TEMA B: ODRŽIVO KORIŠTENJE PRIRODNIH DOBARA I SURADNJA S DIONICIMA I LOKALNOM ZAJEDNICOM															
OPĆI CILJ	Očuvanje georaznolikosti, bioraznolikosti i krajobrazne raznolikosti u povoljnom stanju osigurano je održivim gospodarenjem prirodnim dobrima i ostvarenom suradnjom s korisnicima prostora, kao i lokalnom zajednicom.														
POSEBNI CILJ	Prirodnim dobrima gospodari se u skladu s uvjetima zaštite prirode, a razvojem i jačanjem međusektorske suradnje i suradnje s lokalnom zajednicom kroz Suradničko vijeće osigurani su uvjeti za očuvanje prirodne i kulturne baštine kao i razvoj lokalne zajednice.														
POKAZATELJI	<p>Sudjelovanje u svim postupcima izrade i/ili izmjena i dopuna sektorskih dokumenata (HŠ, HV, LD/LU, JP(R)S, JLS) kroz davanje mišljenja i prijedloga.</p> <p>Osnovano Suradničko vijeće i proveden minimalno jedan sastanak godišnje.</p> <p>U sljedećih 10 godina ostvareno je minimalno 5 suradnji s nadležnim tijelima i korisnicima prostora u aktivnostima koje doprinose zaštiti, očuvanju i promociji temeljnih vrijednosti RP MG te društvenoj i gospodarskoj dobrobiti lokalne zajednice.</p> <p>U sljedećih 10 godina ostvarene su minimalno dvije suradnje sa stručnim i znanstvenim organizacijama.</p> <p>U sljedećih 10 godina potaknute su minimalno dvije suradnje ili su podržane minimalno dvije aktivnosti koje doprinose očuvanju prirodnih, kulturnih i tradicijskih vrijednosti područja i/ili održivom razvoju područja i lokalne zajednice.</p>														
KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
BA1	Sudjelovati s nadležnim upravama šuma i šumarijama u postupcima izrade i/ili izmjena i dopuna osnova gospodarenja šumama.	Broj sudjelovanja u postupcima izrada i/ili izmjena i dopuna OGŠ.	1	HŠ					0,00 0,00		0,00 0,00	0,00 0,00		0,00 0,00	0,00 0,00
BA2	Sudjelovati s LD/LU u postupcima izrade i/ili izmjena i dopuna LGO.	Broj sudjelovanja u postupcima izrada i/ili izmjena i dopuna LGO.	1	LD/LU			0,00 0,00		0,00 0,00						0,00 0,00
BA3	Sudjelovati s nadležnim VGO-om u planiranju i provedbi zahvata na vodotocima i izvorištima.	Broj sudjelovanja u planiranju i provedbi zahvata na vodotocima i izvorištima.	1	HV	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
BA4	Poticati i jačati suradnju s nositeljima koncesija EP na zaštiti, očuvanju i/ili promociji geolokaliteta ili sl. aktivnostima.	Ostvarena minimalno jedna suradnja godišnje. Broj sastanaka.	1	Konc. EP	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
BA5	Sudjelovati u postupcima izrade i/ili izmjena i dopuna PP na županijskoj, gradskoj i općinskoj razini.	Broj sudjelovanja u postupcima izrada i/ili izmjena i dopuna PP.	1	JP(R)S, JLS, ZPU	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
BA6	Osnovati Suradničko vijeće (SV) za zaštitu, očuvanje i održivi razvoj RP MG te organizirati i redovito provoditi sastanke i poticati proaktivno sudjelovanje dionika u skladu s trenutnim okolnostima i potrebama.	Osnovano SV i imenovani predstavnici. Održan minimalno jedan sastanak godišnje. Zapisnik s fotodokumentacijom.	1	JP(R)S, JLS, HŠ, HV, LD/LU, HLS, Konc. EP, MINKUL, TZ, LAG, dr.	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	50.000,00 50.000,00
BA7	Poticati i/ili jačati suradnju sa svim nadležnim tijelima i korisnicima prostora u aktivnostima koje doprinose zaštiti, očuvanju i promociji temeljnih vrijednosti RP te društvenoj i gospodarskoj dobrobiti lokalne zajednice.	Broj sastanaka. Broj ostvarenih suradnji. Broj terenskih obilazaka. Godišnji izvještaj.	1	JP(R)S, JLS, ZPU, ŽUC, HŠ, LD/LU, HV, MINKUL, TZ, Konc. EP, HLS, LAG, dr.	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	50.000,00 50.000,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
BA8	Poticati suradnju sa stručnim i znanstvenim organizacijama (istraživački projekti, izrada stručnih i znanstvenih radova, izrada seminarskih/završnih/diplomskih/specijalističkih/doktorskih radova, terenska nastava studenata i sl.).	Broj sastanaka. Broj i vrsta suradnje.	1	SO ZO	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	50.000,00 50.000,00
BA9	Poticati i/ili podržati nadležna tijela u razvoju kriterija i brendiranja poljoprivrednih proizvoda s područja RP MG i njegove okolice.	Broj sastanaka.	2	LAG, TZ, VS, OPG, dr.	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	10.000,00 10.000,00
BA10	Podržati organizaciju predavanja/radionica korištenja mjera ruralnog razvoja koje doprinose očuvanju bioraznolikosti i tradicijskog identiteta područja.	Broj sastanaka/radionica/ objava.	2	LAG, OPG, LZ, dr.	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	2.000,00 2.000,00	20.000,00 20.000,00
BA11	Podržati inicijative LZ i OCD-a čije aktivnosti su u skladu s vizijom i ciljevima upravljanja.	Broj sastanaka.	1	LZ, OCD	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
UKUPNO					15.000,00 15.000,00	15.000,00 15.000,00	15.000,00 15.000,00	15.000,00 15.000,00	15.000,00 15.000,00	15.000,00 15.000,00	15.000,00 15.000,00	15.000,00 15.000,00	15.000,00 15.000,00	15.000,00 15.000,00	150.000,00 150.000,00

4.4. Tema C – Razvoj posjetiteljske infrastrukture, edukacija, interpretacija i promocija

OPĆI CILJ

Regionalni park Moslavačka gora je prepoznatljiv prostor očuvanih prirodnih i kulturnih vrijednosti u kojoj razvijena posjetiteljska infrastruktura i sadržaji doprinose prezentaciji temeljnih vrijednosti i izgrađivanju svijesti javnosti o važnosti njihovog očuvanja.

POSEBNI CILJ

Posjetiteljskom infrastrukturom i sadržajima razvijenim kroz suradnju s dionicima, ostvareni su uvjeti za boravak posjetitelja u očuvanoj prirodi ispunjen rekreativnim i edukativnim aktivnostima, a promocijom područja ostvarena je prepoznatljivost Parka.

Pokazatelji:

- Broj unaprijeđene i/ili nove posjetiteljske infrastrukture i sadržaja te turističkih usluga i djelatnosti na području Parka nastalih kao rezultat suradnje dionika raste.
- Izrađen je jedinstveni vizualni identitet RP MG i koristi se u svim aspektima promocije, interpretacije i signalizacije.
- U sljedećih 10 godina ostvareno je minimalno dvije suradnje s dionicima u planiranju razvoja turističkih aktivnosti, uređivanja turističkih lokaliteta i praćenja i/ili upravljanja posjetiteljima/posjećivanjem.
- U sljedećih 10 godina osmišljena su i tiskana minimalno dva edukativna i/ili promotivna materijala.
- Promocija temeljnih vrijednosti RP MG i osviješćivanje i/ili edukacija javnosti o pitanjima zaštite prirode provodi se objavama na službenim stranicama JU i dionika, društvenim mrežama i drugim medijima kroz minimalno pet godišnjih objava.
- Minimalno jednom godišnje organizirano je prigodno događanje (zajedno s dionicima ili samostalno).
- U sljedećih 10 godina organizirano je minimalno pet prigodnih radionica/edukativnih programa.

C – Razvoj posjetiteljske infrastrukture, edukacija, interpretacija i promocija

Novi turistički trendovi, u kojima posjetitelji prilikom planiranja putovanja u sve većoj mjeri stavljaju naglasak na očuvanu prirodu i okoliš, upoznavanje lokalne kulture i običaja te mogućnost provođenja aktivnog odmora, predstavljaju potencijanu priliku za razvoj održivog turizma na širem području Regionalnog parka. Područje do sada nije značajnije posjećivano i turistički prepoznato uslijed slabe promocije njenih prirodnih i kulturnih vrijednosti i nedostatnih ulaganja u posjetiteljsku i drugu infrastrukturu i sadržaje.

Moslavačka gora, iako relativno malih nadmorskih visina, prepoznata je kao destinacija namijenjena za pješake, planinare i bicikliste. Postojeća posjetiteljska infrastruktura Parka u vlasništvu/nadležnosti je više dionika (planinarskih društava, jedinica lokalne samouprave, turističkih zajednica, dionika iz kulture, organizacija civilnog društva, javnih ustanova i dr.) stoga cjelovita baza podataka postojeće posjetiteljske infrastrukture Parka ne postoji.

Brojne planinarske i šumske staze, bolje i lošije prohodnosti i markacija održavaju se volonterskim radom lokalnih planinarskih društava. Spomenute staze povezuju gotovo sve prirodne i kulturno-povijesne vrijednosti Parka. U zadnjih 10-ak godina primjetan je veći angažman različitih dionika u uređivanju, održavanju i označavanju postojećih planinarskih i šumskih staza i njihovo opremanje i/ili prilagođavanje drugim namjenama poput jahačkih ili biciklističkih staza, izradi planinarskih karata, izradi tiskanih i digitalnih karata s označenim pješačkim i biciklističkim stazama te atrakcijama Moslavačke gore, izradi i tiskanju promotivnih materijala i dr. Primjetna je nedovoljna komunikacija i suradnja drugih dionika i javnih ustanova u planiranju i osmišljavanju razvoja posjetiteljske infrastrukture i sadržaja te prezentacije prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka stoga je u narednom razdoblju potrebno ojačati.

Od proglašenja Moslavačke gore regionalnim parkom, javne ustanove sudjelovale su (samostalno ili u suradnji s dionicima) u obilježavanju i postavljanju informativnih ploča na glavnim ulazima Parka, postavljanju interpretacijskih sadržaja na najposjećenijim lokalitetima (Pleterac, kamene kugle u Garjevici, kamenolom Samarice, naftni bunar Martin, rudnik bentonitne gline u Gornjoj Jelenskoj, Jelengrad) te uspostavi poučne (jahačke) staze „Vinskim stazama u sedlu“. Postojeći informativni i interpretacijski sadržaji javnih ustanova, pa tako i drugih dionika, nemaju jedinstveni, prepoznatljivi vizualni identitet kojim bi se prostor prezentirao kao jedinstvena cjelina.

Premreženost Parka planinarskim, šumskim i drugim stazama i cestama općenito je dobra te bi buduće aktivnosti trebale biti usmjerene na već postojeće staze u smislu poboljšanja njihove prohodnosti, postavljanja signalizacije, opremanja edukativnim i interpretacijskim sadržajima te komunalnom opremom (klupe, koševi za otpad, odmorišta i sl.). Uspostava i trasiranje novih staza prihvatljiva su u svrhu povezivanje postojećih staza u logične ili jedinstvene cjeline koje bi povezivale geolokalitete, lokalitete kulturno-povijesne baštine i vrijedna krajobrazna područja.

Druga posjetiteljska infrastruktura poput posjetiteljskih centara, uređenja vidikovaca, izletišta i odmorišta planirana je od strane jedinica lokalne samouprave i turističkih zajednica kroz prostorno-plansku dokumentaciju, strategije razvoja, prostorno-programске studije i projektnu dokumentaciju. Razvoj posjetiteljskih centara u BBŽ planiran je kroz dokumente razvoja turizma, a kao najizglednija lokacija spominje se područje Podgarića zbog blizine srednjovjekovne utvrde Garić-grad. Prema trenutnim saznanjima, takav ili sličan projekt nije u planu. Na području SMŽ, prostorno-planskom dokumentacijom planirane su turističke i rekreacijske zone na području Grada Popovače koje bi se orijentirale na razvoj smještajnih kapaciteta i razvoj edukativno-informacijskih centara (park praslono

u Gornjoj Paklenici i turistički centar etno baštine i konjičkog sporta u Gornjoj Jelenskoj). U planiranju razvoja posjetiteljske infrastrukture, Grad Kutina poduzeo je konkretne aktivnosti i izradio projektnu dokumentaciju za uspostavu posjetiteljskog centra u Krajiškoj Kutinici, uređenje vidikovca Vis i Humka te drugu posjetiteljsku infrastrukturu i sadržaje.

Srednjovjekovne utvrde Garić-grad i Jelengrad, registrirane u svojstvu zaštićenih kulturnih dobara, predstavljaju ujedno i vrijedne geološkostate. Građeni od lokalno zastupljenog, moslavačkog kamena predstavljaju lokalitete pogodne za očuvanje u obliku *in-situ* petrografske zbirke kao i mjesto pogodno za edukaciju i interpretaciju geoloških i kulturnih vrijednosti Moslavačke gore.

Razvoj posjetiteljske infrastrukture i sadržaja kojima se ne narušavaju temeljne vrijednosti Parka, koji su u skladu s ciljevima Plana upravljanja, kojima se štite i prezentiraju prirodne, kulturne i tradicijske vrijednosti područja te koje u konačnici mogu doprinjeti društvenom i gospodarskom boljitku lokalne zajednice, poželjne su aktivnosti u koje je neophodno uključiti i javne ustanove kao partnere.

Praćenje posjećivanja na području cijele Moslavačke gore se ne provodi, stoga ne postoje pouzdani podaci o broju posjetitelja, iako se može govoriti o malom broju posjetitelja. Djelomični podaci o broju posjetitelja Parka dostupni su zahvaljujući turističkim agencijama koje provode posjetiteljske programe na području Moslavačke gore. Grad Čazma je u okviru projekta „Čazma Natura“ tijekom 2020. postavio brojač posjetitelja na lokaciji Pleterac, te će se temeljem brojača u budućnosti moći pratiti broj posjetitelja na predmetnom području. Prema podacima lokalne turističke agencije koja posjetiteljima nudi pješačke i biciklističke programe, vidljiv je interes posjetitelja za posjet i provođenje aktivnog odmora na području Moslavačke gore, a rezultati anketa zadovoljstva destinacijom i programom pokazuju visoko zadovoljstvo. Navedeno upućuje da postoji interes za turistički posjet Moslavačkoj gori te bi ulaganjem u posjetiteljsku infrastrukturu, sadržaje i programe te jačanjem promocije zasigurno rezultiralo njenom većom prepoznatljivošću, kao i većoj posjećenosti.

Javne ustanove, u okviru drugih redovitih aktivnosti, promiču prirodne vrijednosti Moslavačke gore kroz provedbu edukativnih radionica, organizaciju događanja i tiskanjem edukativnih i promotivnih materijala.

JU BBŽ u svom info-edukativnom punktu Blatnica u okviru provedbe edukativnih programa, uz promicanje prirodnih vrijednosti ekološke mreže NATURA 2000, promiče i vrijednosti Parka, a tijekom gostovanja u Osnovnoj školi Čazma održala je predavanja o Moslavačkoj gori. JU SMŽ je na svom području provela više edukativnih radionica s djecom predškolske i školske dobi u okviru edukativnog programa „Znanje – čuvar prirode“, u kojem su učestvovalе škole Grada Kutine i Popovače te Općine Velika Ludina s ciljem edukacije i promicanja zaštite prirode. JU SMŽ je 2009. godine provela projekt „Vinskim cestama u sedlu“ koji je obuhvatio obilježavanje rute pogodne za jahanje, uz mogućnost zaustavljanja u obližnjim vinarijama, a izrađena je i tiskana karta staze. Ruta je označena putokazima, info pločama, a izrađeno je više odmorišta za konje, te vidikovac. Postojeća infrastruktura bi trebala biti obnovljena u narednim godinama.

Provedbu edukativnih programa od strane javnih ustanova na redovitoj godišnjoj razini, uslijed financijske i kadrovske podkapacitiranosti, nije moguće očekivati. No, posjetiteljski programi i usluge na području Regionalnog parka moguće su posredstvom drugih poslovnih subjekata odnosno turističkih agencija te su trenutno posjetiteljima na raspolaganju pješačke i biciklističke ture uz pratnju lokalnog vodiča.

Od proglašenja Moslavačke gore regionalnim parkom, javne ustanove su tiskale edukativne i promotivne materijale o Regionalnom parku i geološkim vrijednostima Parka te letke i brošure posvećene pojedinačnim geolokalitetima npr. kamenim kuglama u Garjevici. U suradnji s dionicima sudjelovale su u pripremi i tiskanju promotivnih materijala drugih dionika. Promocija Parka i informiranje javnosti o aktivnostima odvija se i preko službenih internetskih stranica javnih ustanova. Tiskanje novih edukativnih i promotivnih materijala te jačanje promocije Parka, edukacija i informiranje javnosti kroz društvene mreže i drugih medija aktivnost je koja će se intenzivirati u narednom razdoblju.

Suradnja javnih ustanova s drugim dionicima povezanih s razvojem turističkih aktivnosti postoji, iako zbog velikog broja dionika (JP(R)S, JLS, TZ, PD, BK i dr.), ponekad nije zastupljena u dovoljnoj mjeri. Javne ustanove podržavaju razvoj turističkih aktivnosti koje će doprinjeti društvenom i gospodarskom boljitku lokalne zajednice, a istovremeno očuvati prirodne i kulturne vrijednosti područja, stoga je u narednom razdoblju neophodna uspostava ili jačanje međusobne suradnje.

U kontekstu suradnje treba spomenuti da je područje Moslavačke gore jedno od najkvalitetnijih hrvatskih lovišta. Razvoj posjetiteljske infrastrukture, sadržaja i programa te povećanje broja posjetitelja u Parku, za posljedicu mi moglo imati razvoj konflikata u načinu korištenja područja. Budući da suradnja lovačkih društava s javnim ustanova nije zaživjela, u narednom razdoblju obaveza je javne ustanove i svih dionika povezanih s turizmom uspostava suradnje kako bi se uskladile posjetiteljske i lovne aktivnosti što je obrađeno u temi B.

TEMA C: RAZVOJ POSJETITELJSKE INFRASTRUKTURE, EDUKACIJA, INTERPRETACIJA I PROMOCIJA															
OPĆI CILJ	Regionalni park Moslavačka gora je prepoznatljiv prostor očuvanih prirodnih i kulturnih vrijednosti u kojoj razvijena posjetiteljska infrastruktura i sadržaji doprinose prezentaciji temeljnih vrijednosti i izgrađivanju svijesti javnosti o važnosti njihovog očuvanja.														
POSEBNI CILJ	Posjetiteljskom infrastrukturom i sadržajima razvijenim kroz suradnju s dionicima, ostvareni su uvjeti za boravak posjetitelja u očuvanoj prirodi ispunjen rekreativnim i edukativnim aktivnostima, a promocijom područja ostvarena je prepoznatljivost Parka.														
POKAZATELJI	<p>Broj unaprijeđene i/ili nove posjetiteljske infrastrukture i sadržaja te turističkih usluga i djelatnosti na području Parka nastalih kao rezultat suradnje dionika raste.</p> <p>Izrađen je jedinstveni vizualni identitet RP MG i koristi se u svim aspektima promocije, interpretacije i signalizacije.</p> <p>U sljedećih 10 godina ostvareno je minimalno dvije suradnje s dionicima u planiranju razvoja turističkih aktivnosti, uređivanja turističkih lokaliteta i praćenja i/ili upravljanja posjetiteljima/posjećivanjem.</p> <p>U sljedećih 10 godina osmišljena su i tiskana minimalno dva edukativna i/ili promotivna materijala.</p> <p>Promocija temeljnih vrijednosti RP MG i osviješćivanje i/ili edukacija javnosti o pitanjima zaštite prirode provodi se objavama na službenim stranicama JU i dionika, društvenim mrežama i drugim medijima kroz minimalno pet godišnjih objava.</p> <p>Minimalno jednom godišnje organizirano je prigodno događanje (zajedno s dionicima ili samostalno).</p> <p>U sljedećih 10 godina organizirano je minimalno pet prigodnih radionica/edukativnih programa.</p>														
KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
CA1	Poticati i/ili podržati izradu jedinstvene baze podataka posjetiteljske infrastrukture (turistički objekti, centri za posjetitelje, poučne i info-table, poučne, planinarske, biciklističke staze i dr.) i njezino redovito ažuriranje.	Broj sastanaka. Izrađena baza podataka. Baza podataka redovito ažurirana.	1	TZ, JP(R)S, JLS, VS	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
CA2	Poticati i/ili podržati razvoj, posjetiteljske infrastrukture i sadržaja koji su u skladu s ciljevima upravljanja Parkom (turistički objekti, centri za posjetitelje, vidikovci, poučne i info-table, poučne, planinarske, biciklističke staze i sl.) te aktivno sudjelovati u izradi projektne dokumentacije.	Broj sastanaka. Broj izrađenih sadržaja. Broj pripremljenih projekata ostvarenih u suradnji s JU.	1	JP(R)S, JLS, TZ, PD, BK, dr.	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
CA3	Izraditi projektnu dokumentaciju za uspostavu <i>in-situ</i> petrografske zbirke na značajnim geolokalitetima s edukativno-interpretacijskim sadržajima geoloških i kulturnih vrijednosti lokaliteta.	Izrađena projektna dokumentacija za jedan značajan geolokalitet na području BBŽ. Izrađena projektna dokumentacija za jedan značajan geolokalitet na području SMŽ.	2	VS MINKUL, MMK, UGG, PUM, TZ, JP(R)S, JLS						75.000,00 75.000,00					75.000,00 75.000,00
CA4	Uspostaviti <i>in-situ</i> petrografsku zbirku na značajnim geolokalitetima s edukativno-interpretacijskim sadržajima geoloških i kulturnih vrijednosti lokaliteta.	Uspostavljena jedna <i>in-situ</i> petrografska zbirka na području BBŽ. Uspostavljena jedna <i>in-situ</i> petrografska zbirka na području SMŽ.	3	VS MINKUL, MMK, UGG, PUM, TZ, JP(R)S, JLS							100.000,00 100.000,00	100.000,00 100.000,00			200.000,00 200.000,00
CA5	Obnoviti infrastrukturu poučne staze Vinskim stazama u sedlu.	Broj obnovljene infrastrukture.	2	VS									300.000,00		300.000,00
CA6	Poticati, podržati i/ili inicirati aktivnost povezivanja krajobrazno vrijednih područja i turističkih atrakcija u jedinstvenu poučnu stazu.	Broj sastanaka. U sljedećih 10 godina uspostavljena je jedinstvena poučna staza.	1	JP(R)S, JLS, TZ, TA, LZ, dr.	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	1.000,00 1.000,00	10.000,00 10.000,00
CA7	Poticati i/ili podržati razvoj usluga i djelatnosti koje promoviraju zaštitu prirodnih i kulturnih vrijednosti Parka te održivi razvoj lokalne zajednice.	Broj sastanaka.	1	TZ, TA, LZ	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
CA8	Izraditi jedinstveni vizualni identitet područja i koristiti ga u svim aspektima promocije, interpretacije i signalizacije.	Osmišljen je jedinstveni vizualni identitet. Vizualni identitet se koristi u svim aspektima promocije, interpretacije i signalizacije.	2	VS						35.000,00 35.000,00					35.000,00 35.000,00
CA9	Postojeće interpretacijske ploče postupno zamijenjivati novima, a nove ploče izrađivati u skladu s prethodno definiranim vizualnim identitetom.	Broj zamijenjenih ploča/ukupni broj ploča. Broj novoizrađenih ploča.	2	JLS, TZ, dr.						4.000,00 4.000,00	4.000,00 4.000,00	4.000,00 4.000,00	4.000,00 4.000,00	4.000,00 4.000,00	20.000,00 20.000,00
CA10	Poticati i/ili jačati suradnju s nadležnim tijelima u planiranju razvoja posjetiteljske infrastrukture, sadržaja i programa, uređenja turističkih lokaliteta, praćenja broja i zadovoljstva posjetitelja i sl.	Broj ostvarenih suradnji. Broj sastanaka. Broj nove posjetiteljske infrastrukture.	1	JP(R)S, JLS, TZ, TA, dr.	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
CA11	Pratiti broj posjetitelja na lokalitetu Pleterac putem brojača posjetitelja.	Godišnji izvještaj o broju posjetitelja s analizom broja posjetitelja po mjesecima i prethodnim godinama. Unos u bazu podataka.	1	Grad Čazma	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
CA12	Osmisliti i tiskati prigodne edukativne i promotivne materijale za posjetitelje.	Broj osmišljenih i tiskanih edukativnih i promotivnih materijala. Svi edukativni i promotivni materijali dostupni su u on-line izdanju.	2	VS					10.000,00 10.000,00					10.000,00 10.000,00	20.000,00 20.000,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
CA13	Sudjelovati u osmišljavanju, izradi i distribuciji višejezičnih promotivnih materijala turističkih atrakcija, usluga i programa.	Broj sastanaka/sudjelovanja.	3	TZ, TA, LZ	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
CA14	Koristiti društvene mreže i druge medije (TV, radio, tiskovine, internet) za promociju temeljnih vrijednosti RP MG te osviješćivanje i/ili edukaciju javnosti o pitanjima zaštite prirode (npr. korištenje aplikacija za dojavu o opažanju vrsta i sl.).	Minimalno pet godišnjih objava na službenim stranicama/društvenim mrežama. Minimalno jedna medijska promocija godišnje (TV, radio, tiskovine).	1		0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
CA15	Organizirati događanja/manifestacije kojima se promiče zaštita prirode (npr. obilježavanje dana proglašenja RP MG i sl.)	Minimalno jednom godišnje provedeno događanje/manifestacija. Broj sudionika. Fotodokumentacija.	1		5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	50.000,00 50.000,00
CA16	Organizirati radionice/edukativne programe vezano uz zaštitu prirode.	Minimalno 5 organiziranih radionica/edukativnih programa. Broj radionica/edukativnih programa. Broj sudionika. Fotodokumentacija.	1			5.000,00 5.000,00		5.000,00 5.000,00		5.000,00 5.000,00		5.000,00 5.000,00		5.000,00 5.000,00	25.000,00 25.000,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
CA17	Podržati organizaciju događanja, manifestacija, radionica i sl. drugih dionika kojima se promiču temeljne vrijednosti RP MG, održivi i ruralni razvoj.	Broj sastanaka/sudjelovanja.	1	JP(R)S, JLS, TZ, LAG, OCD, dr.	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
UKUPNO					6.000,00 6.000,00	11.000,00 11.000,00	6.000,00 6.000,00	11.000,00 11.000,00	16.000,00 16.000,00	125.000,00 125.000,00	110.000,00 110.000,00	115.000,00 115.000,00	10.000,00 300.000,00	25.000,00 25.000,00	435.000,00 725.000,00

4.5. Tema D – Razvoj kapaciteta javnih ustanova

OPĆI CILJ

Osigurani financijski i materijalni resursi javnih ustanova omogućavaju učinkovitu provedbu zaštite i očuvanja temeljnih vrijednosti te učinkovito upravljanje Parkom.

POSEBNI CILJ

Kontinuiranim ulaganjem u razvoj ljudskih potencijala uz razvoj projektnih ideja i dotok novih izvora financiranja osigurana je provedba upravljačkih aktivnosti javnih ustanova koje doprinose očuvanju i edukaciji o temeljnim vrijednostima Parka te promociji područja.

Pokazatelji:

- Minimalno jednom godišnje provedena edukacija i/ili usavršavanje djelatnika.
- U periodu provedbe Plana zaposlen je minimalno jedan djelatnik.
- U sljedećih 10 godina razvijena je i ostvarena minimalno jedna projektna ideja financirana iz nacionalnih i/ili međunarodnih natječaja i/ili programa.
- Razmotrena je mogućnost kandidature Moslavačke gore u UNESCO mrežu Geoparkova.

D – Razvoj kapaciteta javnih ustanova

Upravljanje Regionalnim parkom Moslavačka gora u nadležnosti je dviju javnih ustanova – Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije za administrativno područje koje pripada Bjelovarsko-bilogorskoj županiji odnosno Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Sisačko-moslavačke županije za dio Parka koji pripada Sisačko-moslavačkoj županiji. Osnovni interni akti obiju javnih ustanova kojima se reguliraju pravni odnosi su izrađeni i redovito usklađivani s važećim zakonskim propisima.

Javne ustanove, osim Regionalnim parkom Moslavačka gora, upravljaju i drugim zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže NATURA 2000 na prostoru nadležne jedinice područne (regionalne) samouprave. Postojeći ljudski resursi obiju ustanova, dugoročno ne zadovoljavaju potrebe za primjereno upravljanje Regionalnim parkom. Nedostatak ljudskih resursa, u kratkoročnom ili srednjoročnom razdoblju, može se premostiti kroz prijavu i provedbu EU projekata u kojima postoji mogućnost zapošljavanje djelatnika za vrijeme trajanja projekta te kroz korištenje i/ili obučavanje vanjskih suradnika. No, dugoročno je potrebno planirati i stvarati uvjete za zapošljavanje djelatnika za stalno koji su potrebni za provedbu planiranih aktivnosti.

Edukacija i kontinuirano usavršavanje djelatnika javnih ustanova provodi se kroz obvezna godišnja usavršavanja poput „Seminara za čuvare prirode“ i „Stručnog skupa službi javnih ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode“ u organizaciji MINGOR-a kao i „Skupa ravnatelja javnih ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode“. Osim obveznih godišnjih usavršavanja, djelatnici povremeno pohađaju treninge i druga usavršavanja i osposobljavanja kojima se povećavaju znanja, iskustva i kompetencije. Kontinuirano usavršavanje djelatnika, razmjena znanja i iskustava s drugim javnim ustanovama te pohađanje skupova, radionica i seminara neophodna je aktivnost kako bi se uspješno provodile aktivnosti upravljanja zaštićenim dijelovima prirode.

Uz pomanjkanje ljudskih resursa, i nedostatna financijska sredstva glavne su slabosti javnih ustanova. Financiranje rada javnih ustanova osigurano je sredstvima iz proračuna Osnivača te u najvećoj mjeri predstavljaju jedini izvor financiranja. Dodatna financijska sredstva moguće je osigurati prijavom i provedbom projekata iz nacionalnih i europskih fondova, samostalno ili u suradnji s partnerima, povećanjem vlastitih prihoda, davanjem koncesijskih odobrenja i pribavljanjem sredstava iz donacija i/ili sponzorstava. Javne ustanove u zadnjih nekoliko godina su sudjelovale u projektima i ostvarile dodatna financijska sredstva za provedbu istraživanja i praćenje stanja, razvoj posjetiteljske infrastrukture i programa i sl. u zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže NATURA 2000. Iako se prijavom i provedbom nacionalnih i međunarodnih projekata mogu osigurati značajna financijska sredstva, dugoročno je potrebno osigurati i kontinuirano povećanje financijskih sredstava koji se izdvajaju iz proračuna Osnivača, kako za adekvatnu provedbu redovnih aktivnosti, tako i za zapošljavanje kvalitetnog i stručnog kadra.

Imovina javnih ustanova kao i sredstva za rad i oprema, trenutno zadovoljavaju njihove potrebe. Nabavu opreme i ostalih sredstava za rad treba temeljiti na potrebama i prioritetima kao i tehnološkom napretku.

Moslavačka gora, sa svojim iznimnim geološkim vrijednostima, koje su uvelike doprinijele samom proglašenju regionalnog parka, prepoznate su od javnih ustanova i lokalne zajednice kao potencijalni kandidat za nominaciju i ostvarivanje prestižnog statusa Geoparka pri UNESCO mreži europskih i svjetskih geoparkova.

Moslavačku goru, osim iznimnih geoloških, prirodnih i kulturnih vrijednosti, karakterizira i slabo naseljeno područje sa značajnom depopulacijom i napuštanjem tradicionalnih oblika poljoprivrede – djelatnosti koja doprinosi bioraznolikosti, očuvanju tradicijskog nasljeđa i ruralnog krajobraza.

Ostvarivanje statusa UNESCO Geoparka osim što doprinosi očuvanju i promociji geoloških vrijednosti, za cilj ima i doprinjeti održivom razvoju područja i lokalne zajednice kroz razvoj selektivnih oblika turizma (geoturizam, ekoturizam, ruralni turizam), razvoj edukativnih, znanstvenih i kulturnih djelatnosti, razvoj lokalnih djelatnosti i proizvoda npr. tradicijskih proizvoda, ekoloških poljoprivrednih proizvoda, vina autohtonih sorti i sl., veću mogućnost ostvarivanja financiranja kroz nacionalne i međunarodne fondove te veću prepoznatljivost područja.

Grad Kutina prepoznao je moguće pozitivne učinke koje proizlaze iz ostvarivanja statusa UNESCO Geopark-a te je u svrhu poduzimanja aktivnosti usmjerenih prema nominaciji Moslavačke gore u UNESCO Geopark okupio tim stručnjaka. S obzirom na značajna ljudska i financijska sredstva potrebna za provedbu aktivnosti koje prethode nominaciji za Geopark, javne ustanove zadužene za upravljanje Parkom te glavni nosioci upravljanja potencijalnim Geoparkom, trebali bi u suradnji s Upravnim vijećima i Osnivačima JU BBŽ i JU SMŽ kao i drugim dionicima razmotriti mogućnost kandidiranja te u skladu s odlukama usmjeravati buduće aktivnosti.

TEMA D: RAZVOJ KAPACITETA JAVNE USTANOVE															
OPĆI CILJ		Osigurani financijski i materijalni resursi javnih ustanova omogućavaju učinkovitu provedbu zaštite i očuvanja temeljnih vrijednosti te učinkovito upravljanje Parkom.													
POSEBNI CILJ		Kontinuiranim ulaganjem u razvoj ljudskih potencijala uz razvoj projektnih ideja i dotok novih izvora financiranja osigurana je provedba upravljačkih aktivnosti javnih ustanova koje doprinose očuvanju i edukaciji o temeljnim vrijednostima Parka i promociji područja.													
POKAZATELJI		Minimalno jednom godišnje provedena edukacija i/ili usavršavanje djelatnika. U periodu provedbe Plana zaposlen je minimalno jedan djelatnik. U sljedećih 10 godina razvijena je i ostvarena minimalno jedna projektna ideja financirana iz nacionalnih i/ili međunarodnih natječaja i/ili programa. Razmotrena je mogućnost kandidature Moslavačke gore u UNESCO mrežu Geoparkova.													
KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
DA1	Usklađivati postojeće i donositi nove pravne akte u skladu sa zakonskim propisima.	Postojeći pravni akti usklađeni su s važećim propisima. Usvojeni su novi pravni akti prema važećim propisima.	1		0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00
DA2	Redovito provoditi stručno i znanstveno usavršavanje djelatnika i sudjelovati na edukativnim radionicama.	Broj usavršavanja/ sudjelovanja na radionicama i broj uključenih djelatnika.	1	MINGOR VS	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	10.000,00 10.000,00	100.000,00 100.000,00
DA3	Razmotriti mogućnost zapošljavanja djelatnika sukladno potrebama JU i provesti zapošljavanje.	Održan sastanak. Zapisnik. Zaposlen djelatnik.	1		0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	120.000,00 120.000,00	120.000,00 120.000,00	120.000,00 120.000,00	120.000,00 120.000,00	120.000,00 120.000,00	600.000,00 600.000,00
DA4	Redovito održavati svu pokretnu i nepokretnu imovinu i opremu.	Pokretna i nepokretna imovina i oprema su u funkciji. Godišnji financijski izvještaj.	1	VS	20.000,00 20.000,00	20.000,00 20.000,00	20.000,00 20.000,00	20.000,00 20.000,00	20.000,00 20.000,00	20.000,00 20.000,00	20.000,00 20.000,00	20.000,00 20.000,00	20.000,00 20.000,00	20.000,00 20.000,00	200.000,00 200.000,00

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
DA5	Po potrebi nabavljati novu opremu i imovinu.	Broj nove opreme i/ili imovine. Godišnji financijski izvještaj.	2		5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	5.000,00 5.000,00	50.000,00 50.000,00
DA6	Razvijati mehanizme dotoka novih izvora financiranja (vlastiti prihodi, donacije, sponzorstva, razvoj projektnih ideja i prijava na nacionalne i međunarodne natječajne i programe i sl.) ⁷ .	Broj i iznos prijavljenih/odobrenih projekata.	1	VS	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	50.000,00 50.000,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	0,00 0,00	50.000,00 50.000,00
DA7	Razmotriti mogućnosti kandidature RP MG u asocijaciju UNESCO mreže europskih/svjetskih geoparkova.	Održano minimalno dva sastanaka s dionicima. Izvještaj/zapisnik s ključnim odlukama.	2	VS MINGOR JP(R)S, JLS, TZ, ZO, SO, OCD		2.000,00 2.000,00									2.000,00 2.000,00

⁷ Razvoj mehanizma dotoka novih izvora financiranja i projektnih ideja predstavlja kontinuiranu aktivnost, a predviđeni trošak provedbe aktivnosti odnosi se na trošak izrade i prijave projektnih ideja na nacionalne i/ili međunarodne natječajne i programe. Vremenski period nastanka financijske obveze okvirno je naveden, budući da ovisi o dostupnosti pojedinih nacionalnih i/ili međunarodnih natječajne i programa.

KOD	AKTIVNOST	POKAZATELJI	PRIORITET	SURADNICI	G1	G2	G3	G4	G5	G6	G7	G8	G9	G10	TROŠAK PROVEDBE (kn)
DA8	Ako se prethodnom aktivnosti (DA7) pozitivno ocjeni mogućnost kandidature, osnovati zajedničko tijelo zaduženo za aktivnosti usmjerene na pripremanje kandidature i komunikaciju s dionicima i MINGOR-om.	Osnovano Zajedničko tijelo. Broj sastanaka. Izvešća/zapisnici s ključnim odlukama.	3	MINGOR JP(R)S, JLS, TZ, ZO, SO, OCD, LZ, dr.			5.000,00 5.000,00								5.000,00 5.000,00
UKUPNO					35.000,00 35.000,00	37.000,00 37.000,00	40.000,00 40.000,00	35.000,00 35.000,00	85.000,00 85.000,00	155.000,00 155.000,00	155.000,00 155.000,00	155.000,00 155.000,00	155.000,00 155.000,00	155.000,00 155.000,00	1.007.000,00 1.007.000,00

4.6. Upravljačka zonacija

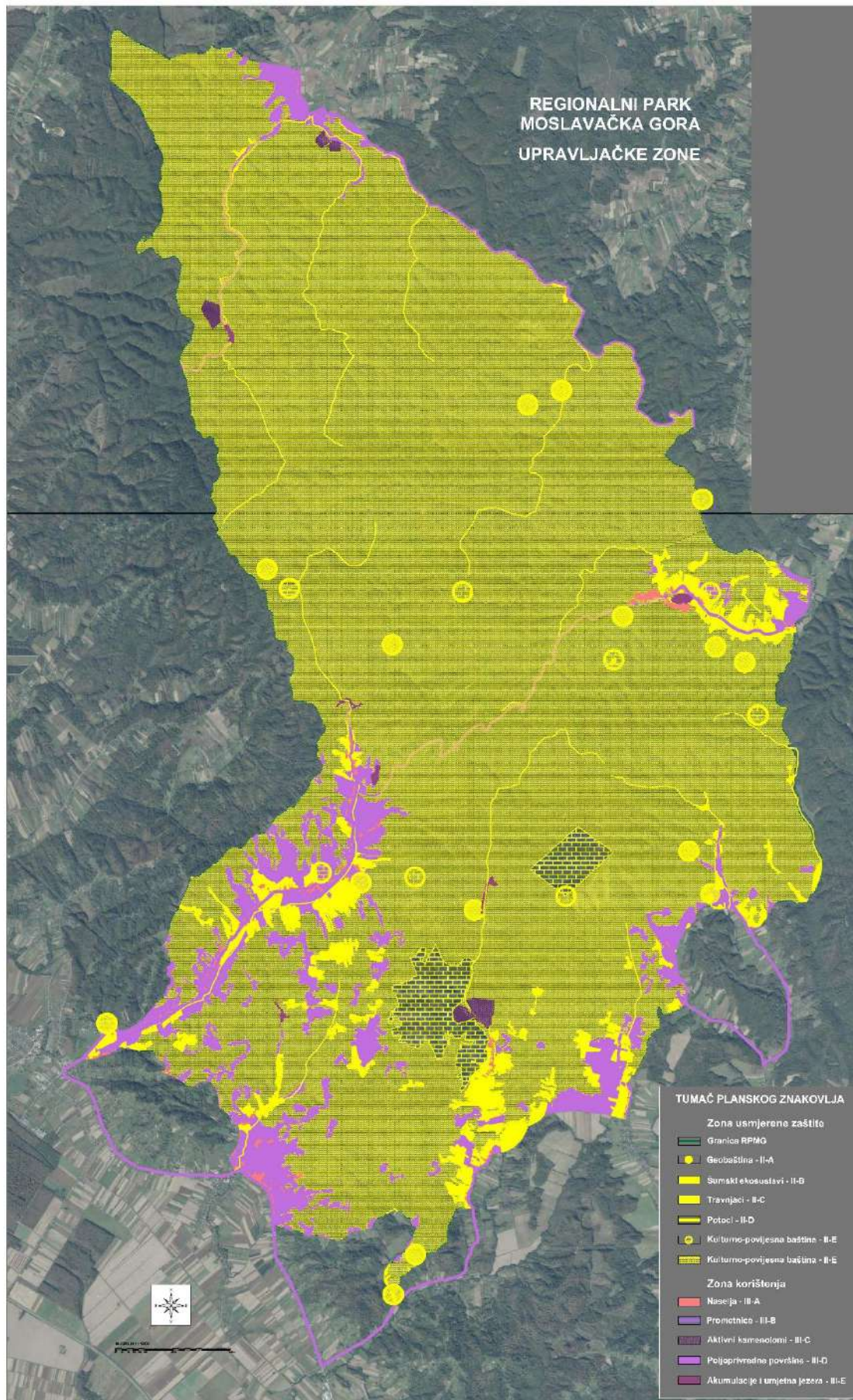
Upravljačka zonacija je rezultat postupka zoniranja zaštićenog područja odnosno podjele zaštićenog područja na odgovarajuće prostorne cjeline s obzirom na potrebu očuvanja pojedinih vrijednosti, uzimajući u obzir dozvoljene i primjerene ljudske aktivnosti, kao i s obzirom na potrebe za upravljanjem u svrhu zaštite i očuvanja bioraznolikosti i georaznolikosti.

Upravljačka zonacija Regionalnog parka Moslavačka gora izrađena je prema Smjernicama za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže (MINGOR, 2020.), a na temelju dostupnih prostornih i drugih podataka o georaznolikosti, bioraznolikosti i kulturnim vrijednostima koje predstavljaju temeljne vrijednosti Parka kao i prostornim i drugim podacima o naseljima, infrastrukturi, namjeni i korištenju zemljišta kao i temeljem podataka o planiranim aktivnostima.

Regionalni park, sukladno glavnim obilježjima zbog kojeg je proglašen zaštićenim, podijeljen je na dvije glavne zone s pripadajućim podzonama (Tablica 13., Slika 65.).

Tablica 12. Upravljačke zone i podzone Regionalnog parka Moslavačka gora

Zona		Podzona		Površina (ha)	Udio u površini Parka (%)	Površina (ha) BBŽ	Udio u površini BBŽ (%)	Površina (ha) SMŽ	Udio u površini SMŽ (%)
II	Zona usmjerene zaštite	IIA	Geobaština	0,8	< 0,1	0,2	< 0,1	0,6	< 0,1
		IIB	Šumski ekosustavi	13.030,5	86,3	6.635,8	96,0	6.394,7	78,0
		IIC	Travnjaci	580,2	3,8	121,0	1,8	459,2	5,6
		IID	Potoci	-	< 1	-	< 1	-	< 1
		IIE	Kulturno-povijesna baština	292,9	1,9	0,7	< 1	292,2	3,6
		Ukupno Zona II		13.903,5	92,0	6.757,5	97,8	7.146,1	87,2
III	Zona korištenja	IIIA	Naselja	163,0	1,1	13,7	< 1	149,3	1,8
		IIIB	Prometnice	-	< 0,5	-	< 0,5	-	< 0,5
		IIIC	Aktivni kamenolomi	44,4	< 0,3	19,6	< 0,3	24,72	< 0,3
		IIID	Poljoprivredne površine	974,7	6,5	111,0	1,6	863,7	10,5
		IIIE	Akumulacije i umjetna jezera	21,0	< 0,2	7,8	< 0,2	13,2	< 0,2
		IIIF	Zona posebne namjene	1,0	0	-	-	1,0	0
		IIIF	Postojeća i planirana rekreacijska i turistička infrastruktura i zone	-	< 1	-	< 1	-	< 1
		Ukupno Zona III		1.204,1	8,0	152,2	2,2	1.050,8	12,8
Sveukupno				15.107,6	100,0	6.909,7	100,0	8.197,9	100,0

Slika 65. Upravljačke zone i podzone

4.6.1. Zona usmjerene zaštite (II)

Zona usmjerene zaštite (II) obuhvaća geolokalitete, lokalitete kulturne baštine te doprimerodne, ali i prirodne ekosustave u kojima je dozvoljeno korištenje prirodnih dobara na održiv način.

Glavni cilj upravljanja u ovoj zoni je očuvati i/ili unaprijediti stanje bioraznolikosti, georaznolikosti i kulturne baštine na području Regionalnog parka Moslavačka gora zbog čega se u ovoj zoni očekuje značajniji angažman javne ustanove.

Sukladno kategoriji zaštićenog područja, na području Regionalnog parka dopuštene su sve gospodarske i druge djelatnosti i zahvati kojima se ne ugrožavaju njegova bitna obilježja i uloga. U prošlosti, kao i danas, obavljaju se gospodarske djelatnosti, primarno šumsko-gospodarske, a zatim lovstvo, rudarstvo i poljoprivreda, a u najnovije vrijeme i turističke djelatnosti.

Oko 86 % površine Parka čine šumski ekosustavi, kojima, u najvećoj mjeri, gospodare Hrvatske šume. Gospodarenje šumama odvija se u skladu s mjerama zaštite prirode. Šumski ekosustavi podržavaju razvoj biljnog i životinjskog svijeta, a osobito divljači koje je doprinjelo razvoju visokokvalitetnih lovišta i lovstva.

Iako su danas aktivna samo četiri eksploatacijska polja⁸, rudarska aktivnost vidljiva je u velikom broju napuštenih kamenoloma i rudnika. Napušteni i nesanirani kamenolomi predstavljaju s jedne strane „rane u prostoru“ kojima se smanjuje krajobrazna vrijednost područja, no s druge strane, radi se o vrijednim geolokalitetima koji su važni za znanstveno proučavanje, te imaju značajan potencijal za korištenje u edukativne i/ili turističke svrhe.

Poljoprivredna djelatnost usko je vezana uz razvoj naselja. Krčenjem šuma dobivale su poljoprivredne površine pogodne za razvoj voćarstva, vinogradarstva i stočarstva. Kontinuirani pad broja stanovnika u naseljima Moslavačke gore, kao i napuštanje poljoprivrednih djelatnosti uzrokovao je kontinuirano smanjenje poljoprivrednih i travnjačkih površina uslijed sukcesije.

Promatrajući u cjelini, zona usmjerene zaštite (II) obuhvaća 92 % površine Parka, dok je administrativnom podjelom Parka vidljiva razlika u površini zone II između Bjelovarsko-bilogorske (97,8 %) i Sisačko-moslavačke županije (87,2 %).

S obzirom na temeljne vrijednosti Parka, podijeljena je u pet podzona:

- IIA – geobaština,
- IIB – šumski ekosustavi,
- IIC – travnjaci,
- IID – potoci i
- IIE – kulturno-povijesna baština.

Podzona IIA – geobaština obuhvaća 11 geolokaliteta⁹: kamenolomi Velika Kamenica, Jelenska, Kamenac i Samarica, kamene kugle u Garjevici, rudnik bentonitne gline Gornja Jelenska, rov za eksploataciju

---

⁸ Trenutno važeću koncesiju ima samo eksploatacijsko polje Mikleuška.

⁹ Inventarizacijom geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore izdvojeno je 17 potencijalno vrijednih geolokaliteta. Geolokalitet – pjeskolom Vrtlinska nalazi se izvan administrativnih granica Regionalnog parka stoga nije obuhvaćen zonacijom. Garić-grad i Jelengrad, iako izdvojeni kao vrijedni geolokaliteti, s obzirom da se radi o lokalitetima zaštićenima kao kulturno dobro, u zonaciji su označeni podzonom IIC – kulturno-povijesna baština. Geolokaliteti Mikleuška, Pleterac i Srednja rijeka, s obzirom da se radi o aktivnim kamenolomima, u zonaciji su označeni kao IIIC – aktivni kamenolomi.

ugljena Gračenica, prirodni izvor nafte u potoku Paklenica, blokovi u koritu potoka Kamenjača, usjek u potoku Zorovac i izdanci u koritu potoka Jaska.

Podzona IIA usmjerena je na očuvanje geobaštine, a aktivne mjere odnose se na održavanje i poboljšanje stanja geolokaliteta kroz aktivnosti uklanjanja vegetacije s vertikalnih i horizontalnih površina, uklanjanja odbačenog otpada i drugih ugroza.

Podzona IIB – šumski ekosustavi obuhvaća oko 86 % površine Parka pod šumama kojima gospodare Hrvatske šume i privatni šumoposjednici. Sjeverni dio Parka, unutar granice Bjelovarsko-bilogorske županije, pretežito je prekriven šumama (96 %), dok su u južnom dijelu Parka, unutar granice Sisačko-moslavačke županije, šumski ekosustavi zastupljeni na 78 % površine. Manja zastupljenost šuma na području Sisačko-moslavačke županije rezultat je većeg broja naselja i s njima povezanih poljoprivrednih površina.

Podzona IIB usmjerena je na očuvanje dobrog stanja šuma. Mjere upravljanja odnose se jačanje suradnje s glavnim dionikom – Hrvatskim šumama d.o.o., u čijoj nadležnosti je gospodarenje najvećeg dijela šuma na području Moslavačke gore, u svrhu održavanja i poboljšanja stanja šumskih staništa koje ujedno podržavaju razvoj ostalih vrsta, kroz provedbu propisanih mjera zaštite prirode.

Podzona IIC – travnjaci, iako zastupljena na relativno maloj površini (oko 580 ha, manje od 4 % površine), predstavljaju potencijalno biološki vrijedna staništa. Prema Karti kopnenih nešumskih staništa RH iz 2016., podzona obuhvaća stanišne tipove klasificirane pod oznakom C232 – mezofilne livade košanice Srednje Europe i C241 – nitrofilni pašnjaci i livade košanice nizinskog vegetacijskog pojasa. Površine pod travnjacima značajno se razlikuju između županija, pa tako na području Bjelovarsko-bilogorske županije travnjaci zauzimaju manje od 2 % površine, dok na području Sisačko-moslavačke županije travnjake nalazimo na oko 5,6 % površine.

Podzona IIC usmjerena je na očuvanje travnjačkih, nešumskih staništa kao potencijalnog izvora bioraznolikosti. Relativno mala površina travnjaka zastupljena na području Moslavačke gore doprinosi bioraznolikosti područja i stvaranju atraktivne slike ruralnog krajobraza ugrožena je uslijed izrazite depopulacije i deagrazacije područja. U svrhu očuvanja i poboljšanja stanja ovih površina, aktivne mjere su usmjerene na suradnju s dionicima i edukaciju lokalne zajednice.

Podzona IID – potoci obuhvaćaju sve vodotoke na području Parka koji zajedno čine vodnu mrežu dužine oko 1400 km, no njihov udio u površini Parka iznosi manje od 1 %.

Podzona IID usmjerena je na očuvanje dobrog stanja vodnih tijela. Aktivne mjere upravljanja odnose se na praćenje kvalitete vode, kao i jačanje suradnje s Hrvatskim vodama kao dionikom nadležnim za upravljanje vodama.

Podzona IIE – kulturno-povijesna baština obuhvaća lokalitete zaštićene kulturne baštine (Garić-grad, Jelengrad, crkva Svetog Ivana Krstitelja u Gornjoj Jelenskoj, Gradina Marić, ostaci pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije te Stari grad Moslavina i tri dvorca Erdody), kao i pojedine preventivno zaštićene i evidentirane kulturno-povijesne lokalitete (Kaluđerov grob, spomenik revolucije u Podgariću, Bršljanac, Vilenjak, Kutinjec grad, Crkva sv. Georgija, Tocilj grad, kapelica sv. Benedikta).

Podzona IIE usmjerena je zaštitu i očuvanje kulturno-povijesne baštine u suradnji s dionicima iz kulture kroz aktivnosti uspostave interpretacijskih i/ili edukativnih sadržaja te po potrebi i drugih aktivnosti u suradnji s nadležnim tijelima.

U zoni usmjerene zaštite (II) dopuštene su sljedeće aktivnosti:

- znanstvena istraživanja i praćenje stanja prirodnih vrijednosti te nadzor područja od strane javne ustanove, kao i provođenje aktivnih mjera usmjerenih na očuvanje i poboljšanje stanja ekosustava, geolokaliteta i kulturno-povijesnih lokaliteta (u svim podzonama),
- aktivnosti u svrhu očuvanja i poboljšanja ekosustava, geolokaliteta i kulturno-povijesnih lokaliteta (u svim podzonama),
- uspostavljanje interpretacijskih i/ili edukativnih sadržaja kojima se ne narušavaju temeljne vrijednosti područja (u svim podzonama),
- uspostavljanje pješačkih, biciklističkih i sl. staza koje ne zahtijevaju uređivanja, osim aktivnosti u svrhu održavanja sigurnosti posjetitelja (postavljanje ograda, sječa opasnih stabala uz stazu i sl.) (u svim podzonama),
- šumskogospodarske aktivnosti koje se odvijaju u skladu s osnovama i planovima gospodarenja šumama, kriterijima i normama FSC certifikata te uz poštivanje mjera zaštite prirode (u podzoni IIB),
- lovne aktivnosti koje se odvijaju u skladu s lovnogospodarskim osnovama uz poštivanje mjera zaštite prirode (u podzonama IIB i IIC),
- poljoprivredne aktivnosti koje se odvijaju u skladu sa zakonskim propisima i kojima se ne narušavaju temeljne prirodne vrijednosti područja (u podzoni IIC).

4.6.2. Zona korištenja (III)

Zona korištenja (III) obuhvaća područja u kojima je priroda značajno izmijenjena prisutnošću određenog stupnja korištenja ili dijelove prostora koji su izdvojeni kao najprikladniji lokaliteti za različite dopuštene oblike korištenja visokog intenziteta, a sve u skladu s ciljevima zaštite područja, kao svojevrsni kompromis između zaštite prirode i korištenja.

Glavni cilj upravljanja u ovoj zoni je održivost prisutnog i planiranog korištenja prostora u skladu s očuvanjem vrijednosti područja.

Zona korištenja (III) obuhvaća 8 % površine Parka, a ovisno o tipu korištenja podijeljena je u sedam podzona:

- IIIA – naselja,
- IIIB – prometnice,
- IIIC – aktivni kamenolomi,
- IIID – poljoprivredne površine,
- IIIE - akumulacije i umjetna jezera,
- IIIF – zona posebne namjene i
- IIIG - postojeća i planirana rekreacijska i turistička infrastruktura i zone.

Iako zona III u cjelini obuhvaća 8 % površine Parka, prisutna je razlika u površini promatrajući zasebno Bjelovarsko-bilogorsku (2,2 %) i Sisačko-moslavačku županiju (12,8 %).

Podzona IIIA obuhvaća naselja ili dijelove naselja koje se administrativno nalaze unutar granica Regionalnog parka: Donji Miklouš, Podgarić, Novo Selo Garešničko, Krajiška Kutinica, Kutinica, Selište, Mikleuška, Ciglenica, Voloder, Popovača, Podbrđe i Gornja Jelenska¹⁰.

Podzona IIIB odnosi se na državne i županijske te najznačajnije lokalne i nerazvrstane ceste unutar ili na samoj granici Parka: državna cesta D26, županijske ceste Ž3131, Ž3124 i Ž3163, lokalne ceste L37096 i L33023 te nerazvrstane ceste kod Gornje Jelenske, Mikleuške i Krajiške Kutinice.

Podzona IIIC odnosi se na aktivne kamenolome: Srednja rijeka, Srednja rijeka I, Pleterac i Mikleuška. Kamenolom Mikleuška jedino je eksploatacijsko polje na području Parka koje trenutno ima važeću koncesiju. Navedeni kamenolomi ujedno predstavljaju potencijalno vrijedne geolokalitete, no s obzirom da je u njima još uvijek dozvoljena eksploatacija, predstavljaju prostor intenzivnog korištenja, stoga su izdvojeni u zonu III.

Podzona IIID odnosi se na poljoprivredne površine. Poljoprivredne površine čine relativno mali udio površine Parka (oko 6,5 %). Poljoprivredne površine smještene su uz naselja, a obuhvaćaju vinograde kao poljoprivredne površine visokog intenziteta, te voćnjake i mozaike poljoprivrednih površina kao poljoprivredne površine niskog intenziteta. Poljoprivredne površine zastupljenije su na području Sisačko-moslavačke županije (10,5 %) u odnosu na Bjelovarsko-bilogorsku županiju (1,6 %).

Podzona IIIE odnosi se na akumulacije i umjetna jezera, a obuhvaća jezera: Pleterac, Podgarić, Mikleuška te tri jezera na području Gornje Jelenske. Jezera Pleterac, Podgarić i Mikleuška u prošlosti su se koristila kao izletišta, no danas su u najvećoj mjeri zapuštena. Sva jezera, osim jezera Mikleuške kojim upravljaju Hrvatske vode, privatno su ili mješovito vlasništvo (privatno/općinsko/državno). I danas je prepoznata potencijalna turistička vrijednost ovih područja stoga su i prostorno-planskom dokumentacijom regionalne i lokalne razine prepoznata kao turističke i rekreativne zone.

Podzona IIIF odnosi se na područje Humke, najvišeg vrha Moslavačke gore, na čijem grebenu se nalazi ograđeni televizijski odašiljač, a koje je prostorno-planskom dokumentacijom obilježeno zonom posebne namjene državnog značaja.

Podzona IIIG obuhvaća postojeću i planiranu posjetiteljsku, rekreacijsku i turističku infrastrukturu i zone. Postojeća posjetiteljska infrastruktura obuhvaća pješačko-planinarske te biciklističke staze (Slika 66.). Planiranu posjetiteljsku infrastrukturu čine rekreacijske i turističke zone planirane prostorno-planskom dokumentacijom regionalne i lokalne razine (Slika 67.):

- R3 – planinarenje i zimski sportovi na području oko jezera Pleterac,
- R6 – izletnička rekreacija na području jezera Podgarić,
- R6 - sportsko-rekreacijska zona općeg tipa uz turistički centar Gornja Jelenska – Tičarica
- T – zona turističke namjene Pleterac – seoski turizam
- T – zona turističke namjene Podgarić
- T1 – hotel/bungalovi u naselju Gornja Jelenska – Kamenica (do 10 ha, maksimalni kapacitet ležajeva do 200 ležajeva),
- T5 – turistički centar – etno baština i konjički sport u naselju Gornja Jelenska – Tičarica (do 5 ha, maksimalni kapacitet ležajeva do 100 ležajeva),

---

¹⁰ Naselja Podgarić i Gornja Jelenska jedina su naselja koja se cijelom površinom nalaze unutar granica Parka.

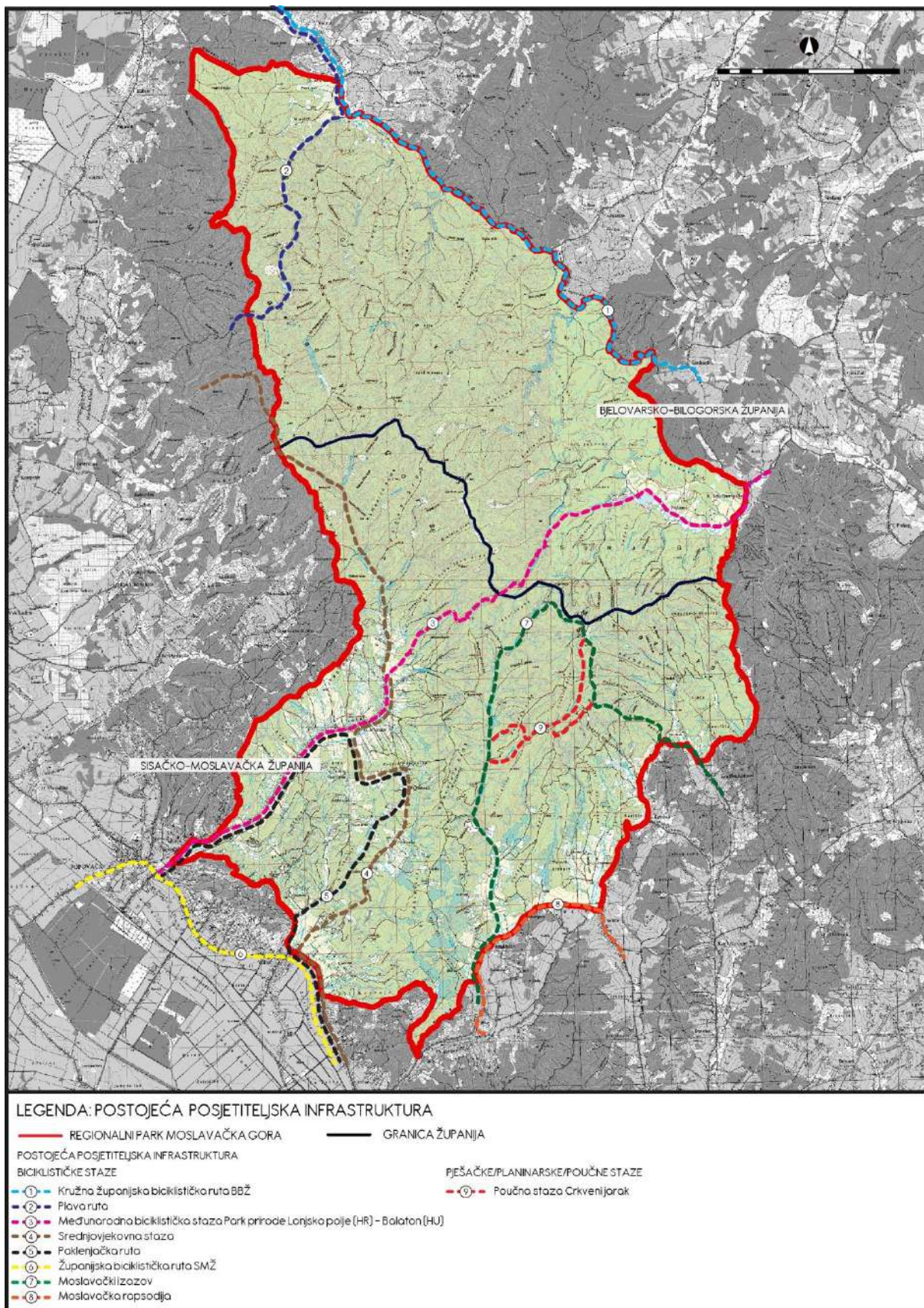
- T5 – edukativno-informacijski centar i park praslonova u naselju Gornja Jelenska – Gornja Paklenica (do 5 ha, maksimalni kapacitet do 100 ležajeva).

Razvoj posjetiteljske infrastrukture planiran je i strateškim razvojnim dokumentima županija, gradova i općina, strateškim i akcijskim planovima turizma i drugim dokumentima, a prema trenutnim saznanjima, na području Parka planiran je razvoj različitih oblika posjetiteljske infrastrukture od jedinica lokalne samouprave i njihovih partnera čija provedba se planira ostvariti u razdoblju provedbe Plana (Prilog 5.2., Slika 67., 68. i 69.).

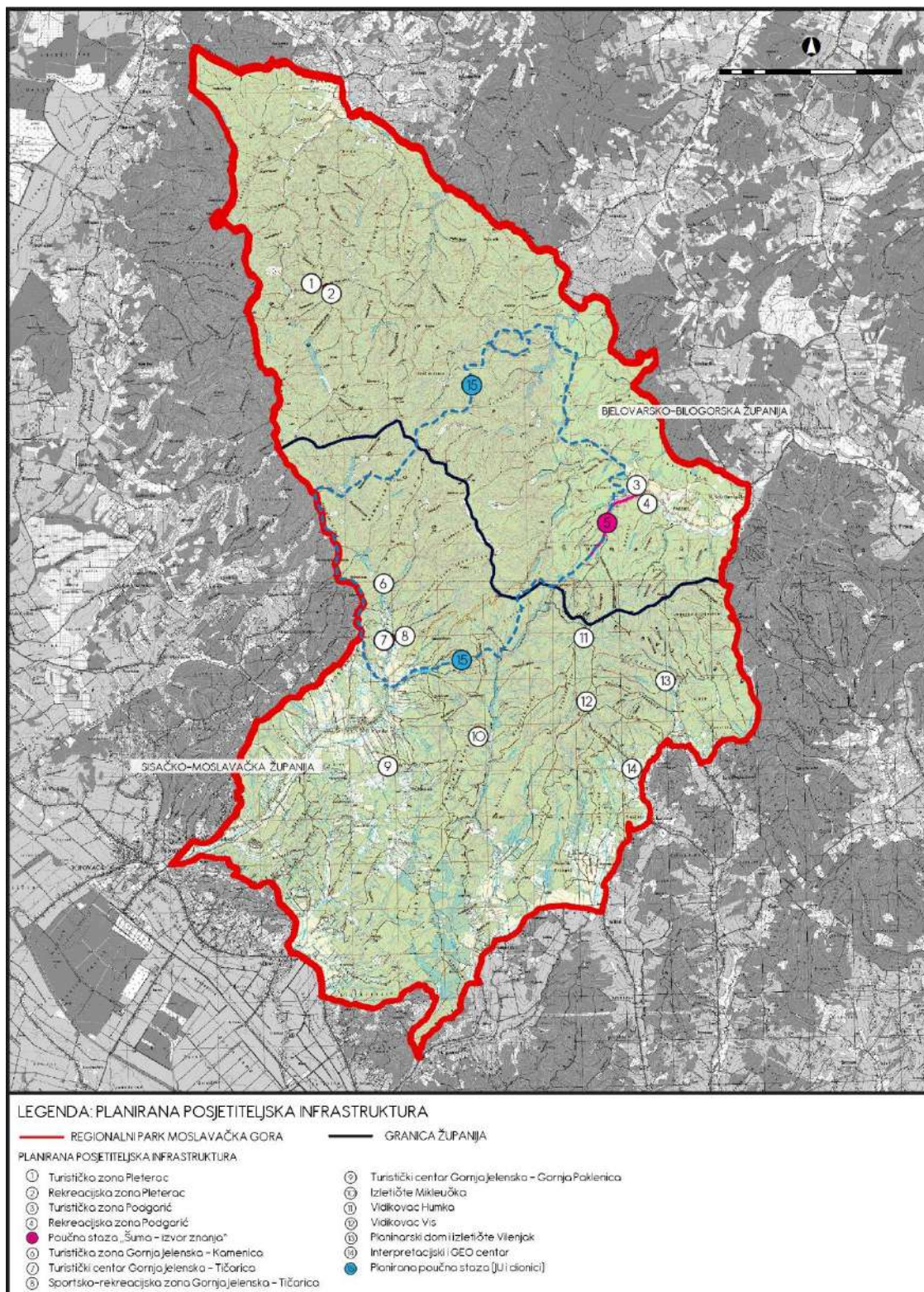
U zoni korištenja (III) dopuštene su sljedeće aktivnosti:

- rudarske aktivnosti koje se odvijaju unutar granica odobrenog eksploatacijskog polja, u skladu s rudarskim projektom i ishodenim dozvolama te uz poštivanje propisanih mjera zaštite okoliša i prirode (u podzoni IIIC),
- poljoprivredne aktivnosti koje se odvijaju u skladu sa zakonskim propisima i kojima se ne narušavaju temeljne prirodne vrijednosti područja (u podzoni IIID),
- sportski ribolov u skladu s ribolovnim osnovama i uvjetima zaštite prirode (u podzoni IIIE),

kao i sve ostale aktivnosti i zahvati usklađeni s važećom prostorno-planskom dokumentacijom te koji se provode i odvijaju u skladu s važećim propisima.

Slika 66. Karta postojeće posjetiteljske infrastrukture (podzona III F)

Slika 67. Karta planirane posjetiteljske infrastrukture (turističke i sportsko-rekreativne zone, projekti dionika)¹¹ (podzona III F)

¹¹ Turističke i sportsko-rekreativne zone planirane su prostornim planovima regionalne i lokalne razine, ostala posjetiteljska infrastruktura planirana je od strane dionika, osim točke 15 koja označava potencijalnu poučnu stazu koja bi povezivala dio značajnih geolokaliteta i lokaliteta kulturne baštine kao rezultat suradnje javnih ustanova i ostalih dionika. Prijedlog poučne staze izradio je R. Horvat na prijedlog JU SMŽ 2011. godine.

5. PRILOZI

5.1. Popis dionika i način uključivanja

R. br.	Naziv	Dostava podataka, konzultacije	Radionice				Nacrt PU
			1	2	3	4	
1.	Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju	x					
2.	Biciklistički klub Kutina				x		
3.	BBŽ						
4.	ZG MINERALNE SIROVINE d.o.o. (EP Pleterac)			x			
5.	Cvipek d.o.o. (EP Srednja rijeka)			o			
6.	Ekološka udruga Čazma			x			
7.	Grad Čazma		x	x	x		
8.	Grad Kutina	x			x		
9.	Grad Popovača						
10.	HGSS Bjelovar				o		
11.	HGSS Novska				o		
12.	HPD Garjevic Čazma				x		
13.	HPD Jelengrad Kutina				o		
14.	Hrvatski lovački savez				x		
15.	Hrvatske šume, Direkcija Zagreb	x					
16.	Hrvatske šume, Šumarija Bjelovar	x		x			
17.	Hrvatske šume, Šumarija Zagreb	x		x			
18.	Hrvatske vode, Zagreb	x					
19.	Hrvatske vode, VGO za srednju i donju Savu	x		x			
20.	IGM Moslavina Kamen d.o.o. (EP Mikleuška)			o			
21.	LAG Moslavina				x		
22.	LD Fazan Voloder	o		o			
23.	LD Šljuka Popovača	o		o			
24.	LG Moslavina-plus	o		o			
25.	LS Bjelovarsko-bilogorske županije			o			
26.	LS Sisačko-moslavačke županije			o			
27.	LU Jelen Ciglenica						
28.	LU Vepar Kutina	o		o			
29.	Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja	x					
30.	Ministarstvo kulture i medija	x					
31.	Ministarstvo kulture i medija, Konzervatorski odjel u Bjelovaru	x		x			
32.	Ministarstvo kulture i medija, Konzervatorski odjel u Sisku	x		o			
33.	Ministarstvo poljoprivrede, Savjetodavna služba za privatne šumposjednike BBŽ			x			
34.	Općina Berek	x	o		o		
35.	Općina Ivanska	x	x		x		
36.	Općina Velika Ludina	x	o		o		
37.	PD Yeti				o		
38.	Proizvođačka organizacija vinara Škrlet				o		

39.	SMŽ						
40.	Turistička agencija DM-Zrin						
41.	Turistička agencija Rural Escape Tours	x			x		
42.	Turistički vodič za SMŽ - Igor Tomek				x		
43.	Turistička zajednica Grada Čazme	x	x	x	x		
44.	Turistička zajednica Grada Kutine	x	x		x		
45.	Turistička zajednica Grada Popovače	x	o		x		
46.	Turistička zajednica Sjeverna Moslavina	x	x		x		
47.	Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije				o		
48.	Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije				o		
49.	Udruga BIUS	x					
50.	Udruga BIOM	x					
51.	Udruga vinogradara i voćara Moslavine "Lujo Miklaužić" Kutina				o		
52.	Zavod za prostorno uređenje Bjelovarsko-bilogorske županije	x					
53.	Zavod za prostorno uređenje Sisačko-moslavačke županije	x					
54.	Županijska uprava za ceste BBŽ						
55.	Županijska uprava za ceste SMŽ						

x – pozvani, odazvani, o – pozvani, neodazvani

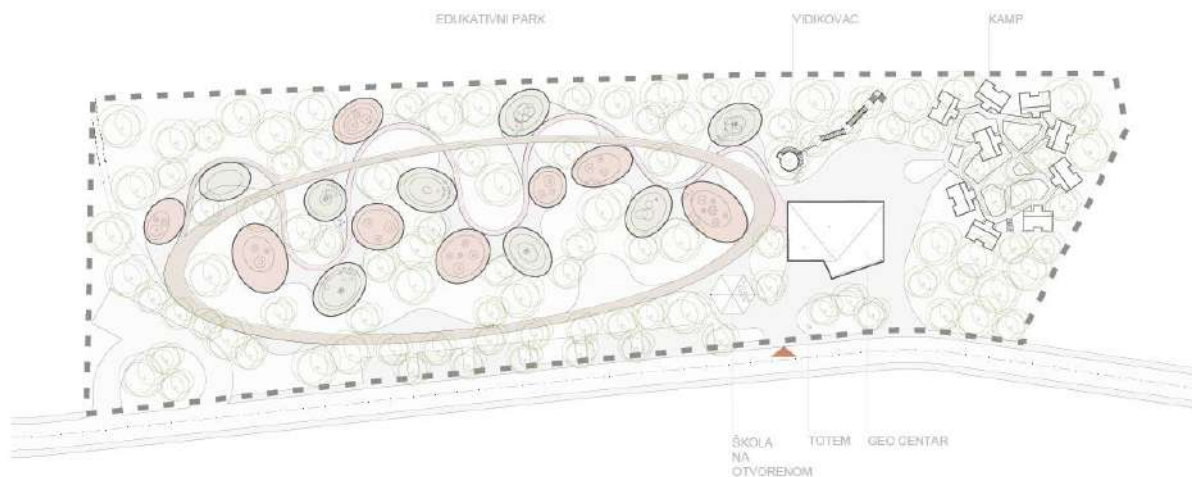
5.2. Katalog planiranih projekata razvoja posjetiteljske infrastrukture s fotodokumentacijom

R.br.	Nositelj projekta	Suradnici	Naziv projekta	Razdoblje provedbe	Vrijednost projekta
1.	Općina Berek	/	Uređenje poučne staze „Šuma – izvor znanja“ (od Podgarića do Garić-grada) – nadstrešnica za provedbu programa škole u prirodi – promatračnica – edukativne ploče – klupe za odmor, koševi za otpad – drveni elementi za dječju zabavnu zonu	2022.	730.000,00
2.	Grad Kutina	TZ Kutina	Izrada glavnog projekta za II. fazu uređenja vidikovca na lokalitetu Vis	2022.	150.000,00
			Uspostava i uređenje vidikovca na Visu (Slika 68.) – vidikovac – poučni interaktivni sadržaji – odmorište/sunčalište	2022.-2025.	5.000.000,00
3.	Grad Kutina	TZ Kutina	Izrada projektne dokumentacije za uređenja vidikovca na lokalitetu Humka	2022. – 2024.	240.000,00
			Uspostava i uređenje vidikovca na Humki – izletište – odmorište – zaklonište – poučni sadržaji	2025.-2029.	50.000.000,00
4.	Grad Kutina	TZ Kutina	Izrada glavnog projekta za uspostavu Interpretacijskog i GEO Centra u Krajiškoj Kutinici	2021. – 2022.	240.000,00
			Uspostavljen Interpretacijski i GEO centar (Slika 69.) – interpretacijski i GEO centar sa suvenirnicom, izložbenim prostorom, istraživačkim laboratorijem, spremištem, uredom geologa, HGSS stanicom i ugostiteljskim objektom – prostor kampa i boravka u prirodi sa smještajnim jedinicima, vidikovcem i edukativnim sadržajima – edukativni park	2022.-2027.	30.000.000,00
5.	Grad Kutina	TZ Kutina HŠ	Izrada projektne dokumentacije za uređenje lokaliteta Vilenjak	2023. – 2025.	240.000,00
			Uređenje lokaliteta Vilenjak – izletište – obnovljen i uređen planinarski dom s ugostiteljsko-turističkom ponudom	2026.-2031.	30.000.000,00

6.	Grad Kutina	TZ Kutina HV	Izrada glavnog projekta za uređenje izletišta uz jezero Mikleuška	2022.-2024.	100.000,00
			Uređenje izletišta uz jezero Mikleuška – parkiralište i okretište za izletničke autobuse – izletišta – uređeno jezero – rekreacijski sadržaji – odmorište – sunčalište – ugostiteljski objekt – poučni sadržaji	2022.-2031.	2.000.000,00
7.	Projektne ideje iz turističkih razvojnih dokumenta županijske i lokalne razine, bez podataka o nositeljima projekata i razdoblju provedbe		Uspostava Centra za posjetitelje na području RP MG (BBŽ)	/	/
8.			Uređenje bivšeg izletišta Pleterac	/	/

Slika 68. Vizualizacija idejne skice vidikovca na Visu

Slika 69. Situacija i vizualizacija Interpretacijskog i GEO centra Moslavačke gore

6. LITERATURA

Propisi

- Direktiva o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore (Council Directive 92/43/EEC)
- Konvencija o zaštiti europskih divljih vrsta i prirodnih staništa (Bern, 1979.)
- Direktiva o zaštiti divljih ptica (Council Directive 79/409/EEC)
- Uredba o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže („Narodne novine“ broj 80/19)
- Uredba o proglašenju Regionalnog parka "Moslavačka gora" („Narodne novine“ broj 68/11)
- Zakon o zaštiti prirode („Narodne novine“ broj 80/13, 15/18, 14/19, 127/19)
- Strategija i akcijski plan zaštite prirode Republike Hrvatske za razdoblje od 2017. do 2025. godine („Narodne novine“ broj 72/17)
- Pravilnik o popisu stanišnih tipova i karti staništa („Narodne novine“ broj 27/21)
- Pravilnik o strogo zaštićenim vrstama ("Narodne novine" broj 144/13, 73/16)
- Pravilnik o koncesijskim odobrenjima na zaštićenom području („Narodne novine“ broj 9/21)
- Zakon o šumama ("Narodne novine" broj 68/18, 115/18, 98/19, 32/20, 145/20)
- Pravilnik o uređivanju šuma („Narodne novine“ broj 97/18, 101/18, 99/21)
- Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara ("Narodne novine" br. 69/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14, 98/15, 44/17, 90/18, 32/20, 62/20)
- Zakon o lovstvu („Narodne novine“ broj 99/18, 32/19, 32/20)
- Zakon o vodama („Narodne novine“ broj 66/19, 84/21)
- Plan upravljanja vodnim područjima 2016. – 2021. („Narodne novine“ broj 66/16)
- Odluka o proglašenju zaštite šume za zaštitu objekata „Krndija-Turski potok“ površine 1,2 ha s ciljem održavanja i zaštite spomenika kule „Stupčanica“ („Županijski glasnik“ broj 02/14)
- Odluka o proglašenju zaštitne šume za zaštitu objekata “Zagarić” u gospodarskoj jedinici “Garjevica-Garešnica” površine 1,75 ha s ciljem održavanja i zaštite spomenika “Garić-grad” („Županijski glasnik“ broj 02/14)

Dokumenti JU

- Odluka o osnivanju Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije („Županijski glasnik“ br. 05/08)
- Odluka o osnivanju Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Sisačko-moslavačke županije („Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije“ br. 01/06, 16/13)
- Statut Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije – Javna ustanova Priroda BBŽ (pročišćeni tekst) („Županijski glasnik“ broj 5/19)
- Statut Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Sisačko-moslavačke županije („Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije“)
- Godišnji program zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja zaštićenih područja za 2021. godine na području Bjelovarsko-bilogorske županije, JU BBŽ, prosinac 2020.
- Godišnji program zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja zaštićenih područja za 2021. godine na području Sisačko-moslavačke županije, JU SMŽ, prosinac 2020.
- Financijski plan Javne ustanove za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske županije za 2021. godinu i projekcija za 2022. i 2023. godinu, JU BBŽ, rujan 2020.

- Karta rekreacijsko-poučne staze – prijedlog, izradio: Romeo Horvat, 2011. (arhiva JU SMŽ)

Znanstveni i stručni radovi

- Alegro, A., (2000.): Vegetacija Hrvatske, Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilišta u Zagrebu, Botanički zavod, interna skripta
- Bakarić, M., Martinić, I., Landekić, M., Pandur, Z., Orlović, A., (2015): Certifikacija šuma kao mehanizam unaprjeđenja gospodarenja šumskim resursima. Nova meh. šumar. 36, 63-76
- Balen, D., Schuster, R., Garašić, V., Majer, V., (2003): The Kamenjača olivine gabbro from Moslavačka gora (South Tisia, Croatia). Rad Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti 486, Knjiga XXVII, 57-76
- Bobovac, A., (1989.): Višeslojno arheološko nalazište Gradina Marić u Mikleuškoj djelomično uništeno, Muzejski vjesnik, Glasilo muzejskog društva Sjeverozapadne Hrvatske, br. 12, God. XII., Gradski muzej Bjelovar, Bjelovar.
- Božinov, K. (2016): Razvoj sportsko-rekreacijskog parka Podgarić, diplomski rad, Kineziološki fakultet, Sveučilišta u Zagrebu
- Gašparović, S., Mrđa, A., Petrović, L. (2009): Modeli pejzažne sanacije i prenamjene kamenoloma – oporavak pejzaža. Prostor, 17, 2 (38): 373-385, Zagreb.
- Hima, S. (2016): Šumska vegetacija Moslavačke gore, završni rad, Šumarski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu
- Hršak, V., Žeger Pleše, I., Trenc, N., Leko, K., Krivanek, G. (2010): Stručna podloga za proglašenje regionalnog parka Moslavačka gora, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb
- Hruška- Dell'Uomo K. (1974): Biljni pokrov Moslavačke gore. Doktorska dizertacija, Royal Botanical Gardens, Kew, Whitstabe Litho Printers Ltd., Zagreb, 1-312.
- Hruška-Dell'Uomo K. (1977): Prilog poznavanju vegetacije Moslavačke gore. Šumarski list, Godište 101, str. 271-292
- Jamičić, D., Crnko, J., 2009: Kompleks metamorfnih stijena Psunja, Krndije i Moslavačke gore, Hrvatski geološki institut, Zagreb, 11-13.
- Jelić, D., Gambiroža, P. (ur.) (2015): Crvena knjiga vodozemaca i gmazova Hrvatske. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Državni zavod za zaštitu prirode, Hrvatsko herpetološko društvo Hyla, Zagreb
- Jelić, M. (2009): Rasprostranjenost vidre (*Lutra lutra* L.) u kontinentalnoj Hrvatskoj, Ekološka udruga Emys
- Karlo, K. (2011): Rezultati dosadašnjih arheoloških istraživanja Garić-grada, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, br. 4, str. 135-148
- Kelava, J., (2019.): Gradovi i utvrde srednjovjekovne Moslavine, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli.
- Kos, S., Pisk, S. (2013): Moslavačke srednjovjekovne utvrde kroz povijest i legende, Povijesna udruga Moslavina
- Križanić, F., (2021.): Atrakcijska osnova turizma u Moslavini, Diplomski rad, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Lajtner, J., Štamol, V., Slapnik, R. (2013): Crveni popis slatkovodnih i kopnenih puževa Hrvatske. Ekološka udruga Emys, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb
- Mesić, L., (2018.): Geomorfološka obilježja Moslavačke gore, Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilišta u Zagrebu, diplomski rad

- Meštrov, M., Ilijanić, Lj., Tvrtković, N., Perović, F., Štambol, V., Sušić, G., Habdija, I., Primc, B., Stilinović, B., Maloseja, Ž, Kerovec, M., Tavčar, V., Leiner, S. (1988): Biološko-ekološka studija područja Psunja, Moslavačke i Zrinske gore, Biološki odjel, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb
- Miletić, A., Fabrio Čubrić, K., Opačić, B., Vujanović, M., Zwicker Kompar, G., (2019): Analiza izvješća o ostvarivanju godišnjih programa zaštite, održavanja, očuvanja, promicanja i korištenja zaštićenih područja na područnoj (regionalnoj) i lokalnoj razini za 2018. godinu, Ministarstvo zaštite okoliša i energetike, Zagreb
- Moslavac, S. (2011). Tradicijsko graditeljstvo Moslavine. Kaj, 44 (216) (1-2 (308-309), 91-100. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/68526> Citirano 22.01.2021.
- Mrakovčić, M., Brigić, A. (ur.) (2006): Crvena knjiga slatkodovnih riba Hrvatske. Ministarstvo kulture, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb
- Nemeš, M., (2021.): Historijsko-geografski razvoj Moslavine, Diplomski rad, Prirodoslovno-matematički fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
- Nikolić, T. i Topić, J. (ur.) (2005): Crvena knjiga vaskularne flore Hrvatske. Ministarstvo kulture, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb
- Nikolić T. ur. (2005-nadalje): Rasprostranjenost *Spiranthes spiralis* (L.) Chevall. u Hrvatskoj, Flora Croatica baza podataka (<http://hirc.botanic.hr/fcd>). Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilište u Zagrebu (datum pristupa: 27.10.2020).
- Obrovac, N., Milanović, V. (2020): Primjer dobre prakse – razvoj ruralnog turizma u Moslavini kroz poslovanje destinacijske menadžment kompanije“, 1. Međunarodna konferencija za razvoj ruralnog turizma 2020“.
- Pamić, J., Gušić, I., Jelaska, V., (2000): Basic geological features of the Dinarides and South Tisia. In: J. Pamić and B. Tomljenović (Eds), PANCARDI 2000 Fieldtrip Guidebook (pp. 9-18). Vijesti 37/2.
- Pleše, T., Sekulić, P. (2013): Jelengrad i Košutgrad – Dva moslavačka grada, Pril. Inst. Arheol. Zagrebu, 30/2013, str. 69-92
- Pleše, T., Sekulić, P. (2014): Stari gradovi i utvrde Moslavačke i Zrinske gore: Problemi istraživanja, konzerviranja i prezentiranja, Starohrvatska prosvjeta III. serija – svezak 41/2014
- Petrić, H., (2011.): Prilozi poznavanju nekih aspekata ekohistorije šireg područja oko Garića u 17. stoljeću, Radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad u Bjelovaru, br. 4 (2011), str. 63-82
- Rajković, Ž., (2009): Učinkovitost upravljanja zaštićenim područjima u Hrvatskoj: Rezultati prve procjene upravljanja zaštićenim područjima u Hrvatskoj koristeći RAPPAM metodologiju (županijske javne ustanove), Ministarstvo kulture i WWF
- Rakvin, M., (2013.): Prostor Moslavine tijekom kasnog brončanog i strijeg željeznog doba, Filozofski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu, diplomski rad
- Starijaš, B., Gerdes, A., Balen, D. et al. (2010): The Moslavačka gora crystalline massif in Croatia: a Cretaceous heat dome within remnant Ordovician granitoid crust. Swiss. J. Geosci. 103, 61-82
- Šašić, M., Katušić, L. (ur.) (2015): Crvena knjiga danjih leptira Hrvatske. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Državni zavod za zaštitu prirode, Hrvatski prirodoslovni muzej, Zagreb
- Šegota, T., Filipčić, A. (2003): Köppenova podjela klima i hrvatsko nazivlje, Geoadria, Vol. 8/1, 17-37
- Tadić, V. (2019): Kulturna baština Moslavine, Diplomski rad, Učiteljski fakultet, Odsjek za učiteljske studije, Sveučilišta u Zagrebu

- Tutiš, V., Kralj, J., Radović, D., Čiković, D., Barišić, S. (ur.) (2013): Crvena knjiga ptica Hrvatske. Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb
- Tvrtković, N. (ur.) (2006): Crvena knjiga sisavaca Hrvatske. Ministarstvo kulture, Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb
- Vukadinović, V., Vukadinović, V. (2011): Ishrana bilja, III. izmijenjeno i dopunjeno izdanje, Poljoprivredni fakultet, Osijek
- Zaninović, K., Gajić-Čapka, M., Perčec-Tadić, M. et al. (2008): Klimatski atlas Hrvatske 1961-1990., 1971-2000., Državni hidrometeorološki zavod, Zagreb
- Žeger Pleše, I., Zwicker Kompar, G. (2020): Geobaština u Hrvatskoj: jučer, danas i sutra, Acta Geographica Croatica, Volumen 45/46 (2018./2019.), 1-13

Studije, strategije, planovi i programi

- Akcijski plan turizma na području grada Čazme, Institut za turizam, Zagreb, studeni 2013.
- Akcijski plan uspostave cjelovitog sustava pješačkih, biciklističkih i jahačkih ruta na području BBŽ, Institut za turizam, Zagreb, rujan 2014.
- Geološko-petrološka studija lokaliteta Pleterac na Moslavačkoj gori, Petrinec, Z. i Balen D., Prirodoslovno-matematički fakultet, Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, prosinac 2019.
- Idejno rješenje, Staza „Šuma – izvor znanja“ na području Općine Berek, PROART-ing d.o.o., Velika Trnovitica, 2020.
- Idejno rješenje, Interpretacijski i GEO centar Moslavačke gore, Studio Nexar d.o.o., svibanj 2021.
- Idejno urbanističko-arhitektonsko rješenje, Izletišta Mikleuška, Studio Panoramis d.o.o., svibanj 2021.
- Idejno urbanističko-arhitektonsko rješenje, Vidikovac Vis, Studio Panoramis d.o.o., travanj 2021.
- Identifikacija ključnih projekata za implementaciju vizije turističkog razvoja Bjelovarsko-bilogorske županije, Institut za turizam, Zagreb, veljača 2010.
- Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, Balen, D., Petrinec, Z., Kovačić, M., Tomašić, N., Crnko, J., Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb, Geološki odsjek, Mineraloško-petrografski zavod, ožujak 2009.
- Krajolik, Sadržajna i metoda podloga, Krajobrazne osnove Hrvatske, Ministarstvo prostornog uređenja, graditeljstva i stanovanja – Zavod za prostorno planiranje i Agronomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu – Zavod za ukrasno bilje i krajobraznu arhitekturu, Zagreb, 1999.
- Lokalna razvojna strategija – LAG Moslavina, Logička matrica d.o.o., Zagreb, 2012., nadopunjena verzija siječanj 2013.
- Osnove gospodarenja za GJ "Popovačka Garjevica" za razdoblje od 01.01.2017. do 31.12.2026., Uprava šuma Podružnica Zagreb, Hrvatske šume d.o.o., Zagreb
- Osnove gospodarenja za GJ "Popovačka prigorske šume" za razdoblje od 01.01.2010. do 31.12.2019., Uprava šuma Podružnica Zagreb, Hrvatske šume d.o.o., Zagreb
- Osnove gospodarenja za GJ "Kutinske prigorske šume" za razdoblje od 01.01.2012. do 31.12.2021., Uprava šuma Podružnica Zagreb, Hrvatske šume d.o.o., Zagreb
- Osnove gospodarenja za GJ "Kutinska Garjevica" za razdoblje od 01.01.2017. do 31.12.2026., Uprava šuma Podružnica Zagreb, Hrvatske šume d.o.o., Zagreb
- Osnove gospodarenja za GJ "Krnjača-Gradina-Sječča" za razdoblje od 01.01.2012. do 31.12.2021., Uprava šuma Podružnica Bjelovar, Hrvatske šume d.o.o., Bjelovar
- Osnove gospodarenja za GJ "Garjevica Čazma" za razdoblje od 01.01.2009. do 31.12.2018., Uprava šuma Podružnica Bjelovar, Hrvatske šume d.o.o., Bjelovar

- Osnove gospodarenja za GJ "Garjevica-Garešnica" za razdoblje od 01.01.2009. do 31.12.2018., Uprava šuma Podružnica Bjelovar, Hrvatske šume d.o.o., Bjelovar
- Osnove gospodarenja za GJ "Garjevica-lvanska" za razdoblje od 01.01.2009. do 31.12.2018., Uprava šuma Podružnica Bjelovar, Hrvatske šume d.o.o., Bjelovar
- Prostorno-programska studija lokacije Vis na Moslavačkoj gori, Ines Mravunac Sužnjević i sur., Kutina, rujan 2020.
- Program razvoja za održivi ruralni turizam u Moslavini, Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizam, srpanj 2020.
- Programsko-prostorna studija lokacije Vis na Moslavačkoj gori, Ines Mravunac Sužnjević, rujan 2020.
- Projekt "Kartiranje staništa Hrvatske", OIKON, 2004.
- Prostorni plan Bjelovarsko-bilogorske županije, Županijski glasnik broj 2/01, 13/04, 7/09, 6/15, 5/16, 1/19.
- Prostorni plan Sisačko-moslavačke županije, Službeni glasnik Sisačko-moslavačke županije br. 04/01, 12/10, 10/17, 12/19, 23/19 – pročišćeni tekst)
- Rudarsko-geološka studija Sisačko-moslavačke županije, Hrvatski geološki institut, Zagreb, veljača 2016.
- Smjernice za planiranje upravljanja zaštićenim područjima i/ili područjima ekološke mreže, verzija 1.1., Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, studeni 2020.
- Strategija razvoja turizma Sisačko-moslavačke županije za razdoblje 2014.-2020., Razvojna agencija SIMORA d.o.o., Sisak, siječanj 2014.
- Studija krajobraznih vrijednosti Sisačko-moslavačke županije - krajobrazna osnova s procjenom karaktera i osjetljivosti krajobraza, IRES EKOLOGIJA d.o.o., Zagreb, 2019.
- Turistički master plan Bjelovarsko-bilogorske županije, II. fazno izvješće - draft, Institut za turizam, Zagreb, ožujak 2009.
- Operativni plan razvoja cikloturizma na području Bjelovarsko-bilogorske županije od 2017. do 2020. godine, Alcina d.o.o., Zagreb, rujan-studeni 2017.
- Operativni plan razvoja cikloturizma u Sisačko-moslavačkoj županiji 2017. - 2020., Razvojna agencija SI-MO-RA, Sisak, lipanj 2017.
- Oštećenost šumskih ekosustava Republike Hrvatske, Izvješće za 2020. godinu, Hrvatski šumarski institut, Jastrebarsko, siječanj 2021.
- Uređenje Poučne staze Crkveni jarak na Moslavačkoj gori, Studio Panoramis d.o.o., lipanj 2020.

Baze podataka

- Agencija za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju, Upisnik poljoprivrednika, <https://www.apprrr.hr/upisnik-poljoprivrednika/>, ARKOD, <https://www.apprrr.hr/arkod/>, Prostorni podaci i servisi, <https://www.apprrr.hr/prostorni-podaci-servisi/>
- Agencija za zaštitu okoliša, ENVI, Atlas okoliša, <https://envi.azo.hr/>
- Državna geodetska uprava, Geoportal, <https://geoportal.dgu.hr/>, Nacionalna infrastruktura prostornih podataka, <http://registri.nipp.hr/>
- Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva 2011., <https://www.dzs.hr/>
- Hrvatske šume, Javni podaci o šumama, <http://javni-podaci.hrsume.hr/>
- Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Bioportal, <http://www.bioportal.hr/gis/>

- Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, CLCCro, podaci o stanju i promjeni pokrova zemljišta za područje Republike Hrvatske, <http://corine.haop.hr/map-page>, <http://corine.haop.hr/dash-protectedareas>
- Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Invazivne strane vrste, <https://invazivnevrste.haop.hr/karta>
- Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Jedinsteni informacijski sustav mineralnih sirovina, <https://jisms.gospodarstvo.gov.hr/#/maps>
- Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Registar kulturnih dobara, <https://registar.kulturnadobra.hr/>
- Prirodoslovno-matematički fakultet, Biološki odjel, Flora Croatica Database, <https://hirc.botanic.hr/fcd/>

Internetske stranice

- Agroportal, Moslavac ili šipon, <https://www.agroportal.hr/vinogradarstvo/32162>, (29.01.2021.)
- Agroklub, Škrlet – prvi hrvatski klon vinove loze, <https://www.agroklub.com/vinogradarstvo/skrlet-prvi-hrvatski-klon-vinove-loze/1349/> (01.09.2021.)
- Cikloturizam BBŽ, <https://cikloturizam-bbz.hr/>, (01.03.2021.)
- Grad Popovača, Etnografska zbirka Zorke Sever proglašena kulturnim dobrom, <https://www.popovaca.hr/vijesti/aktivnosti-udruga/106-vijesti-kultura/7011-etnografska-zbirka-zorke-sever-proglaena-kulturnim-dobrom>, (22.01.2021.)
- Grad Popovača, U Popovači predstavljen projekt „Hrvatska kuća vina“, <https://www.popovaca.hr/136-uncategorised/9965-u-popovaci-predstavljen-projekt-hrvatska-kuca-vina>, (01.09.2021.)
- Hot Spots, Croatian Tourist Guide, Upoznajmo raskošnu tradicijsku arhitekturu Moslavine i Hrvatske Posavine, <http://hotspots.net.hr/2018/08/upoznajmo-raskosnu-tradicijsku-arhitekturu-moslavine-i-hrvatske-posavine/>, (22.01.2021.)
- HPD Jelengrad, Kutina, <https://sites.google.com/site/hpdjelengrad/>, (01.03.2021.)
- Hrvatska agencija za okoliš i prirodu, Kategorije zaštićenih područja, <http://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja/kategorije-zasticenih-podrucja>, (22.08.2021.)
- Hrvatski planinarski savez, planinarski putevi na Moslavačkoj gori, <https://www.hps.hr/vijesti/10544/planinarski-putevi-na-moslavackoj-gori/>, (19.01.2021.)
- Hrvatski restauratorski zavod, Pavlinski samostan Blažene Djevice Marije na Moslavačkoj gori, <https://www.hrz.hr/index.php/djelatnosti/konzerviranje-restauriranje/kopnena-arheologija/1054-pavlinski-samostan-blaene-djevice-marije-kod-mikleuke>, (01.09.2021.)
- Kutina Info, Tradicijsko graditeljstvo Moslavine i hrvatske Posavine, Facebook, <https://hr-hr.facebook.com/KuTina.HR/posts/1865529643501775>, (22.01.2021.)
- Mak usluge, poslovno savjetovanje, blog: Moslavačka gora, <https://www.mak-usluge.hr/2020/04/01/moslavacka-gora-2/>, (29.01.2021.)
- Moslavačka gora Bike, <https://sites.google.com/view/moslavackagora-bike/po%C4%8Detna-home?authuser=0>, (19.01.2021.)
- Moslavačka gora, Planinarske staze, <https://sites.google.com/site/moslavackagora/pocetna>, (19.01.2021.)

- Moslavačka vinska cesta, Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije, Turistička zajednica Grada Kutine, Turistički klaster Lonjsko polje, https://turizam-smz.hr/wp-content/uploads/2020/05/Vinske_ceste.pdf, (29.01.2021.)
- Moslavina, Wikipedia, <https://hr.wikipedia.org/wiki/Moslavina>, (22.01.2021.)
- Moslavina. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=42068> (22. 01. 2021.)
- Mosla-Vina.hr, Dovršetak projekta klonske selekcije Škrleta (2009. – 2013.), <https://www.mosla-vina.hr/%C5%A0krlet/Dovr%C5%A1etakprojektaklonskeselekcije/tabid/73/Default.aspx>, (1.09.2021.)
- Muzej Moslavine Kutina, <https://www.muzej-moslavine.hr/>, <https://www.muzej-moslavine.hr/Odjeli/Arheoloski>, <https://www.muzej-moslavine.hr/Odjeli/Etnografski>, (19.01.2021.)
- Muzej Moslavine Kutina, Etnografska izložba Tradicijsko graditeljstvo Moslavine i hrvatske Posavine, Facebook, <https://www.facebook.com/muzej.moslavine/posts/1828578297243739/>, (22.01.2021.)
- Pun Kufer, Projekt koji bi trebao dati vjetar u leđa kontinentalnom vinarstvu, <https://punkufer.dnevnik.hr/clanak/aktualno/jedinstveni-projekt-u-hrvatskoj-koji-ce-dati-vjetar-u-ledja-kontinentalnom-vinarstvu---650375.html>, (01.09.2021.)
- Sisačko-moslavačka županija, Infovijesti, Popovača – Mali trijem, Facebook, <https://www.facebook.com/smz.infonews/posts/1001713426632796/>, (22.01.2021.)
- Turističke priče, Mons Claudius: gora koju je posjećivala i Crna kraljica, blog: Vesna Milanović, <https://www.turistickeprice.hr/mons-claudius-gora-koju-je-posjecivala-i-crna-kraljica/>, (29.01.2021.)
- Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, <http://www.tzbbz.hr/>, (08.02.2021.)
- Turistička zajednica Garić-grad (Berek i Štefanje), <https://www.berek.hr/index.php/turizam.html>, (08.02.2021.)
- Turistička zajednica Grada Čazme, <https://www.tz-cazma.hr/sport-i-rekreacija/>, (19.01.2021.)
- Turistička zajednica Grada Kutine, Moslavačka gora, <https://www.turizam-kutina.hr/OTKRIJTE/Moslavacka-gora>, Turistički projekti – u pripremi, <https://www.turizam-kutina.hr/Portals/0/Projektne%20ideje%20TZG%20Kutine.pdf>, (08.02.2021.)
- Turistička zajednica Grada Popovače, <https://www.popovaca.hr/component/content/article/4079>, (08.02.2021.)
- Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije, Cikloturizam u Sisačko-moslavačkoj županiji, <https://turizam-smz.hr/destination/cikloturizam-u-sisacko-moslavackoj-zupaniji/>, Turističke informacije, https://turizam-smz.hr/wp-content/uploads/2020/05/Turisticke_informacije.pdf, (08.02.2021.)
- Turistička zajednica Sjeverna Moslavina, <https://www.tzsm.hr/>, (08.02.2021.)
- U zagrljaju Lonjskog polja i trsnog gorja, Turistička zajednica Sisačko-moslavačke županije, Turistička zajednica Grada Kutine, Park prirode Lonjsko polje, Turistički klaster Lonjsko polje, https://turizam-smz.hr/wp-content/uploads/2020/05/Zagrljaj_lonjskog_polja.pdf, (29.01.2021.)
- Vina Croatia, Moslavina, <http://vinacroatia.hr/hrvatska-vina/kontinentalna-hrvatska/moslavina/>, (29.01.2021.)
- Vinopedia, Moslavac, <http://vinopedia.hr/wiki/index.php?title=moslavac>, (29.01.2021.)

- Živi selo, Projekt klonske selekcije Škrleta napokon do certificiranih sadnica pa prema vrhunskome vinu, <http://ziviselo.com/projekt-klonske-selekcije-skrleta-napokon-do-certificiranih-sadnica-pa-prema-vrhunskome-vinu/>, (01.09.2021.)

Popis tablica s izvorima podataka

1. Naselja u sastavu Regionalnog parka Moslavačka gora i kretanje broj stanovnika prema popisu stanovništva 2001., 2011. i 2021. (Izvor: DGU, Geoportal; DZS, Popis stanovništva 2001., 2011. i 2021.)
2. Geolokaliteti Moslavačke gore s naznačajnijim karakteristikama (Izvor: Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009.)
3. Stanje vodnih tijela na području Regionalnog parka Moslavačka gora (Izvor: Hrvatske vode, Plan upravljanja vodnim područjima 2016.-2021.)
4. Evidentirane strogo zaštićene biljne vrste na području Regionalnog parka Moslavačka gora (Izvor: Flora Croatica Database, Stručna podloga za proglašenje regionalnog parka Moslavačka gora, 2010., Pravilnik o strogo zaštićenim vrstama ("Narodne novine" broj 144/13, 73/16), Crvena knjiga vaskularne flore Hrvatske, 2005.)
5. Evidentirane strogo zaštićene životinjske vrste, osim ornitofaune (Izvor: Stručna podloga za proglašenje regionalnog parka Moslavačka gora, 2010., Pravilnik o strogo zaštićenim vrstama ("Narodne novine" broj 144/13, 73/16), Crvena knjiga sisavaca Hrvatske, 2006., Crvena knjiga vodozemaca i gmazova Hrvatske, 2015., Crvena knjiga slatkovodnih riba Hrvatske, 2006., Crvena knjiga danjih leptira Hrvatske, 2015., Crveni popis slatkovodnih i kopnenih puževa Hrvatske, 2013., podaci JU BBŽ, podaci JU SMŽ)
6. Evidentirane strogo zaštićene vrste ptica (Izvor: Stručna podloga za proglašenje regionalnog parka Moslavačka gora, 2010., Pravilnik o strogo zaštićenim vrstama ("Narodne novine" broj 144/13, 73/16), Crvena knjiga ptica Hrvatske, 2013., podaci JU BBŽ, podaci JU SMŽ)
7. Pregled šumarskih gospodarskih jedinica i nadležnost gospodarenja šumama (Izvor: Hrvatske šume, portal Javni podaci o šumama, Osnove gospodarenja)
8. Lovišta na području Regionalnog parka Moslavačka gora (Izvor: Stručna podloga za proglašenje regionalnog parka Moslavačka gora, 2010., Ministarstvo poljoprivrede, Središnja lovna evidencija)
9. Broj turističkih objekata, smještajnih jedinica i smještajni kapacitet na širem području Regionalnog parka Moslavačka gora, prema nadležnim TZ (Izvor: TZ Čazma, TZ Kutina, TZ Sjeverna Moslavina, TZ Garić-grad, TZ Popovača, Općina Velika Ludina)
10. Broj dolazaka i noćenja turista u razdoblju od 01.01.2015. do 31.12.2020. prema nadležnim TZ (Izvor: e-Visitor, TZ Čazma, TZ Sjeverna Moslavina, TZ Garić-grad, TZ Kutina, TZ Popovača, Općina Velika Ludina)
11. Izdvojena pitanja iz anketnog upitnika turističke agencije Rural Escape Tours j.d.o.o. za korisnike usluga te prikaz rezultata upitnika (Izvor: Rural Escape Tours j.d.o.o., Obrovac, N., Milanović, V. (2020.): Primjer dobre prakse – razvoj ruralnog turizma u Moslavini kroz poslovanje DMK“)
12. Upravljačke zone i podzone Regionalnog parka Moslavačka gora

Popis slika s izvorima podataka

Naslovnica (Izvor: arhiva JU BBŽ, autor: D. Kirin, osim fotografije Jelengrada (zadnji red, lijevo), autor: Vektra d.o.o., <https://vektra.net/en/project/moslavaacka-gora-stari-grad-jelengrad/>)

1. Shema unutarnjeg ustrojstva JU BBŽ
2. Shema unutarnjeg ustrojstva JU SMŽ
3. Položaj Regionalnog parka Moslavačka gora na teritoriju RH (Izvor: DGU, Geoportal, obrada autora)

4. Granica Regionalnog parka i dijelovi pripadajućih područja gradova i općina (Izvor: DGU, Geoportal, obrada autora)
5. Glavne cestovne prometnice na užem području RP MG (Izvor: PP BBŽ, PP SMŽ, ŽUC BBŽ, ŽUC SMŽ, obrada autora)
6. Naselja koja administrativno ulaze u sastav Regionalnog parka Moslavačka gora (Izvor: DGU, Geoportal, obrada autora)
7. Korištenje i namjena prostora (šume, naselja i poljoprivredne površine) (Izvor: PP BBŽ, PP SMŽ, obrada autora)
8. Korištenje i namjena prostora (turističke i sportsko-rekreacijske zone) (Izvor: PP BBŽ, PP SMŽ, obrada autora)
9. Geološka karta Moslavačke gore (Izvor: preuzeto iz Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009.)
10. Lokacije najznačajnijih geolokaliteta na topografskoj karti (Izvor: Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009., obrada autora)
11. Digitalni model reljefa sa vrhovima Regionalnog parka Moslavačka gora (Izvor: DGU, Geoportal, obrada autora)
12. Hipsonometrijska raščlamba (Izvor: DGU, Geoportal, obrada autora)
13. Drenažna mreža sa stalnim i privremenim vodotocima (Izvor: DGU, Geoportal, obrada autora)
14. Površinska i podzemna vodna tijela (Izvor: Hrvatske vode, Plan upravljanja vodnim područjima 2016.-2021., obrada autora)
15. Tipovi tala na području Moslavačke gore (Izvor: Pedološka karta države Hrvatske, J. Martinović, Zagreb, 2000., preuzeto iz Stručne podloge za proglašenje regionalnog parka Moslavačka gora, 2010., DZZP)
16. Krajobraz potočnih dolina (BBŽ) (Izvor: arhiva JU BBŽ)
17. Krajobraz potočnih dolina (SMŽ) (Izvor: arhiva JU SMŽ)
18. Panorama naselja Podgarić (Izvor: arhiva JU BBŽ, autor: D. Kirin)
19. Shematski prikaz krajobraznog područja pobrđa Moslavačke gore u Sisačko-moslavačkoj županiji (Izvor: Studija krajobraznih vrijednosti Sisačko-moslavačke županije, IRES EKOLOGIJA d.o.o., Zagreb, 2019.)
20. Karakteristični presjek krajobraznog područja pobrđa Moslavačke gore (Izvor: Studija krajobraznih vrijednosti Sisačko-moslavačke županije, IRES EKOLOGIJA d.o.o., Zagreb, 2019.)
21. Shematski prikaz krajobraznog područja vrhova Moslavačke gore u Sisačko-moslavačkoj županiji (Izvor: Studija krajobraznih vrijednosti Sisačko-moslavačke županije, IRES EKOLOGIJA d.o.o., Zagreb, 2019.)
22. Karakteristični presjek krajobraznog područja vrhova Moslavačke gore (Izvor: Studija krajobraznih vrijednosti Sisačko-moslavačke županije, IRES EKOLOGIJA d.o.o., Zagreb, 2019.)
23. *Platanthera bifolia* – mirisavi dvolist, jedna od vrsta orhideja zabilježena na MG (Izvor: <https://www.phytesia-orchids.com/en/platanthera/70-platanthera-bifolia-lesser-butterfly-orchid-603161361135.html>, pristupljeno 13.12.2021.)
24. *Helleborus atrorubens* – crvenocrni kukurijek (Izvor: <https://www.ashwoodnurseries.com/shop/helleborus-x-walburton-s-atrorubens.html>, pristupljeno 13.12.2021.)
25. *Castor fiber* – dabar, novi stanovnik MG (Izvor: arhiva JU BBŽ)
26. *Lutra lutra* – vidra (Izvor: arhiva JU BBŽ, autor: D. Podravec)
27. *Dryocopus martius* – crna žuna (Izvor: arhiva JU SMŽ)
28. *Ciconia nigra* – crna roda (Izvor: arhiva JU SMŽ)
29. Raznolikost staništa na području Parka (BBŽ), (Izvor: arhiva JU BBŽ, autor: D. Kirin)
30. Mozaici kultiviranih površina na području Parka (SMŽ) (Izvor: arhiva JU SMŽ)

31. Karta kopnenih nešumskih staništa RH 2016. (Izvor: ISZP, Bioportal, obrada autora)
32. Zračna snimka Garić-града (Izvor: Karlo, K. (2011.): Rezultati dosadašnjih arheoloških istraživanja Garić-града, snimio: J. Kliska)
33. Glavni ulaz u Garić-grad (Izvor: Kos, S., Pisk, S. (2013): Moslavačke srednjovjekovne utvrde kroz povijest i legende)
34. Ostaci zidina Košutgrada (Izvor: Kos, S., Pisk, S. (2013): Moslavačke srednjovjekovne utvrde kroz povijest i legende)
35. Ostaci zidina Košutgrada (Izvor: Kos, S., Pisk, S. (2013): Moslavačke srednjovjekovne utvrde kroz povijest i legende)
36. Unutrašnjost Jelengrada (Izvor: arhiva JU SMŽ)
37. Zidine Jelengrada (Izvor: Kos, S., Pisk, S. (2013): Moslavačke srednjovjekovne utvrde kroz povijest i legende)
38. Zapadni portal samostanske crkve (Izvor: arhiva HRZ, snimio: J. Kliska 2010., <https://www.hrz.hr/index.php/djelatnosti/konzerviranje-restauriranje/kopnena-arheologija/1054-pavlini-samostan-blaene-djevice-marije-kod-mikleuke>, pristupljeno 13.12.2021.)
39. Južni dio zapadnog pročelja samostanske crkve (Izvor: arhiva HRZ, snimio: J. Kliska 2012., <https://www.hrz.hr/index.php/djelatnosti/konzerviranje-restauriranje/kopnena-arheologija/1054-pavlini-samostan-blaene-djevice-marije-kod-mikleuke>, pristupljeno 13.12.2021.)
40. Najznačajniji kulturno-povijesni lokaliteti na području Moslavačke gore (Izvor: Registar kulturnih dobara, Ministarstvo kulture i medija; Moslavačka gora – planinarske staze sa lokalitetima, Mak usluge, Josip Kocet, 2020., <https://sites.google.com/site/moslavackagora/karte?authuser=0>, obrada autora)
41. Tradicijski oblik gradnje u sjevernom i sjeveroistočnom dijelu Moslavine (Izvor: Muzej Moslavine Kutina, <https://www.muzej-moslavine.hr/Odjeli/Etnografski>)
42. Niz moslavačkih trijemova u Kutini (Izvor: Hotspots, Croatian tourist guide, <http://hotspots.net.hr/2018/08/upoznajmo-raskosnu-tradicijsku-arhitekturu-moslavine-i-hrvatske-posavine/>)
43. Mali trijem, Popovača – zavičajna zbirka Zorke Sever (Izvor: Sisačko-moslavačka županija, Facebook, <https://www.facebook.com/snz.infonews/photos/pcb.1001713426632796/1001712693299536/?type=3&theater>)
44. Nadležnost upravljanja državnim šumama unutar RP MG – šumarije (Izvor: Portal Javni podaci o šumama, Hrvatske šume, obrada autora)
45. Gospodarske jedinice državnih šuma unutar RP MG (Izvor: Portal Javni podaci o šumama, Hrvatske šume, obrada autora)
46. Pregled lovišta na području RP MG (Izvor: Središnja lovna evidencija, Ministarstvo poljoprivrede, obrada autora)
47. Kamenolom Srednja rijeka (Izvor: Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009.)
48. Kamenolom Pleterac (Izvor: Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009.)
49. Kamenolom Mikleuška (Izvor: Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009.)
50. Napušteni kamenolom Samarica u šumi Garjevica (Izvor: Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009.)

51. Napušteni kamenolom Kamenac (Izvor: Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009.)
52. Nekadašnji mali kamenolom podno Garić-grad (Izvor: Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009.)
53. Kamenolom Velika Kamenica (Izvor: Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009.)
54. Jedan od dva ulaza u rudnik bentonitne gline na području Gornje Jelenske (Izvor: Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF, Zagreb, 2009.)
55. Naftni bunar Martin - prirodni izvor nafte u potoku Paklenici (Izvor: arhiva JU SMŽ)
56. Aktivni i napušteni kamenolomi (Izvor: Stručna podloga za proglašenje regionalnog parka Moslavačka gora, 2010., Jedinstveni informacijski sustav mineralnih sirovina, Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Inventarizacija geološke baštine i značajnih geolokaliteta Moslavačke gore, PMF Zagreb, obrada autora)
57. Brand Škrlet (Izvor: <https://tasteofcroatia.org/spajza/u-boci/skrlet/>, pristupljeno 13.12.2021.)
58. Hrvatska kuća vina – svijet škrleta (planirani projekt, Popovača)
(Izvor: <https://www.popovaca.hr/136-uncategorised/9965-u-popovaci-predstavljen-projekt-hrvatska-kuca-vina>, autor projekta: Kreativne konstrukcije j.d.o.o., Zagreb)
59. Info ploča – poučna staza Vinskim stazama u sedlu, projekt JU SMŽ (Izvor: arhiva JU SMŽ)
60. Poučna staza Crkveni jarak, projekt Grada Kutine i TZ Kutine (Izvor: Uređenje Poučne staze „Crkveni jarak“ na Moslavačkoj gori, autor projekta: Studio Panoramis d.o.o., 2020.)
61. Kamene kugle u Garjevici (Izvor: GEODESIGN j.d.o.o., autor: A. Kruljac)
62. Kamene kugle u Garjevici (Izvor: GEODESIGN j.d.o.o., autor: A. Kruljac)
63. Turistička karta Moslavačke gore (Izvor: TZ Čazma, izrada i dizajn: TamTam, obrt za dizajn)
64. Moslavačka vinska cesta (Izvor: Moslavačka vinska cesta, TZ SMŽ, TZ Grada Kutine, TK Lonjsko polje)
65. Upravljačke zone i podzone
66. Karta postojeće posjetiteljske infrastrukture (podzona III F) (Izvor: TZ Čazma, Grad Kutina)
67. Karta planirane posjetiteljske infrastrukture (turističke i sportsko-rekreativne zone, projekti dionika i javnih ustanova) (podzona IIIF) (Izvor: PP BBŽ, PP SMŽ, PPUG Čazma, PPUO Ivanska, PPUO Berek, PPUG Popovača, PPUG Kutina, Grad Kutina, TZ Kutina, JU BBŽ, JU SMŽ)
68. Vizualizacija idejne skice vidikovca na Visu (Izvor: Programsko-prostorna studija lokacije Vis na Moslavačkoj gori (autorica: Ines Mravunac Sužnjević, mag.ing.arh. i sur., rujan 2020.)
69. Situacija i vizualizacija Interpretacijskog i GEO centra Moslavačke gore (Izvor: Idejno rješenje Interpretacijski i GEO centar Moslavačke gore, Studio Nexar, svibanj 2021.)